

Begroting 2023 - Concept

Inhoudsopgave

Samenvatting	8
Samenvatting	8
Voorwoord	8
Van kadernota naar begroting	10
Overzicht financiële mutaties	11
Indicatoren	12
Ontwikkeling algemene reserves	13
Mutatie reserves	14
Structureel evenwicht begroting	15
Coronacrisis financieel	16
PDF	16
Toelichting financiële mutaties (niet op website)	16
Rapportage 2022	18
Rapportage 2022	18
0. Bestuur en ondersteuning	19
1. Veiligheid	27
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	30
3. Economie	33
4. Onderwijs	37
5. Sport, cultuur en recreatie	41
6. Sociaal domein	48
7. Volksgezondheid en milieu	57
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	64
Begroting 2023	69
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur	69
1.1 Vertrouwen in de overheid	70
1.2 Communicatie en participatie	71
1.3 Dienstverlening en menselijke maat	73
1.4 Ondermijnende criminaliteit	75
Wat kost het?	76
Verbonden partijen	76
2. Sociaal Etten-Leur	77
2.1 Iedereen moet mee kunnen doen	78
2.2 Minima- en armoedebelid	80
2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties	81
2.4 Jong zijn in Etten-Leur	82
2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen zorg	84

Wat kost het?	86
Verbonden partijen	86
3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur	87
3.1 Woningbouw	88
3.2 Verkeersafwikkeling	89
3.3 Verkeersveiligheid	90
3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied	91
3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen	92
Wat kost het?	93
Verbonden partijen	93
4. Economie en werk in Etten-Leur	94
4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk	95
4.2 Het versterken van de economie	96
4.3 Toerisme en recreatie	97
4.4 Een levendig centrum	98
4.5 Agrarische sector	99
Wat kost het?	100
Verbonden partijen	100
5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur	101
5.1 Duurzaam wonen	102
5.2 Duurzame woon- en leefomgeving	103
5.3 Duurzaam produceren	104
5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen	105
Wat kost het?	106
Verbonden partijen	106
Paragrafen	107
Lokale heffingen	108
Lokale heffingen	108
Beleid en ontwikkelingen	108
Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen	109
Tarieven 2023	110
Verwachte inkomsten	110
Kwijtscheldingsbeleid	111
Kostendekkendheid tarieven	112
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	115
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	115
Risiko's	115
Weerstandsvermogen	117
Stille reserves	118
Project Nobelaer	119

Financiële kengetallen	121
Onderhoud kapitaalgoederen	128
Onderhoud kapitaalgoederen	128
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1	129
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2	129
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3	130
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4	131
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied	133
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	134
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	134
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties	136
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen sportvoorzieningen	137
Financiering	139
Financieringsbehoefte 2023	139
Kasgeldlimiet	139
Renterisiconorm	140
Renteschema	140
Opgenomen geldleningen	141
Bedrijfsvoering	142
Organisatieontwikkeling	142
Uitbreiding personeel	142
Rechtmatigheid en privacy	142
Personele sterkte 2023	143
Indicatoren	143
Verbonden partijen	144
Verbonden partijen	144
Tweede bestuursrapportage 2022	144
Zienswijzen	144
Richtlijnen kaders begroting 2024 van de gemeenschappelijke regelingen	145
Register verbonden partijen	146
Verbonden partijen	147
Grondbeleid	173
Algemene ontwikkelingen	173
Wonen	173
Werken	175
Landelijk gebied	176
Risico's	177
Investerings	179
Investerings 2022	179
Tweede bestuursrapportage 2022	179

Investeringsplan 2023-2026	180
Toelichtingen Investeringsplan 2023-2026 (op website anders weergegeven)	181
Subsidies	182
Subsidies	182
Financieel	183
Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?	183
Totaal overzicht per programma	183
Lokale heffingen	184
Uitkering gemeentefonds	185
Dividenden	185
Financieringsfunctie	185
Overhead	185
Vennootschapsbelasting	186
Post onvoorzien	187
Meerjarenraming 2023-2026	187
Hoe ziet de balans er in 2023 uit?	187
Prognose balans	187
Activa	188
Passiva	189
EMU-Saldo	190
Reserves en voorzieningen	190
Reserves	190
Reserves 2023	191
Toelichting mutatie reserves	192
Meerjarenperspectief reserves	193
Voorzieningen	193
Voorzieningen 2023	194
Toelichting mutatie voorzieningen	194
Meerjarenperspectief voorzieningen	195
Incidentele baten en lasten	196
Incidentele baten en lasten	196
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	196
2. Sociaal Etten-Leur	197
3. Ruimte voor wonen en leven	197
4. Economie en werk	198
5. Duurzaam denken en doen	198
Totaal	198
Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	199
Taakvelden	200
Totaal taakvelden	200

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening	202
Programma 2 Sociaal	203
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	203
Programma 4 Economie en werk	203
Programma 5 Duurzaam denken en doen	203
Uitgangspunten 2023-2026	205
Inwoner- en woningaantallen	205
Kosten	205
Opbrengsten	207
Besluitvorming	208
Besluitvorming	208
Besluitvorming	208
Toezeggingen	208
Vragen gemeenteraad	208
Contact en privacy	209
Contact	209
Contact	209
Privacybeleid	209

Samenvatting

Samenvatting

Voorwoord

Het was een bijzonder jaar voor ons met de verkiezingen, de nieuwe gemeenteraad, het raadsprogramma en het nieuwe college. Voor de hele wereld is het een bijzonder jaar waarbij ieder zich continu moet aanpassen aan gewijzigde omstandigheden en we elkaar meer dan ooit moeten bijstaan. Dat zullen we in 2023 ook moeten blijven doen. Dit zien we terug in het raadsprogramma, het college uitvoeringsprogramma en dus ook in de begroting 2023.

Inrichting bestuursrapportage en begroting

U ziet hier de tweede bestuursrapportage waarbij we nog rapporteren over de negen programma's van de begroting 2022. En u ziet de nieuwe begroting ingericht volgens de vijf programma's van het nieuwe raadsprogramma. Het college uitvoeringsprogramma is verwerkt in de begroting en is ook als apart document bij de stukken te vinden.

Dynamisch collegeuitvoeringsprogramma

Het dynamische karakter van het college uitvoeringsprogramma is daarmee ook van toepassing op de begroting. Bij de planning- en control-momenten in het jaar kijken we of we de doelen willen aanvullen, aanscherpen of bijstellen. 'We' betekent in dit geval: het college, de gemeenteraad en in of na overleg met inwoners, ondernemers of andere (maatschappelijke) partners. De formele momenten voor rapportage, bijstelling en/of aanscherping zijn de momenten waarop we de bestuursrapportages, de jaarrekening, de kadernota en de begroting behandelen.

Hoe weten we of we goed bezig zijn?

Dat doen we aan de hand van indicatoren. Veel indicatoren komen uit het dashboard van www.waarstaatjegemeente.nl. Hierin zijn data gebundeld, bewerkt en gepresenteerd van alle Nederlandse gemeenten, zodat je ook kunt vergelijken. We kozen in het collegeuitvoeringsprogramma enkele indicatoren, maar verwijzen ook naar het dashboard omdat daar meer informatie te vinden is. Rapporteren doen we in ieder geval op de aangegeven indicatoren, maar we willen ook verder kijken. We maken ook gebruik van eigen bronnen, bijvoorbeeld de inventarisatie verkeersknelpunten, en we spreken gedurende het jaar natuurlijk ook met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) organisaties om te horen hoe het gaat. Meer uitleg over de indicatoren staat in de samenvatting.

Actuele ontwikkelingen

We nemen in de begroting het collegeuitvoeringsprogramma op. De wereld staat intussen niet stil, daarom hebben we actuele ontwikkelingen bij de programma's vermeld. Om alle uitdagingen aan te gaan, moet de personele sterkte ook op orde zijn. In de programma's lichten we toe

waar we formatie moeten toevoegen en waarom. Met name de woonopgave en duurzaamheid springen eruit. Het zal niemand verbazen dat we daar versterking nodig hebben. We realiseren ons dat de krapte op de arbeidsmarkt het ons nog knap lastig zal maken. Des te belangrijker om als gemeente goed samen te werken, zowel intern als extern, en een goed werkgever te zijn. Ook daarin moeten we blijven investeren.

Alleen ga je sneller, samen kom je verder

Een bekende uitspraak over samenwerking, maar daarmee ook heel erg waar. Daarom moeten we een balans blijven vinden tussen onze ambitie en het geduld om het realiseren daarvan ook echt samen te doen. Ruimte maken voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners, elkaar versterken, samen optrekken en samenwerken, dat vraagt van ons allemaal om goed te luisteren en in gesprek te gaan met elkaar. Het alleen ophalen van meningen is niet voldoende. Het gaat erom dat we elkaar begrijpen, respect hebben voor elkaars beelden en vandaaruit samen kunnen werken aan Etten-Leur. Juist in tijden waarin het onzeker en spannend is, is het belangrijk om dit te blijven doen. We hebben er vertrouwen in dat we dat samen kunnen.

Samen maken we Etten-Leur!

Het college van burgemeester en wethouders

Van kadernota naar begroting

Op 11 juli 2022 stelde de gemeenteraad de kadernota 2023-2026 vast.

De ontwikkelingen en voorstellen in de tweede bestuursrapportage 2022 en de begroting 2023 leiden tot het volgende meerjarenperspectief 2022-2026.

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	2022	2023	2024	2025	2026
Kadernota 2022-2026	2.806	7.217	11.530	15.054	9.896
Actualisatie begroting 2022-2026	1.728	-6.710	-8.897	-9.933	-8.423
Saldo 2e bestuursrapportage 2022 - begroting 2023	4.534	507	2.633	5.121	1.473

De ruime uitkeringen van het Rijk zorgen voor een positief saldo in de komende jaren.

Een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2023 leest u hier.

Overzicht financiële mutaties

In het overzicht leest u een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2023.

In de programma's nemen we financiële overzichten op met meer details en toelichtingen.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
Algemene uitkering (septembercirculaire 2022)	1.143	1.369	1.350	815	2.128
Algemene uitkering jeugdelden	1.576	0	0	0	0
Inzet ontvangen compensatie jeugdelden	-20	-270	-490	-757	-1.199
BUIG-budget	-557	0	0	0	0
Werkplein	77	-256	-250	-264	-396
Huishoudelijke ondersteuning	0	-131	-212	-308	-464
Surplus	0	-57	-116	-177	-239
Beschermd Wonen	659	438	0	0	0
Verhoging rijksbijdrage WVS	-136	-185	-169	-140	44
Inkomsten parkeren	-878	-511	-511	-511	-511
Opvang Oekraïners	373	0	0	0	0
Storting algemene reserve	0	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
Tunnel	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Trainee Ruimtelijke ordening en capaciteit tunnel	0	-191	-93	-96	0
Verduurzaming	0	-353	-110	-110	0
Budget voor energie maatregel makelaar	0	-600	-600	-600	0
Nieuwe medewerkers duurzaamheid en circulaire economie	-21	-253	-192	-198	-109
Bouwleges en Omgevingswet	590	222	163	141	98
Afschrijvingskosten bouwrijp maken voor flex wonen	0	0	-350	-350	-350
Nieuwe medewerkers project Haansberg	0	-114	-206	-212	-217
Indexering op verhardingen	-255	-255	-255	-255	-255
Klein onderhoud verhardingen en kabels en leidingen	152	120	0	0	0
Bijdrage ICT WBW	-80	-243	-300	-330	-312
Website en webredacteur	0	-178	-80	-82	-85
Rendabele uren	-771	-450	-450	-450	-450
Rentelasten	-227	-673	-1.173	-1.273	-1.273
Overhead	0	-150	-150	-150	-150
Overig	1.103	11	-703	-626	-683
Totaal actualisatie begroting	1.728	-6.710	-8.897	-9.933	-8.423

Indicatoren

Hoe kunnen we met elkaar bepalen of we de goede dingen doen en of we dingen goed doen? We willen met elkaar kunnen zien of we onze doelen bereiken. Daarom nemen we in het nieuwe collegeuitvoeringsprogramma indicatoren op.

Waarstaatjegemeente biedt veel informatie

Er zijn veel indicatoren beschikbaar in www.waarstaatjegemeente.nl. Ook zijn er andere bronnen waaruit we kunnen putten. We maakten daar een keuze uit, maar dat wil niet zeggen dat andere indicatoren niet interessant of relevant kunnen zijn. Daarom is bij menig onderwerp ook een verwijzing opgenomen naar waarstaatjegemeente, zodat iedereen kennis kan nemen van alle beschikbare indicatoren. Dat kan ook betekenen dat we bij de rapportages andere of meer indicatoren gebruiken als die meer zeggen over het effect van onze acties en projecten. Daarvan leren we en komen we tot betere meetgegevens en rapportages.

Andere beschikbare bronnen

Andere bronnen kunnen bestaan uit eigen inventarisaties, zoals het aantal gebouwde woningen of het aantal verkeersknelpunten. Daar kunnen we ook nog andere inventarisaties aan toevoegen de komende jaren. We zoeken een balans in wat te meten om onze voortgang goed te monitoren en niet alles meten omdat dat ook gewoon weer capaciteit kost. En zoals ook in het raadsprogramma en collegeuitvoeringsprogramma staat: nagaan hoe het gaat op bepaalde gebieden, kan ook door in gesprek te gaan met inwoners, ondernemers of andere (maatschappelijke) organisaties. Dat is ook de bedoeling van het raadsprogramma. Samen, zowel intern als extern, bespreken wat nodig is en kijken of het ook het gewenste resultaat oplevert.

Realistische ambities

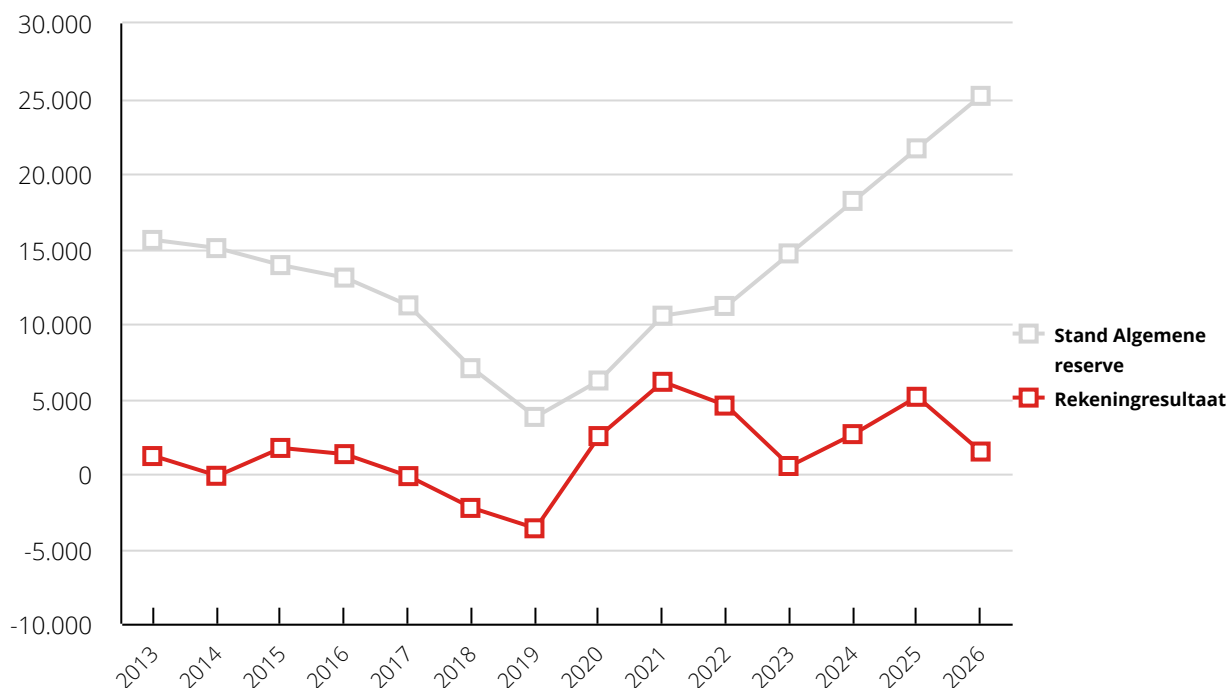
Het bepalen van de ambitie via de indicatoren is een ander onderwerp van gesprek. We kiezen er nu voor om het beschikbare cijfer te benoemen en te gaan voor tenminste dat resultaat of beter. De ervaring leert dat het al heel wat inzet kost om gelijk te blijven. Ook landelijke en soms mondiale ontwikkelingen hebben invloed op de cijfers. Natuurlijk willen we altijd meer en beter. Maar we spraken af om te kijken hoe de ontwikkeling er uit ziet voordat we te hoge ambities formuleren die niet realistisch zijn. Daarnaast moeten we er rekening mee houden dat we de burgerpeiling tweejaarlijks houden, waardoor we de ontwikkeling niet dagelijks kunnen volgen. Dat kunnen we wel doen in gesprek met de mensen (inwoners, ondernemers en andere partners) waar we het voor doen en met wie we samenwerken.

Ontwikkeling algemene reserves

We actualiseren de meerjarenbegroting 2022-2026 en brengen het verloop van de algemene reserve in de komende jaren in beeld.

Het overzicht van alle reserves en voorzieningen vindt u hier.

In de grafiek ziet u het verloop van de algemene reserve vanaf 2013 tot en met 2026. In 2022 voegen we € 500.000 aan de algemene reserve toe. Vanaf 2023 tot en met 2026 voegen we € 3.500.000 per jaar toe. We houden nog geen rekening met het jaarlijkse rekeningresultaat. Bij een positief resultaat stijgt de reserve extra. Bij een negatief resultaat is de stijging minder.

Mutatie reserves

Bij de tweede bestuursrapportage 2022 beoordelen we of we de geplande werkzaamheden daadwerkelijk in 2022 uitvoeren. Het is mogelijk dat we werkzaamheden moeten uitstellen naar 2023. Wanneer dat zo is, verlagen we de budgetten voor 2022 en reserveren we dit bedrag. Voor 2023 doen we juist het tegenovergestelde: we onttrekken aan de reserve en vergroten het budget. We gebruiken hiervoor de reserve: Nog uit te voeren werkzaamheden.

In deze bestuursrapportage verlagen we de budgetten in 2022 met € 272.000. De ontvangen klimaatgelden gebruiken we pas in 2023. In 2023 verhogen we de budgetten met dezelfde bedragen.

Mutaties reserves 2022

Bij de programma's geven we deze mutaties bruto weer: uitgaven die we betalen uit een reserve laten we apart zien.

De gemeenteraad krijgt hierdoor inzicht in deze mutaties.

De totale reservemutaties in 2022 zijn:

(bedragen x € 1.000)	2022
Stortingen in reserves	-4.896
Onttrekkingen aan reserves	4.237
Saldo	-659

Toelichting:

De belangrijkste reservemutaties in de tweede bestuursrapportage 2022 zijn:

- reserve nog uit te voeren werkzaamheden: toevoeging € 272.000 door overheveling van budget klimaatgelden naar 2023
(zie toelichting hierboven);
- algemene reserve: toevoeging € 3.000.000 voor college-uitvoeringsprogramma en financiële tegenvallers;
- reserve tunnel: toevoeging € 1.000.000 voor de toekomstige tunnel;
- reserves Grondbedrijf: bijstellingen van de reservemutaties als gevolg van de actualisatie van de begroting Grondbedrijf.

Een toelichting op de mutaties met reserves vindt u bij de programma's.

Structureel evenwicht begroting

Voor een structureel evenwicht in de begroting is inzicht in de incidentele lasten en baten noodzakelijk. In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is. Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum.

In de overzichten van de 'incidentele baten en lasten per programma' leggen we uit welke incidentele lasten en baten we opnemen in de begroting.

Het structureel resultaat ziet er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo meerjarenbegroting	507	2.633	5.121	1.473
<i>Saldo incidentele baten en lasten</i> <i>(positieve bedragen betekent per saldo hogere incidentele lasten dan baten)</i>	3.864	3.745	3.882	3.893
Resultaat structureel	4.371	6.378	9.003	5.366

Uit deze tabel blijkt dat er in de begroting 2023 meer incidentele lasten dan incidentele baten zijn opgenomen.

Het structurele resultaat is in alle jaren positief.

De provincie geeft in de richtlijnen aan dat de gemeente in aanmerking komt voor het normale toezicht wanneer de begroting 2023 reëel en structureel in evenwicht of positief is. Dit wordt repressief toezicht genoemd. We verwachten dat we met het aanbieden van deze begroting voldoen aan de eis van de provincie.

Coronacrisis financieel

In het overzicht ziet u de compensatie die we ontvangen van het Rijk voor het opvangen van de kosten van de coronacrisis.

Ook de kosten tot nu toe vermelden we.

Coronacompensatie	(bedragen x € 1.000)	
Overschot	kadernota 2023-2026	218
Vergoeding Rijk afrekening meerkosten 2021		488
		706
Meerkostenregeling 2021		24
Meerkostenregeling 2022		-125
Motie energietoeslag van 120 naar 130%		-400
Minder inkomsten straatparkeren 2022		-205
		-706
Saldo		0

PDF

Klik op deze link om het Pdf bestand van de begroting 2023 te lezen.

De 'pdf-versie' van de begroting ziet er niet optimaal uit. De digitale presentatie staat voorop.

Toelichting financiële mutaties (niet op website)

Onderwerp	Toelichting
Algemene uitkering (septembercircular 2022)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercircular 2022. De opbrengst stijgt door het accres. In 2026 ontvangen we een eenmalige rijksbijdrage. Ook is de verhoging van het jeugdbudget van 75% naar 100% verwerkt. Daartegenover staat wel een aanvullende besparing. De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor het realiseren daarvan.
Algemene uitkering jeugdgelden	Overschot van het ontvangen extra budget jeugd over 2022.
Inzet ontvangen compensatie jeugdgelden	We verstrekken reële tarieven aan onze jeugdzorgaanbieders, gecertificeerde instellingen en Spring. Daarom verhogen we het budget voor indexerings van deze tarieven. We passen de meerjarenbegroting vanaf 2024 aan.
BUIG-budget	Het Rijk verlaagde het budget van de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG) omdat landelijk een lager aantal uitkeringsgerechtigden verwacht wordt.
Werkplein	We actualiseren de bijdrage aan het Werkplein.
Huishoudelijke ondersteuning	Voor de uitvoering van de Huishoudelijke Ondersteuning stellen we regionaal reële tarieven vast. Het budget in de begroting 2022 is toereikend. Door hogere tarieven en door een groeiende vraag is het opgenomen budget voor indexerings vanaf 2023 niet voldoende.
Surplus	We indexerende de budgetten van Surplus voor 2023 tot en met 2026.
Beschermd Wonen	De Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda paste haar begroting 2022 en 2023 aan. We verwerken deze aanpassing in onze begroting; we krijgen voor 2022 en 2023 budget terug van centrumgemeente Breda.
Verhoging rijksbijdrage WVS	Via de meicircular verhoogde het Rijk de bijdrage voor de sociale werkvoorziening (Wsw) in verband met de cao-loonstijging voor Wsw-medewerkers. Deze bijdrage betalen we door aan de WVS.
Inkomsten parkeren	De inkomsten voor straatparkeren vallen ook in 2022 lager uit; onder andere door de coronamaatregelen. Gezien de ontwikkelingen passen we de opbrengst ook in de komende jaren aan.
Opvang Oekraïners	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne. Het verschil ontstaat omdat we interne uren niet in rekening brengen aan deze post. In de eerste maanden zijn een tiental collega's hiermee dagelijks bezig geweest. Nog steeds zijn een aantal collega's bezig met de opvang van de Oekraïense vluchtelingen. In tegenstelling tot andere gemeenten hadden we het voordeel dat een aantal lokale ondernemers hun locatie heel snel beschikbaar stelden. Er waren geen investeringen in grote verbouwingen nodig.

Onderwerp	Toelichting
Storting algemene reserve	We stellen voor € 3.000.000 van het saldo te reserveren voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Ook verwachten we financiële tegenvallers op allerlei vlakken door de stijging van de energieprijzen en de toenemende armoede.
Tunnel	Voor de toekomstige tunnel vormen we een reserve.
Trainee Ruimtelijke ordening en capaciteit tunnel	Voor het plan van aanpak voor de realisatie van de tunnel is expertise nodig. Omdat het erg lastig is personeel te vinden op het gebied van Ruimtelijke Ordening sluiten we aan bij een initiatief van de provincie. Hiervoor zetten we een trainee in.
Verduurzaming	Verschillende projecten: wijken aardgasvrij maken, advies voor toekomstbestendig maken woningen, project Grote Oogst en schone lucht akkoord.
Budget voor energie maatregel makelaar	We hebben budget nodig om een impuls te geven aan het verduurzamen van woningen en maatschappelijke accommodaties. Daarbij gaan we uit van 3.000 woningen en € 500 per woning.
Nieuwe medewerkers duurzaamheid en circulaire economie	Trainee voor milieu en klimaatverandering, medewerker voor de ambitie circulaire economie en medewerker duurzaamheid.
Bouwleges en Omgevingswet	We actualiseren de begrote legesinkomsten. Ook hebben we een budget voor de implementatie van de Omgevingswet in 2022 niet nodig.
Afschrijvingskosten bouwrijp maken voor flex wonen	Op twee locaties realiseren we flexibele woningen. Voor het bouwrijp maken is in totaal € 3,5 miljoen nodig. Deze kosten schrijven we in 10 jaar af.
Nieuwe medewerkers project Haansberg	Voor het project Haansberg is een projectteam van 4,5 fte nodig. Dit team zetten we in voor projectleiding, projectassistentie, grondverwervingen, onderhandelingen, communicatie, stedenbouwkundig ontwerp, milieu, duurzaamheid, planeconomie, civieltechnische voorbereiding, subsidie aanvragen en verkeer. Het Grondbedrijf neemt 2 fte voor zijn rekening.
Indexering op verhardingen	Door de prijsstijgingen van asfalt en verhardingen verhogen we de storting in de voorziening verhardingen.
Klein onderhoud verhardingen en kabels en leidingen	Door het KPN contract aanleg glasvezel en door het gebruik van een aparte applicatie zijn er meer legesinkomsten en inkomsten voor toekomstige schades aan verhardingen als gevolg van werkzaamheden aan kabels en leidingen.
Bijdrage ICT WBW	We verwerken de in juni 2022 vastgestelde begroting 2023 van ICT WBW. Dit verschil ontstaat door nieuwe verdeelsleutels, beter inzicht in specifieke exploitatiekosten per gemeente en de uittreding van Bergen op Zoom.
Website en webredacteur	In het collegewerkprogramma wordt gevraagd om digitale dienstverlening met een website die eenvoudiger en duidelijker is. We schaffen hiervoor een nieuwe webapplicatie aan en zetten een webredacteur in om de website te beheren en de digitale dienstverlening te verbeteren.
Rendabele uren	We rekenden minder uren toe aan investeringen, Grondbedrijf en voorzieningen (rendabele producten). Een belangrijke oorzaak is de krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor zijn vacatures niet of later ingevuld dan verwacht. De personeelskosten zijn hierdoor lager. Ook waren er andere prioriteiten bij projecten.
Rentelasten	Het afgelopen jaar steeg de rente sterk. Voor toekomstige financiering gaan we nu uit van 2,0% terwijl dat vorig jaar 0,1% was.
Overhead	De uitbreiding van onze organisatie vraagt extra inzet van ondersteunende afdelingen zoals personeelszaken en automatisering. Daarnaast zorgt de krapte op de arbeidsmarkt voor een hogere werkdruk bij de afdeling personeelszaken.
Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Rapportage 2022

Rapportage 2022

Wat is de stand van zaken van de doelstellingen die we in de begroting 2022 opnamen?

Bij de 'financiële ontwikkelingen' nemen we ook de financiële wijzigingen van 2022 t/m 2026 op.

Hierdoor heeft u direct een totaaloverzicht van de financiële aanpassingen in alle jaren.

0. Bestuur en ondersteuning

Wat wilden we bereiken?

Een bestuurskrachtige, toekomstbestendige en aantrekkelijke gemeente voor jong en oud die effectief en efficiënt de maatschappelijke opgaven uitvoert in samenwerking met inwoners, bedrijven en organisaties en aan hen een optimale dienstverlening levert.

Wat zijn onze doelstellingen?

Aan het begin van de raadsperiode maakten we met de werkgroep raadsprogramma afspraken om de cijfers van de effectindicatoren in de verschillende programmabladen minimaal op hetzelfde niveau te houden. In de nieuwe raadsperiode overleggen we met de raad over de gewenste ontwikkeling (dalen, gelijkblijven of stijgen) van de effectindicatoren.

Met hen bepalen we of deze aangepast worden voor de komende 4 jaar.

1. Het gemiddelde cijfer dat de inwoners voor vertrouwen in de gemeente geven is minimaal 6,5.
2. Het gemiddelde cijfer dat de inwoners voor samenwerking met de gemeente geven is minimaal 6,2.
3. Het gemiddelde cijfer dat de inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is minimaal 6,8.
4. Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de dienstverlening is minimaal 7,7.
5. In het kader van duurzaamheid heeft tenminste één gemeentelijk pand dat we in exploitatie hebben energielabel A.
6. De onroerendezaakbelasting stijgt met maximaal het inflatiepercentage.

Ontwikkelingen

Apparatuur werkplekken

In 2025 is de huidige apparatuur van onze werkplekken afgeschreven. We bereiden ons voor op het ontwikkelen van een nieuwe werkplek. ICT-WBW pakt hierin het voortouw. Samen brengen we mogelijkheden en de financiële gevolgen in beeld. We starten hiermee in 2022.

E-mail archivering

Etten-Leur sluit aan bij de door de VNG voorgestelde regels over het bewaren van e-mailberichten van burgemeester, wethouders en enkele medewerkers. Deze regels worden in 2023 ingevoerd. De praktijk leert dat e-mailberichten bij overheidsorganisaties vaak gebrekkig worden gearchiveerd. Dit kan problemen opleveren met onder andere de Wet Open Overheid. Op dit moment is nog onduidelijk welke kosten verbonden zullen zijn aan de invoer van deze regels.

Dienstverlening en menselijke maat

Om onze website www.etten-leur.nl actueel te houden en ervoor te zorgen dat de website aan de gestelde eisen blijft voldoen is het belangrijk om de website goed te laten beheren door een webredacteur.

Uitbreiding organisatie en krappe arbeidsmarkt

De uitbreiding van onze organisatie vraagt extra inzet van ondersteunende afdelingen zoals personeelszaken en automatisering. Naar verwachting blijft de arbeidsmarkt krap. Het kost extra tijd en geld om de uitstaande vacatures in te vullen.

Wet digitaal vergaderen decentrale overheden

Dit wetsvoorstel maakt digitaal vergaderen permanent mogelijk voor gemeenteraden. Als het wetsvoorstel in werking treedt, heeft de raad op voorstel van het presidium voortaan de mogelijkheid om te kiezen tussen een fysieke en een digitale vergadering.

In drie situaties blijft digitaal vergaderen uitgesloten: bij geheime, besloten vergaderingen; als door een politieke-ambtsdrager een eed of belofte afgelegd moet worden (zoals bij de benoeming van onder andere raadsleden, wethouders en commissieleden); en de benoemingsprocedure van de burgemeester.

Tot slot maakt het wetsvoorstel experimenten met hybride vergaderen mogelijk. Dat zijn vergaderingen waar raadsleden zowel fysiek als digitaal op een gelijkwaardige wijze mee kunnen doen. We bereiden ons actief voor op deze wetgeving om deze in te voeren zodra deze van kracht wordt.

Straatparkeren

Het straatparkeren is onder te verdelen in drie categorieën: vergunningen, boetes en straatparkeren zelf. De opbrengsten van de vergunningen zijn nagenoeg gelijk aan de

begroting. De boetes lopen achter omdat we in het eerste kwartaal niet hebben gehandhaafd (overgangperiode digitalisering). We verwachten dat met de inzet van de scanauto dit voor een deel in te lopen. Het is niet te berekenen hoe de ontwikkeling in de komende jaren is. Zeker gelet op het feit dat de betalingsbereidheid in Etten-Leur al heel hoog is.

In 2019 stelde het college de gemeenteraad een pakket aan maatregelen voor om de opbrengst van het straatparkeren te verhogen met € 550.000. Dit pakket aan maatregelen is niet geheel overgenomen. De gemeenteraad gaf de opdracht aan het college om een andere invulling hiervoor te zoeken. Het college maakte daarbij de inschatting dat op basis van ervaringen elders door de digitalisering er sprake zou zijn van extra inkomsten.

Na bijna 3 jaar zien we dat deze veronderstelling niet juist was. Het straatparkeren blijft sterk achter, onder andere door minder bezoekers door de coronacrisis. We verwachten dat we in 2022 € 486.000 van de begrote € 997.000 realiseren. De winst van de digitalisering gaan we niet vinden in meer inkomsten, maar komt terug in de effectiviteit en kwaliteit van de handhaving (scan-auto).

We stellen daarom voor om gelet op de financiële situatie van onze gemeente, het feit dat de kosten op dit moment nog niet de inkomsten overstijgen en de financiële situatie van onze inwoners en ondernemers om de inkomsten voor het straatparkeren naar beneden bij te stellen. Voor de parkeergarage voeren we op dit moment geen wijzigingen door. In 2023 doen we nader onderzoek naar de tarieven.

Overig

De volgende onderwerpen namen we op in de kadernota 2023-2026:

- Wet versterking decentrale rekenkamers;
- Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur;
- Regionale samenwerking.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

Het gemiddelde cijfer dat de inwoners voor vertrouwen in de gemeente geven is minimaal 6,5.

Uitvoering

1.1 We versterken, door het organiseren van raadsbezoeken en het invoeren van de nieuwe uitvoeringsnota participatie 'Samen maken we Etten-Leur', het contact van de gemeenteraad met de samenleving. We betrekken inwoners en andere partners vroegtijdig bij plannen en projecten. Hoe we dit doen, leggen we vast in routekaarten voor participatie.

De raadsbezoeken plannen we en voeren we uit in overleg met het presidium. Het werken met de routekaarten continueren we in 2022. Eind 2022 evalueren we de werkwijze. Er is voor alle betrokkenen sprake van een leertraject, waarin we de komende tijd nog veel in moeten investeren.

1.2 We stellen een raadsprogramma/raadsakkoord op en stemmen dit actief af met onze partners.

1.3. We bevorderen de integriteit van het gemeentebestuur. We vragen een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) aan voor beoogd bestuurders en laten voor deze bestuurders een risicoscan integriteit uitvoeren. Beide documenten maken onderdeel uit van het onderzoek van de geloofsbrieven van de beoogd wethouders. Daarnaast organiseren we tweemaal per jaar een integriteitstraining voor de gemeenteraad.

1.4 Zodra de Wet gemeenschappelijke regelingen gewijzigd is doen we op basis van de resultaten van de evaluatie van de Nota Verbonden Partijen voorstellen voor de actualisering van deze nota.

Doelstelling 2:

2: Het gemiddelde cijfer dat de inwoners voor samenwerking met de gemeente geven is minimaal 6,2.

Uitvoering

2.1 We bieden inwoners en andere partners ruimte voor initiatieven. We betrekken hen bij plannen, activiteiten en voorzieningen. We stellen ons flexibel op. We luisteren naar de meningen van inwoners en onze partners. We doen wat we zeggen. Dit doen we onder andere aan de hand van de Routeplanner participatie en communicatie.

We werken inmiddels met de routeplanner participatie en communicatie. Daarmee denken we in een vroegtijdig stadium na over participatie en communicatie bij plannen en projecten. Dit blijft een kwestie van leren en verbeteren. De burgerpeiling 2021 geeft aan dat inwoners de wijze waarop de gemeente inwoners en organisaties betreft en de samenwerking zoekt, waarderen met een 6.

2.2 We kiezen ervoor om met onze inwoners en andere partners te komen tot gezamenlijke doelen en proberen deze samen te bereiken. Daar waar mogelijk leggen we dit vast in een maatschappelijk akkoord.

Het actiepunt van maatschappelijke akkoorden is altijd een punt van aandacht. Het voorziene akkoord rond het Oderkerkpark stond in de wacht door de coronacrisis. Intern is een projectleider gevonden die het project opnieuw oppakt. Andere maatschappelijke akkoorden volgen mogelijk uit het nieuwe raadsprogramma.

Doelstelling 3:

Het gemiddelde cijfer dat de inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is minimaal 6,8.

Uitvoertagging

3.1 We voeren het communicatiebeleid uit zoals opgenomen in het communicatieplan 'Spreken is zilver, luisteren is goud'. We luisteren naar onze inwoners en vertalen hun verwachtingen naar een communicatieaanpak, onder meer met behulp van de Routeplanner participatie. Speciale aandacht gaat uit naar het gebruik van heldere taal.

Doelstelling 4:

Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de dienstverlening is minimaal 7,7.

Uitvoertagging

4.1 We zorgen dat iedereen mee kan doen en stemmen waar nodig de dienstverlening af op de persoonlijke behoefte. We zorgen dat we mensen echt verder helpen. Waar wenselijk zoeken we de samenwerking met onze ketenpartners.

De gemiddelde score in 2021 voor de dienstverlening balie, telefoon en digitaal in de Benchmark Publiekszaken was 7,3. Uit de rapportage Burgerpeiling kwamen enkele ontwikkelpunten op het vlak van hostmanship naar voren.

4.2 We zijn bereikbaar tijdens kantooruren en bieden proactief onze diensten aan. Door de inzet van de digitale kanalen creëren we de mogelijkheid om 24 uur per dag informatie op te zoeken en producten en diensten online aan te vragen. De informatie die we inzetten op de verschillende kanalen is betrouwbaar, actueel, volledig en afgestemd op het specifieke kanaal. Verder is de meest gevraagde informatie snel vindbaar via de website en zoekmachines.

4.3 We meten doorlopend de tevredenheid over de geleverde diensten en onderzoeken de verwachtingen van onze inwoners en andere partners. De uitkomsten van dit onderzoek gebruiken we voor de ontwikkeling van onze dienstverlening. Op deze manier blijven we aansluiten op de verwachtingen van de inwoners en andere partners en zetten we de mens centraal in onze dienstverlening.

Doelstelling 5:

In het kader van duurzaamheid heeft tenminste één gemeentelijk pand dat we in exploitatie hebben energielabel A.

Uitvoertagging

5.1 Gymlokaal Lambertusstraat nemen we op in de route kaart voor verduurzaming waarbij ook een budget aanvraag zit voor de grote aanpassingen aan het pand. Kleine aanpassingen, zoals verlichting aanpassen, voeren we uit.

De inventarisatie is afgerond. We verwerken de resultaten in de verduurzamingsbegroting die we dit jaar opstellen.

Doelstelling 6:

De onroerendezaakbelasting stijgt met maximaal het inflatiepercentage.

Uitvoertagging

6.1 Het tarief van de onroerendezaakbelasting baseren we op de door het Centraal Plan Bureau gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Storting algemene reserve	0	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
2. Inkomsten parkeren	-511	-511	-511	-511	-511
3. Rente leningen	-227	-273	-273	-273	-273
4. Rentelasten	0	-400	-900	-1.000	-1.000
5. Bijdrage ICT WBW	-80	-243	-300	-330	-312
6. Overhead	0	-150	-150	-150	-150
7. Website	0	-100	0	0	0
8. Webredacteur	0	-78	-80	-82	-85
9. Raadsadviseur en raadsmedewerker	0	-50	-51	-53	-54
10. Reiskostenvergoeding	0	-52	-60	-60	-60
11. Rendabele uren	-771	0	0	0	0
12. Rendabele uren	0	-450	-450	-450	-450
13. Verkoop vergadercentrum	-95	0	0	0	0
14. Raadsvergaderingen	-51	0	0	0	0
15. Verkiezingen 2022	-50	0	0	0	0
16. Kosten automatisering	-47	0	47	0	0
17. Reserve automatisering	47	0	-47	0	0
18. Algemene uitkering (septembercirculaire 2022)	2.308	1.477	1.437	815	2.128
19. Algemene uitkering jeugdgelden	1.576	0	0	0	0
20. Inzet ontvangen compensatie jeugdgelden	556	556	556	556	556
21. Gebruik coronacompensatie	335	0	0	0	0
22. Coronacompensatie uitvoering motie energietoeslag	400	0	0	0	0
23. Klimaatgelden	271	-271	0	0	0
24. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	-271	271	0	0	0
25. Niet gebruikte taakmutaties	197	0	0	0	0
26. Actualisering activastaat	94	0	0	0	0
27. Taakmutatie Wet open overheid	123	0	0	0	0
28. Verkoop wagenpark	66	0	0	0	0
29. Facilitaire kosten	56	0	0	0	0
30. Inzet klimaatgelden voor trainee	21	65	0	0	0
31. Vennootschapsbelasting	0	-70	0	0	0
32. Reserve Grondbedrijf	0	70	0	0	0
33. Besteding klimaatgelden Rijk	0	207	0	0	0
34. Stelpost indexerende gemeenschappelijke regelingen	0	160	0	0	0
35. Investeringsplan	0	500	150	75	-75
36. Overig	211	98	85	-11	183
Totaal wijzigingen	4.158	-2.244	-3.547	-4.474	-3.103

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Storting algemene reserve	We stellen voor € 3.000.000 van het saldo te reserveren voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Ook verwachten we financiële tegenvallers op allerlei vlakken door de stijging van de energieprijzen en de toenemende armoede.
2. Inkomsten parkeren	De inkomsten voor straatparkeren vallen ook in 2022 lager uit; onder andere door de coronamaatregelen. Gezien de ontwikkelingen passen we de opbrengst ook in de komende jaren aan.
3. Rente leningen	We sloten in 2022 drie nieuwe geldleningen af. We betaalden daarvoor een hoger rentepercentage dan verwacht.
4. Rentelasten	Het afgelopen jaar steeg de rente sterk. Voor toekomstige financiering gaan we nu uit van 2,0% terwijl dat vorig jaar 0,1% was.
5. Bijdrage ICT WBW	We verwerken de in juni 2022 vastgestelde begroting 2023 van ICT WBW. Dit verschil ontstaat door nieuwe verdeelsleutels, beter inzicht in specifieke exploitatiekosten per gemeente en de uittreding van Bergen op Zoom.
6. Overhead	De uitbreiding van onze organisatie vraagt extra inzet van ondersteunende afdelingen zoals personeelszaken en automatisering. Daarnaast zorgt de krapte op de arbeidsmarkt voor een hogere werkdruk bij de afdeling personeelszaken.
7. Website	In het collegewerkprogramma wordt gevraagd om digitale dienstverlening met een website die eenvoudiger en duidelijker is. We schaffen hiervoor een nieuwe webapplicatie aan en zetten een webredacteur in om de website te beheren en de digitale dienstverlening te verbeteren.
8. Webredacteur	In het collegewerkprogramma wordt gevraagd om digitale dienstverlening met een website die eenvoudiger en duidelijker is. We schaffen hiervoor een nieuwe webapplicatie aan en zetten een webredacteur in om de website te beheren en de digitale dienstverlening te verbeteren.
9. Raadsadviseur en raadsmedewerker	Conform raadsbesluit wordt de formatie van de griffie uitgebreid.
10. Reiskostenvergoeding	Verhoging van de onbelaste reiskostenvergoeding naar € 0,21 in 2023 en € 0,23 in 2024 en verdere jaren.
11. Rendabele uren	We rekenden minder uren toe aan investeringen, Grondbedrijf en voorzieningen (rendabele producten). Een belangrijke oorzaak is de krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor zijn vacatures niet of later ingevuld dan verwacht. De personeelskosten zijn hierdoor lager. Ook waren er andere prioriteiten bij projecten.
12. Rendabele uren	Bij het opstellen van de begroting schatten we in hoeveel uren we besteden aan grondexploitatie, investeringen en voorzieningen (rendabele producten). De afgelopen jaren was die inschatting te hoog en stelden we deze tussentijds bij. We nemen dat nu in begroting mee.
13. Verkoop vergadercentrum	Het vergadercentrum BVC is nog niet verkocht. We boeken het verwachte voordeel af.
14. Raadsvergaderingen	Voor de raadsvergaderingen in de Publiekshal huren we geluidsapparatuur. Ook plaatsen we meubilair dat we na afloop weer opslaan.
15. Verkiezingen 2022	De kosten voor de gemeenteraadsverkiezingen vielen onder andere door coronamaatregelen hoger uit.
16. Kosten automatisering	We actualiseren de planning voor incidentele automatiseringskosten.
17. Reserve automatisering	We actualiseren de planning voor incidentele automatiseringskosten. We gebruiken hiervoor de reserve automatisering.
18. Algemene uitkering (septembercircularie 2022)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercircularie 2022. De opbrengst stijgt door het accres. In 2026 ontvangen we een eenmalige rijksbijdrage. Ook is de verhoging van het jeugdbudget van 75% naar 100% verwerkt. Daartegenover staat wel een aanvullende besparing. De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor het realiseren daarvan.
19. Algemene uitkering jeugdgelden	Overschot van het ontvangen extra budget jeugd over 2022.
20. Inzet ontvangen compensatie jeugdgelden	We gebruiken de ontvangen compensatie Jeugdhulp om de toenemende vraag naar dure jeugdzorg te betalen (zie programma 6).
21. Gebruik coronacompensatie	Uit de ontvangen coronacompensatie betalen we de inhuur van de SfeerBeheer groep voor het Vogelaarpark en compenseren we onze aanbieders van Jeugdzorg en Wmo voor de meerkosten die zij maakten door de coronacrisis. Ook ontvingen we minder parkeerinkomsten in de eerste maanden van 2022.
22. Coronacompensatie uitvoering motie energietoeslag	In juli nam de gemeenteraad de motie aan om de energietoeslag ook beschikbaar te stellen voor inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. Zoals opgenomen in de motie betalen we deze kosten uit de ontvangen coronacompensatie (programma 6).
23. Klimaatgelden	De ontvangen klimaatgelden van het Rijk geven we pas in 2023 uit.
24. Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	De ontvangen klimaatgelden van het Rijk geven we pas in 2023 uit. We storten dit bedrag in de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden.
25. Niet gebruikte taakmutaties	We ontvingen extra budget voor specifieke taken. Wat we daarvan niet gebruiken valt vrij.
26. Actualisering activastaat	We actualiseerden de activastaat. Doordat we diverse investeringen later uitvoeren is er sprake van een eenmalig voordeel.

Onderwerp	Toelichting
27. Taakmutatie Wet open overheid	De ontvangen taakmutatie voor de invoering van de Wet open overheid is voor 2022 niet nodig.
28. Verkoop wagenpark	De verkoop van afgeschreven werkbussen van de buitendienst leveren een onverwachte meevaller op.
29. Facilitaire kosten	Op verschillende onderdelen facilitaire kosten hebben we minder kosten in 2022.
30. Inzet klimaatgelden voor trainee	We zetten een trainee in voor milieu en klimaatverandering. We ontvangen hiervoor geld van het Rijk (programma 7).
31. Vennootschapsbelasting	We verwachten dat het grondbedrijf in 2023 vennootschapsbelasting verschuldigd is.
32. Reserve Grondbedrijf	De te betalen vennootschapsbelasting onttrekken we aan de reserve exploitatierisico's.
33. Besteding klimaatgelden Rijk	Voor de uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie zetten we de hiervoor bestemde rijks gelden in. De kosten verwerken we in programma 7.
34. Stelpost indexering gemeenschappelijke regelingen	We verwerkten de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen. Hierdoor verlagen we de stelpost die we daarvoor opnamen.
35. Investeringsplan	Voor we de begroting opstellen beoordeelden we al onze investeringen: wanneer verwachten we de uitgaven en wanneer is de investering klaar? Dit heeft invloed op de te verwachten rente- en afschrijvingslasten. Deze actualisatie liet zien dat diverse projecten wat langzamer gerealiseerd worden dan verwacht. De kapitaallasten schuiven naar latere jaren door waardoor met name in 2023 sprake is van een voordeel.
36. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

1. Veiligheid

Wat wilden we bereiken?

Een veilig en leefbaar Etten-Leur.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. Minimaal 83% van de inwoners voelt zich veilig in de buurt.
2. Wanneer veiligheidsvraagstukken zich in een ongewenste richting ontwikkelen handelt de gemeente onmiddellijk in nauwe samenwerking met netwerkpartners.
3. We beschikken eind 2022 over een actueel 'actieplan veiligheid' voor de periode 2023-2027.

Ontwikkelingen

Sfeerbeheer groep

Sinds enige tijd zetten we de Sfeerbeheer groep in om de overlast van jeugd bij het Vogelaarpark tegen te gaan. We ontvingen van inwoners, politie, handhaving en jongerenwerkers positieve reacties op deze inzet en het effect op het gevoel van veiligheid. We stellen daarom voor om de inzet van de Sfeerbeheer groep voor 2023 en 2024 uit te breiden naar de overige wijken van Etten-Leur.

We voeren een pilot uit van twee jaar waarbij twee medewerkers van de Sfeerbeheer groep drie dagen per week ingezet worden. Deze inzet vindt plaats op plekken waar overlast wordt ervaren en is dus flexibel. De kosten zijn € 65.000 per jaar. In het najaar van 2024 evalueren we deze nieuwe inzet.

Cameratoezicht

We bereiden een voorstel voor om zowel vast cameratoezicht in het centrum van Etten-Leur terug te brengen als flexibel cameratoezicht toe te passen voor bijvoorbeeld illegale bijstortingen en afvaldumpingen.

Extra boa capaciteit (1,5 fte)

De huidige bezetting van de boa's (6 fte) wordt als te weinig ervaren. Er is behoefte aan extra boa inzet zowel overdag als in de avond. Ook willen we extra dienstverlening inzetten voor onze inwoners. We zetten zes dagen per week tussen 07:30 en 22.00 uur BOA's in. Dit is een uitbreiding ten opzichte van de huidige inzet. Daarvoor is 1,5 fte extra nodig.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

Minimaal 83% van de inwoners voelt zich veilig in de buurt.

Uitvoeringrichting

1.1 In de zomer van 2020 voerde de gemeente een onderzoek uit onder 2.500 inwoners van Etten-Leur. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek bepalen we welke mogelijkheden financieel en feitelijk uitvoerbaar zijn om het veiligheidsgevoel van onze inwoners te verbeteren.

1.2 Wanneer de evaluatie van het onderzoek daarvoor aanleiding geeft, herhalen we het onderzoek elke twee tot vier jaar om onveilige situaties te verbeteren.

Doelstelling 2:

Wanneer veiligheidsvraagstukken zich in een ongewenste richting ontwikkelen handelt de gemeente onmiddellijk in nauwe samenwerking met netwerkpartners.

Uitvoeringrichting

2.1 We bewaken voortdurend de veiligheidssituatie in de gemeente. We doen dit op basis van cijfers en signalen van de netwerkpartners en van onze collega's in het stadskantoor. De speerpunten uit het veiligheidsprogramma 'Veiligheid door Verbinding' zijn richtinggevend.

Wanneer zich echter een actuele crisis (bijvoorbeeld pandemie of gezinsdrama) voordoet richten we alle tijd en aandacht op dat veiligheidsvraagstuk.

2.2 We werken in een netwerk samen met onze partners. De gemeente heeft daarin de regierol. Samen waarborgen we de veiligheid en leefbaarheid. We bevorderen en versterken preventie en bewustwording bij veiligheidsvraagstukken.

2.3 We betrekken andere maatschappelijke vraagstukken bij veiligheid. We stimuleren om de gemeentelijke zorgtaken en het veiligheidsbeleid met elkaar te verbinden.

2.4 We pakken signalen op die wijzen op criminaliteit en ondermijning. In de aanpak van ondermijning en de georganiseerde criminaliteit zijn we een belangrijke partner.

Doelstelling 3:

We beschikken eind 2022 over een actueel 'actieplan veiligheid' voor de periode 2023-2027

Uitvoeringrichting

3.1 In het veiligheidsprogramma 'Veiligheid door Verbinding' is een actieplan 2019-2023 opgenomen. In 2022 ontwikkelen we een actieplan 2023-2027 op basis van maatschappelijke ontwikkelingen, het regionaal beleidsplan en de landelijke doelstellingen uit de Veiligheidsagenda.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Sfeerbeheer groep	-30	0	0	0	0
2. Sfeerbeheer groep - pilot	-15	-65	-65	0	0
3. Extra BOA capaciteit	0	-90	-92	-95	-97
4. Afrekening Veiligheidsregio 2021	88	0	0	0	0
5. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	0	-11	-30	-41	-111
6. Opvang Oekraïners - kosten	-2.886	0	0	0	0
7. Opvang Oekraïners - vergoeding	3.259	0	0	0	0
8. Overig	15	20	19	21	20
Totaal wijzigingen	431	-146	-168	-115	-188

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Sfeerbeheer groep	We gebruiken de ontvangen corona compensatie voor de inzet van de Sfeerbeheer groep.
2. Sfeerbeheer groep - pilot	We voeren een pilot uit om de Sfeerbeheer groep ook in te zetten voor heel Etten-Leur.
3. Extra BOA capaciteit	De raad vroeg om extra BOA inzet voor de avond. We zetten zes dagen per week tussen 07:30 en 22.00 uur BOA's in. Dit is een uitbreiding ten opzichte van de huidige inzet. Daarvoor is 1,5 fte extra nodig.
4. Afrekening Veiligheidsregio 2021	We verwerken het resultaat van 2021 van de Veiligheidsregio. Dit resultaat ontstond door minder opleidingen en oefeningen voor zowel de beroeps als de vrijwilligers.
5. Actualiseren bijdrage Veiligheidsregio	We verwerken de in juni 2022 vastgestelde begroting 2023 van de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant. De oorzaak van de stijging van de bijdrage is de aanpassing van de kapitaallasten.
6. Opvang Oekraïners - kosten	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne. Het verschil ontstaat omdat we interne uren niet in rekening brengen aan deze post. In de eerste maanden zijn een tiental collega's hiermee dagelijks bezig geweest. Nog steeds zijn een aantal collega's bezig met de opvang van de Oekraïense vluchtelingen. In tegenstelling tot andere gemeenten hadden we het voordeel dat een aantal lokale ondernemers hun locatie heel snel beschikbaar stelden. Er waren geen investeringen in grote verbouwingen nodig.
7. Opvang Oekraïners - vergoeding	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne.
8. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat wilden we bereiken?

De openbare ruimte is veilig ingericht voor alle gebruikers.

Verkeersveiligheid, bereikbaarheid en doorstroming van het verkeer zorgen voor een goede leefbaarheid.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. De score 'infrastructuur en bereikbaarheid' in de TELOS¹ duurzaamheidsbalans (op een schaal van 1-100) bedraagt minimaal 45.
2. Het aantal geregistreerde verkeersongevallen per 1.000 inwoners is lager dan 6.
3. We proberen de normen voor de kwaliteit van het beheer van wegen en openbare verlichting te behalen².

Ontwikkelingen

Tunnel

In de Omgevingsvisie is het onderzoek naar de tunnel als ontsluiting van Etten-Leur Noord opgenomen. Hiervoor moeten nog diverse onderzoeken uitgevoerd worden. In deze begroting nemen we voor deze onderzoeken € 100.000 op. Ook nemen we structureel € 1.000.000 per jaar op voor de financiering van deze tunnel.

Medewerker mobiliteit (0,4 fte)

In de afgelopen jaren bleek dat de werkzaamheden op verkeer en parkeren toenemen. De werkdruk ligt voor het cluster verkeer en parkeren al jaren hoog en we huren regelmatig extern in. Ook na het vaststellen van de omgevingsvisie ontstaat er een grote vraag om te zorgen voor de randwegenstructuur en de uitwerking van de tunnel. Dit zijn meer strategische vraagstukken. De parttime functie zetten we nu om naar een fulltime functie, zodat er in totaal 2 fte op verkeer en parkeren komt.

Groen beheerplan

We hebben veel groen in Etten-Leur. Biodiversiteit, ecologisch onderhoud en klimaat vragen een andere kijk op groen. We stellen een groen beheerplan op waarin we rekening houden met areaal uitbreidingen en de opgaves van morgen. Op dit moment kunnen we de betekenis van een dergelijk groen beheerplan nog niet vertalen naar deze begroting. In 2023 sturen we een voorstel naar de gemeenteraad.

¹ Universitair kenniscentrum duurzame ontwikkeling.

² De normen leest u bij 'Hoe gaan we dit meten?'

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

De score 'infrastructuur en bereikbaarheid' in de TELOS¹ duurzaamheidsbalans (op een schaal van 1-100) bedraagt minimaal 45.

Uitvoeringrichting

1.1 Als uitwerking van de omgevingsvisie formuleren we een pakket met maatregelen voor de korte, middellange en lange termijn om de verkeersafwikkeling en doorstroming op het lokale wegennet te verbeteren.

1.2 We maken het mogelijk een elektrische auto te gebruiken en op te laden door meer oplaadpalen aan te bieden.

Er is een nieuw contract voor het plaatsen van laadpalen. Vattenfall gaat nu starten met de plaatsing zoals aangegeven op de kaart. Ook kunnen bewoners/bedrijven weer zelf een laadpaal aanvragen.

1.3 We stellen een parkeerbeleid vast met daarin afspraken over het parkeren in het centrum, het vergunninghoudersgebied, de blauwe zones en het digitaliseren en fiscaliseren van parkeerproducten.

1.4 Bij de herinrichting van wegen kijken we samen met bewoners naar mogelijkheden om het aantal parkeerplaatsen uit te breiden. Dit mag niet ten koste gaan van de hoeveelheid groen.

1.5 Afhankelijk van de uitkomsten van de Omgevingsvisie, bereiden we maatregelen voor ter verbetering van de verkeersdoorstroming bij de spoorwegovergang Lichttorenhoofd-Lage Vaartkant.

We onderzochten maatregelen voor de verbetering van de verkeersdoorstroming bij deze spoorwegovergang. Het blijkt lastig om een oplossing op korte termijn te vinden zolang er geen aanleg van een tunnel onder het spoor door komt. We leggen de uitkomsten van de onderzochte maatregelen en een voorstel voor maatregelen aan het college voor.

Doelstelling 2:

Het aantal geregistreerde verkeersongevallen per 1.000 inwoners is lager dan 6.

Uitvoeringrichting

2.1 Aan de hand van een uitvoeringsprogramma verbeteren we de veiligheid voor voetgangers en fietsers.

2.2 We treffen (aanvullende) maatregelen rondom de brede scholen om de verkeersveiligheid te verbeteren. We doen dit samen met de school, de politie en de (verkeers)ouders.

Doelstelling 3:

We proberen de normen voor de kwaliteit van het beheer van wegen en openbare verlichting te behalen².

Uitvoeringrichting

3.1 We voeren het onderhoud van de openbare ruimte uit in overeenstemming met de aangepaste kwaliteitsniveaus.

3.2 We vervangen gefaseerd de huidige openbare verlichting door (energiezuinige) ledverlichting. Dit sluit aan bij de uitgangspunten van het Beheerkader openbare verlichting.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Parkeergarage - inkomsten	-313	0	0	0	0
2. Parkeergarage - uitgaven	-54	0	0	0	0
3. Tunnel	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
4. Indexering op verhardingen	-255	-255	-255	-255	-255
5. Klein onderhoud verhardingen en kabels en leidingen	170	0	0	0	0
6. Kabels en leidingen, aanleg glasvezel-uitgaven	102	0	0	0	0
7. Kabels en leidingen, aanleg glasvezel-inkomsten	-120	120	0	0	0
8. Actualisering activastaat	105	0	0	0	0
9. Sloten en waterlopen	75	0	0	0	0
10. Medewerker mobiliteit	0	-44	-45	-46	-47
11. Overig	-42	-1	-1	-1	-1
Totaal wijzigingen	-1.332	-1.180	-1.301	-1.302	-1.303

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Parkeergarage - inkomsten	De inkomsten van de parkeergarage zijn lager omdat er minder gebruik wordt gemaakt van de parkeergarage.
2. Parkeergarage - uitgaven	De gebruikskosten (onder andere de terugkoop van een erfpacht van een parkeerplaats, elektriciteit en een hoger tarief voor het verwerken van pintransacties) zijn hoger dan was voorzien.
3. Tunnel	Voor de toekomstige tunnel vormen we een reserve.
4. Indexering op verhardingen	Door de prijsstijgingen van asfalt en verhardingen verhogen we de storting in de voorziening verhardingen.
5. Klein onderhoud verhardingen en kabels en leidingen	Door het KPN contract aanleg glasvezel en door het gebruik van een aparte applicatie zijn er meer legesinkomsten en inkomsten voor toekomstige schades aan verhardingen als gevolg van werkzaamheden aan kabels en leidingen.
6. Kabels en leidingen, aanleg glasvezel-uitgaven	Er wordt geen extra toezichthouder en of werkvoorbereider ingehuurd voor de extra werkzaamheden die voortkomen uit het project aanleg glasvezel.
7. Kabels en leidingen, aanleg glasvezel-inkomsten	Door de vertraagde aanleg van het glasvezel kabelnet ontvangen we pas in 2023 hiervoor extra inkomsten.
8. Actualisering activastaat	We actualiseerden de activastaat. Doordat we diverse projecten later realiseren is er sprake van een eenmalig voordeel.
9. Sloten en waterlopen	Waterschap Brabantse Delta voert in 2022 geen baggerwerkzaamheden uit.
10. Medewerker mobiliteit	We breiden het aantal uren uit van de medewerker Mobiliteit. Dit is nodig om de strategie uit te voeren.
11. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

3. Economie

Wat wilden we bereiken?

In Etten-Leur heerst een goed ondernemersklimaat en denken we actief mee met ondernemers.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. De waardering van het ondernemingsklimaat (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,85.
De waardering van het vestigingsklimaat (op een schaal van 1 -10) bedraagt minimaal 7.
2. De waardering van de bedrijfsomgeving (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal voor:
 - staat openbare ruimte: 6,80
 - veiligheid: 7,33
 - bereikbaarheid: 6,48
 - bevoorrading: 7,53
 - parkeermogelijkheden: 6,69
3. De waardering voor de directe dienstverlening (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,8
De waardering voor de samenwerking met ondernemers (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,15.
4. De waardering van ondernemers voor de communicatie en voorlichting (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,32.

Hoe gaan we dit meten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

De waardering van het ondernemingsklimaat (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,85.

De waardering van het vestigingsklimaat (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 7.

Uitvoering

1.1 Samen met de gemeenten binnen de Regio West-Brabant voeren we het actieprogramma van de 'Economische Agenda West Brabant' uit. Het actieprogramma bevat programma's voor economie, arbeidsmarkt, mobiliteit en ruimte.

1.2 We stellen als onderdeel van de omgevingsvisie het beleid voor de economische ontwikkeling vast.

De gemeenteraad stelde de omgevingsvisie vast. Deze visie geeft de hoofdlijnen weer. De volgende stap is om aan de hand van deze hoofdlijnen concreter beleid vast te stellen.

Doelstelling 2:

De waardering van de bedrijfsomgeving

Uitvoering

2.1 We houden de bestaande bedrijventerreinen vitaal door het stimuleren van duurzaam (her)gebruik of (her)ontwikkeling van panden en terreinen.

Het project Grote Oogst is gestart. In het project kijken we naar het thema Energie op bedrijventerrein Vosdonk. Als nadere uitwerking van de omgevingsvisie moeten we ook beleid vaststellen over duurzaamheid voor bedrijventerreinen.

2.2 We voeren de herontwikkeling van het terrein Oude Kerkstraat 2 (Fri-Jado) volgens het plan uit 2021 uit.

2.3 We besluiten als onderdeel van de omgevingsvisie over de aanleg van een nieuw bedrijventerrein.

2.4 We gaan samen met vastgoedpartijen en ondernemers langdurige leegstand van winkels, kantoren en bedrijfspanden tegen.

2.5 We zorgen samen met ondernemers en -vastgoedpartijen voor een vitaal en toekomstgericht winkelhart en centrumgebied.

De gesprekken zijn gestart. Samen met de betrokkenen zijn we nog zoekende naar wat het winkelcentrum nodig heeft. Zowel rondom de herontwikkeling als op kort termijn.

Doelstelling 3:

De waardering voor de directe dienstverlening (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,8.

De waardering voor de samenwerking met ondernemers (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,15.

Uitvoering

3.1 We helpen ondernemers die gebruik willen maken van (landelijke) tijdelijke financiële regelingen voor de compensatie van de gevolgen van coronacrisis.

Het platform de6voorondernemers.nl ging op 1 juli 2022 live. Op dit platform kunnen ondernemers onder andere terecht voor vragen over financiële hulp bij situaties ontstaan door de coronacrisis. We hebben nog niet ervaren of ondernemers met problemen dit via het platform melden.

3.2 We stimuleren en ondersteunen startende ondernemers.

De huidige dienstverlening aan startende ondernemers blijkt steeds vaker niet aan te sluiten bij de huidige behoefte. Er wordt steeds minder gebruik gemaakt van het OndernemersKlankBord. We onderzoeken op dit moment wat de behoefte is onder starters en stemmen daar onze toekomstige dienstverlening op af.

3.3 Door goed accountmanagement zorgen we ervoor dat het relatiebeheer op orde is. Het team van Economische Zaken is bekend en bereikbaar. We zorgen dat er goede verbindingen zijn tussen ondernemers, gemeenten en onderwijsinstellingen.

Doelstelling 4:

De waardering van ondernemers voor de communicatie en voorlichting (op een schaal van 1-10) bedraagt minimaal 6,32.

Uitvoering

4.1 Om de vrijetijdseconomie te stimuleren, nog meer toeristen te trekken en hun verblijfsduur te verlengen, ondersteunen we het Toeristisch Informatiepunt en het platform van Etten-Leur City App.

4.2 We zetten de samenwerking met het streeknetwerk LandStad De Baronie en Van Gogh Brabant voort en werken samen met de Regio West-Brabant (RWB) aan recreatie en toerisme.

4.3 We streven naar behoud en verbetering van de kwaliteit van toeristische en recreatieve voorzieningen. Het gaat onder andere om de Van Gogh Kerk, musea, het winkelhart, de Nobelaer, de Westpolderplas met jachthaven, horeca, de bioscoop en wandel- en fietsroutes.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Verkoop grond	81	0	0	0	0
2. Overig	-51	-9	-9	-9	-9
Totaal wijzigingen	30	-9	-9	-9	-9

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Verkoop grond	We verkopen een stuk grond aan de huidige huurder.
2. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

4. Onderwijs

Wat wilden we bereiken?

We willen dat inwoners zich ontwikkelen tot mensen die in staat zijn zelfstandig te functioneren en een positieve bijdrage leveren aan de samenleving.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. We bevorderen een optimaal gebruik van de brede scholen.
2. Leerlingen volgen zoveel mogelijk onderwijs in Etten-Leur.
3. We voorkomen en verminderen laaggeletterdheid.
4. Het percentage van het aantal leerlingen in het voorgezet onderwijs en mbo dat voortijdig (dus zonder startkwalificatie) het onderwijs verlaat is maximaal 1,5%. Het aantal leerplichtigen dat ongeoorloofd afwezig is per 1.000 inwoners (relatief verzuim) is maximaal 25.
5. Bevorderen van de uitstroom naar werk, van leerlingen uit speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

We bevorderen een optimaal gebruik van de brede scholen.

Uitvoertagging

1.1 We voeren het Integraal Huisvestingsplan uit.

Er is voortdurend overleg. We werken aan een notitie, die we in het derde kwartaal 2022 afronden.

1.2 We voeren structureel overleg met het primair onderwijs.

1.3 Samen met onze partners voeren we de aanbevelingen van de evaluatie van de brede scholen uit. Dat gaat om de resultaatgebieden hart van de wijk, geïntegreerde pedagogische voorziening, een sluitend uitdagend dagarrangement, heel Etten-Leur leest, zorg en ondersteuning.

Deze doelstelling voeren we uit in combinatie met de doelstellingen genoemd onder 1.1 en 1.2.

Doelstelling 2:

Leerlingen volgen zoveel mogelijk onderwijs in Etten-Leur.

Uitvoertagging

2.1 We voeren samen met de schoolbesturen de Lokale Onderwijsagenda uit.

2.2 We bieden maatschappelijke stages aan aan scholen die dit in hun onderwijspakket hebben.

Doelstelling 3:

We voorkomen en verminderen laaggeletterdheid.

Uitvoertagging

3.1 We voeren in nauwe samenwerking met de De6-gemeenten (Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen en Zundert) en de arbeidsmarktregio het regionale uitvoeringsplan (2020-2024) uit ter voorkoming en vermindering van laaggeletterdheid. Op basis van dit uitvoeringsplan werken we in de regio toe naar een eenduidige aanpak en een uniforme registratie.

Doelstelling 4:

Het percentage van het aantal leerlingen in het voorgezet onderwijs en mbo dat voortijdig (dus zonder startkwalificatie) het onderwijs verlaat is maximaal 1,5%. Het aantal leerplichtigen dat ongeoorloofd afwezig is per 1.000 inwoners (relatief verzuim) is maximaal 25.

Uitvoertagging

4.1 We voeren de leerplichtfunctie uit in samenwerking met lokale en regionale partners. Met de extra specifieke uitkering Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC), die we door de coronacrisis ontvangen, zetten we binnen de RMC regio extra begeleiding en zorg in voor vroegtijdige schoolverlaters.

4.2 We voeren, samen met de gemeenten Zundert en Rucphen, het implementatieplan uit van het in 2019 vastgestelde 'Thuiszitterspact' met als doel, dat geen enkel kind langer dan drie maanden thuis zit zonder passend onderwijsaanbod.

Doelstelling 5:**Bevorderen van de uitstroom naar werk, van leerlingen uit speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs.****Uitvoering**

5.1 We voeren het uitvoeringsprogramma 'West-Brabant werkt aan morgen' uit samen met de scholen en ondernemers. Het RMC ontvangt het herstel- en steunpakket jeugdwerkloosheid en voert hiervan maatregelen uit om jongeren langer in het onderwijs te houden, nazorg te geven en te ondersteunen naar werk.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Doorbelasten medewerker onderwijshuisvesting	0	61	61	61	61
2. Actualisering activastaat	18	0	0	0	0
3. Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	-18	0	0	0	0
4. Overig	3	-55	-55	-55	-55
Totaal wijzigingen	3	6	6	6	6

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Doorbelasten medewerker onderwijshuisvesting	De dekking van de onderwijshuisvesting-medewerkers is nog niet opgenomen in de begroting. Voorstel is nu om de coördinator beheer en onderhoud door te belasten aan de beheersstichting.
2. Actualisering activastaat	Het voordeel op rente en afschrijving verrekenen we met de dekkingsreserve kapitaallasten onderwijs
3. Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	Het voordeel op rente en afschrijving verrekenen we met de dekkingsreserve kapitaallasten onderwijs
4. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat wilden we bereiken?

We willen een aantrekkelijke gemeente zijn voor onze eigen inwoners en de inwoners van omliggende gemeenten om te sporten, te genieten van cultuur en te recreëren.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. Het percentage inwoners dat (zeer) tevreden is over de sportvoorzieningen is minimaal 85%. Het percentage niet-wekelijks sporters van 19 jaar en ouder is niet meer dan 46%.
2. Sportverenigingen nemen zelf verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van hun accommodaties.
3. Alle inwoners, in het bijzonder de jeugd, de senioren, inwoners met een beperking en inwoners met een minimum inkomen, kunnen plezier beleven aan kunst, cultuur en evenementen.
4. Het percentage inwoners dat vindt dat er voldoende openbaar groen in de buurt is, is minimaal 86%.
5. De score natuur en landschap (Telos³ duurzaamheidsscore) is minimaal 51 (schaal 1-100).
6. We behouden het bestaande voorzieningenniveau en het aanbod van Nieuwe Nobelaer.

³ Universitair kenniscentrum duurzame ontwikkeling.

Ontwikkelingen

Medewerkers groen (0,64 fte)

Groenbeheer wordt een steeds belangrijker onderdeel van onze samenleving. Ons groenareaal is de laatste jaren uitgebreid en er komen nog grote uitbreidingen aan. Om dit allemaal op een goede en verantwoorde manier vorm te geven breiden we de twee parttime functies uit naar twee fulltime functies.

Medewerker Evenementen (1 fte)

Een bruisend en levendig Etten-Leur is een van de speerpunten van de gemeenteraad.

De coronacrisis leidde bij veel organisatoren van niet commerciële evenementen tot een vertrek van vrijwilligers. Hierdoor nam de belasting op de gebleven vrijwilligers sterk toe. In de praktijk blijkt dat de organisatie van niet commerciële evenementen hierdoor in de knel komt. We willen hen ontlasten en het doorgaan van deze evenementen garanderen. Daarom willen we deze organisaties waar nodig tegemoet komen en ondersteunen in natura. Dit kan bijvoorbeeld door het gratis halen en brengen van afvalcontainers en dranghekken. We breiden de capaciteit bij de buitendienst met 1 fte uit.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

Het percentage inwoners dat (zeer) tevreden is over de sportvoorzieningen is minimaal 85%.

Het percentage niet-wekelijkse sporters van 19 jaar en ouder is niet meer dan 46%.

Uitvoering

1.1 We behouden het gevarieerde aanbod aan sportmogelijkheden voor de verschillende doelgroepen. We gaan in overleg met onze sportverenigingen om samen stapsgewijs tot een meer kostendekkende huur voor de accommodaties te komen. We bieden ondersteuning bij trajecten als verduurzaming en gezamenlijke inkoop. Om de exploitatie van de verenigingen gunstig te beïnvloeden geven we verenigingen extra ruimte om extra inkomsten te genereren.

1.2 Samen met de vrijwilligerscentrale 'Etten-Leur voor elkaar' versterken we het vrijwilligerswerk binnen sportclubs en we stimuleren het bemiddelen voor openstaande vacatures binnen sportbesturen. Hiervoor organiseert 'Etten-Leur voor elkaar' themabijeenkomsten voor organisaties en verenigingen over het aanbod van cursussen, bemiddelingen en ondersteuning voor vrijwilligers. In 2022 proberen we meer koppelingen tot stand te brengen.

1.3 Door de inzet van buurtsportcoaches voeren we het activiteitenpakket uit zoals opgenomen in het programma 'Etten-Leur actief'. We leggen hierbij een directe relatie met projecten en acties uit het lokaal Sportakkoord. In 2022 besluiten we over aard en omvang van de toekomstige inzet van buurtsportcoaches. Dit is afhankelijk van het geld dat we hiervoor ontvangen van het Rijk en van gewenste vormen van cofinanciering.

1.4 We creëren in gesprek met verenigingen mogelijkheden om senioren, jeugd, inwoners met een beperking en inwoners met een minimum inkomen mee te laten doen. We attenderen daarbij extra op de financiële ondersteuningsmogelijkheden die er zijn voor bepaalde activiteiten.

Doelstelling 2:
Sportverenigingen nemen zelf verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van hun accommodaties.

Uitvoertaglichting

2.1 We gaan met de sportverenigingen in gesprek om hen (nog) meer onderhoudstaken zelf uit te laten voeren. We maken daar waar nodig maatwerkafspraken.

2.2 We stimuleren verenigingen om samen te werken op het gebied van inkoop, innovatie en duurzaamheid. We bevorderen de overdracht van bestaande gemeentelijke veldverlichting naar LED verlichting die in eigendom komt van de verenigingen. Dit geldt ook voor zonnepanelen op clubgebouwen en het ondersteunen van clubs in het proces om te komen tot centrale inkoop van energie om daarmee kosten te besparen.

2.3 We ondersteunen verenigingen alleen met activiteitsubsidies.

2.4 We bieden verenigingen meer ruimte binnen de bestaande gebruiksregels van het bestemmingsplan opdat zij hun accommodaties intensiever kunnen gebruiken. We ontwikkelen een 'marktplaats voor accommodaties' waarin vraag en aanbod van vrije accommodatieruimte bij elkaar wordt gebracht.

Doelstelling 3:
Alle inwoners, in het bijzonder de jeugd, de senioren, inwoners met een beperking en inwoners met een minimum inkomen, kunnen plezier beleven aan cultuur en evenementen.

Uitvoertaglichting

3.1 We investeren in het Toeristisch Informatiepunt en het platform van Etten-Leur City App om meer toeristen naar Etten-Leur te trekken en de verblijfsduur van deze toeristen te verlengen.

3.2 We zijn een bruisende gemeente met een grote hoeveelheid verschillende evenementen. Jaarlijks terugkerende evenementen verstrekken we zo mogelijk een meerjarenvergunning. We werken met een evenementenkalender om een zo gevarieerd mogelijk aanbod aan evenementen te krijgen.

3.3 We bieden het primair onderwijs een milieu-educatief programma aan om zo de kennis over natuur, milieu en duurzaamheid te vergroten.

3.4 Met het project 'gebruiksfunctie Ouderkerkpark' streven we naar een maatschappelijk akkoord door aan het einde van dit project de verantwoordelijkheid voor de uitvoering te laten dragen door verschillende partijen, waaronder de gemeente.

3.5 We verstrekken onder voorwaarden subsidies aan organisaties, die activiteiten op het gebied van kunst en cultuur organiseren.

3.6 We zetten de activiteiten van de marktplaats voor kunst-, cultuur- en natuureducatie (KOEPEL) voort en borgen de kwaliteit van het aanbod. We breiden geleidelijk aan uit naar een breed aanbod van kunst- en cultuuractiviteiten. We ondersteunen de komende vier jaar alle scholen met cultuureducatie om het cultuuronderwijs te verankeren in het lesprogramma.

3.7 We ondersteunen en faciliteren het plan voor meer samenwerking tussen de musea en de toeristische ondernemers. We onderzoeken de mogelijkheden van koppeling of samengaan van de Stichting Vincent van Gogh Etten-Leur (Van Gogh Kerk) en het Streekmuseum Etten+Leur.

Doelstelling 4:

Het percentage inwoners dat vindt dat er voldoende groen in de buurt is, is minimaal 86%.

Uitvoering

4.1 Het grootschalig onderhoud aan het openbaar groen voeren we hoofdzakelijk uit in combinatie met de planning van weg- en rioolbeheer. Hierbij bekijken we ook of het mogelijk is meer aaneengesloten groen te realiseren.

4.2 We inventariseren het onrechtmatig gebruik van het openbaar groen. Op basis van de resultaten van deze inventarisatie maken we een keuze in de volgorde van de wijk(en) waar we dit project uitvoeren.

4.3 Om te voorkomen dat het onrechtmatig gebruik opnieuw ontstaat, realiseren we bij de opzet van nieuwe ruimtelijke plannen zo min mogelijk snippergroen en groenstroken langs particuliere percelen, die door de ligging moeilijk te onderhouden zijn en/of waarvan het lijkt dat ze bij andere eigenaren horen.

4.4 Binnen de financiële mogelijkheden zetten we het beheer van het openbaar groen voort. Daarbij hebben we meer aandacht voor biodiversiteit, duurzaamheid en klimaatadaptatie.

De onderhoudsbudgetten zijn niet toereikend om het vastgestelde onderhoudsniveau en -ambitie (BON) te realiseren. De prijzen van de aannemers en de producten stijgen sneller dan de indexaties van de budgetten. Ook werd het areaal groter en streven we vaker naar een diverse en exclusieve inrichting. De onderhoudsbudgetten groeien niet mee met deze omvang en ambitie. Dit heeft gevolgen voor het beeld van de groene openbare ruimte. In 2022 werken we aan een groenbeheerplan waarbij we dit beter inzichtelijk maken.

4.5 We voeren de adviezen uit van het onderzoek naar de aanpak van blauwalgen in de Westpolderplas.

Door de coronacrisis liep het blauwalgenonderzoek vertraging op. We ontvingen de voorlopige resultaten eind 2021 en bespraken deze in het eerste kwartaal van 2022. De blauwalgenproblematiek blijkt daarbij, met name door externe factoren zoals de hoeveelheid watervogels, complexer dan gedacht. Momenteel werken we aan de definitieve versie van de resultaten met het daarbij behorende advies met financiële onderbouwing.

Doelstelling 5:

De score natuur en landschap (Telos¹ duurzaamheidsscore) is minimaal 51.

Uitvoering

5.1 Op basis van de Wet natuurbescherming houden we bij besluitvorming en projecten rekening met het natuurbelang.

5.2 We verbeteren de biodiversiteit van het stedelijk gebied.

5.3 We zetten het agrarisch landschapsbeheer voort met de aanleg van erfbeplanting en landschapselementen.

5.4 Samen met het Waterschap Brabantse Delta leggen we nieuwe natuur langs de vaarten aan (ecologische verbindingzones).

¹ Universitair kenniscentrum duurzame ontwikkeling.

Doelstelling 6:**We behouden het bestaande voorzieningenniveau en het aanbod van Nieuwe Nobelaer.****Uitvoering**

6.1 We verstrekken subsidie aan Stichting Nieuwe Nobelaer voor het exploiteren van een openbaar cultuur centrum dat voorzieningen bevat op het gebied van:

kunst- en cultuureducatie, podiumkunsten, bibliotheek, ruimten en podia voor amateurkunst, festivals en (niet-commerciële) evenementen en voorzieningen voor sociaal cultureel en maatschappelijk werk

6.2 We handhaven de prestatieafspraken die we opnamen in de subsidiebeschikking van 1 juli 2018 tot 1 juli 2022. Bij de ingebruikname van het nieuwe gebouw stellen we een nieuwe subsidiebeschikking op (najaar 2021).

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Snippergroen	94	0	0	0	0
2. Uitstel huurverhoging sportclubs	0	-50	-99	-99	-99
3. Uitstel bezuiniging musea	0	-68	-68	0	0
4. Nobelaer - eenmalige kosten	-1.250	0	0	0	0
5. Nobelaer - algemene reserve	1.250	0	0	0	0
6. Reserve cultuur	0	57	30	51	30
7. Medewerker groen	0	-48	-49	-51	-52
8. Medewerker buitendienst evenementen	0	-52	-52	-52	-52
9. Landschapsbeleidsplan	17	0	0	0	0
10. Reserve landschapsbeleidsplan	-17	0	0	0	0
11. Bomenfonds	-5	0	0	0	0
12. Reserve Bomenfonds	5	0	0	0	0
13. Overig	-76	-44	-20	-20	-21
Totaal wijzigingen	18	-205	-258	-171	-194

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Snippergroen	Door een aantal grotere grondverkopen en omdat we minder juridische hulp nodig hebben zijn er hogere inkomsten.
2. Uitstel huurverhoging sportclubs	In afwachting van het nieuwe sportbeleidsplan stellen we de huurverhoging met 2 jaar uit. Dit heeft een financieel effect tot en met 2028.
3. Uitstel bezuiniging musea	We stellen de visie op de maatschappelijke accommodaties opnieuw op. In afwachting daarvan stellen we de bezuiniging voor 2 jaar uit.
4. Nobelaer - eenmalige kosten	Bij de start van het project gingen we ervan uit dat een gedeelte van de kosten niet activeerbaar was. Hiervoor zouden we geld uit de reserve inzetten. Onder ander door gewijzigde regelgeving is hier geen sprake (meer) van. We activeren de kosten dus gewoon en schrijven hier vervolgens over af.
5. Nobelaer - algemene reserve	Omdat er geen sprake is van eenmalige kosten bij de Nobelaer vervalt de onttrekking aan de algemene reserve.
6. Reserve cultuur	Realisatie kunst in de wijken
7. Medewerker groen	Voor het beheer van groenareaal, werkvoorbereiding en planvorming nieuwe werken en voor ontwikkellocaties.
8. Medewerker buitendienst evenementen	Wij voeren de motie van de gemeenteraad uit om niet commerciële evenementen extra te ondersteunt. We breiden hiervoor onze formatie met 1 fte uit.
9. Landschapsbeleidsplan	We ontvangen een bijdrage voor kwaliteitsverbetering van het landschap.
10. Reserve landschapsbeleidsplan	We storten de ontvangen bijdrage voor landschapsverbetering in de reserve.
11. Bomenfonds	We verwachten dit jaar nog wat kosten te maken voor het bomenfonds.
12. Reserve Bomenfonds	We onttrokken geld uit het bomenfonds, deze onttrekking was niet begroot.
13. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

6. Sociaal domein

Wat wilden we bereiken?

- We willen dat alle inwoners zoveel mogelijk op een gelijkwaardige manier kunnen meedoen aan de samenleving.
- We willen onze inwoners de mogelijkheden bieden om zo lang mogelijk zelfstandig te wonen in hun eigen omgeving.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. Onze inwoners geven voor onze inspanning om volledig te kunnen deelnemen aan de maatschappij het rapportcijfer van minimaal een 7.
2. Het percentage inwoners dat (zeer) tevreden is over het aanbod van welzijnsvoorzieningen (buurtwerk, jongeren- en ouderenvoorzieningen) is minimaal 74%.
3. Het percentage mantelzorgers met hoge belasting is maximaal 30%.
4. Het percentage inwoners dat nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid ervaart, is minimaal 72%.
5. Het percentage werklozen ten opzichte van de beroepsbevolking is in 2022 maximaal 4,1% (op basis van de juniramingen van het Centraal Planbureau).
6. Het percentage inwoners dat nauwelijks tot geen financiële beperkingen ervaart om deel te nemen aan het maatschappelijk leven is hoger dan 74% (burgerpeiling).

Ontwikkelingen - Wmo

Aanbestedingen maatwerkvoorzieningen Huishoudelijke Ondersteuning en Begeleiding

Voor de Huishoudelijke Ondersteuning (HO) hebben we per 1 oktober 2022 nieuwe overeenkomsten en voor de Begeleiding per 1 januari 2023. Alle cliënten met Huishoudelijke Ondersteuning hebben we inmiddels omgezet naar de nieuwe producten HO. De cliënten met de maatwerkvoorziening Begeleiding zetten we over in de periode september tot en met december 2022.

De financiële effecten van beide nieuwe overeenkomsten zijn binnen enkele maanden na implementatie zichtbaar. Op basis hiervan passen we bij de eerste bestuursrapportage de begroting voor 2023 aan.

Huishoudelijke Ondersteuning

De vergrijzing en het feit dat senioren zoveel mogelijk thuis blijven wonen, zorgen er voor dat de vraag naar Huishoudelijke Ondersteuning blijft toenemen. Voor een verantwoorde uitvoering is het noodzakelijk de bestaande tijdelijke uitbreiding te behouden. Daarom voegen we 2 fte toe aan de formatie.

Beschermd Wonen

Vanaf 2022 verschuift de verantwoordelijkheid voor Beschermd Wonen van centrumgemeente Breda naar alle gemeenten. De gemeenten binnen de regio Breda spraken met elkaar af om de samenwerking op het gebied van Beschermd Wonen voort te zetten. Voor deze samenwerking sloten we per 2022 de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Beschermd Wonen regio Breda af. Naast inhoudelijke afspraken maakten we in deze GR ook financiële afspraken. Voor 2022 en 2023 werden begrotingen opgesteld.

De afgelopen jaren is sterk ingezet op beheersing van de kosten en een goede screening van cliënten Beschermd Wonen. Ook speelde de ontwikkeling dat cliënten Beschermd Wonen, die langdurig gebruik moeten maken van deze ondersteuning, zijn toegelaten tot de Wet langdurige zorg. Hierdoor zijn er overschotten op de begrotingen 2022 en 2023 van de GR. De gemeente Breda stort deze bedragen terug aan de samenwerkende gemeenten.

Ontwikkelingen - Jeugdzorg

De afgelopen maanden in 2022 stijgt het gebruik van de niet vrij toegankelijke jeugdzorg. Dit is een landelijke ontwikkeling. De kosten van dit stijgend gebruik betalen we uit de middelen, die we hiervoor extra ontvingen van het Rijk voor de Jeugdzorg.

Uit een tussentijdse prognose van de JeugdzorgPlus zien we tot op dit moment, dat het aantal jongeren in deze vorm van jeugdzorg in 2022 minder is dan in 2021. Dit kan ertoe leiden dat we op dit onderdeel van de Jeugdzorg een positief resultaat hebben. Dit presenteren we dan bij de jaarrekening 2022 en passen zo nodig bij de eerste bestuursrapportage 2023 de begroting 2023 aan.

We kenden reële tarieven toe aan onze jeugdzorgaanbieders. Hierdoor stegen de budgetten voor de jeugdzorg. Deze namen we al structureel op in de begroting. Als gevolg van de stijging van deze budgetten moeten we ook de budgetten voor de indexeringen aanpassen. Dit geldt voor de indexering voor jeugdzorgaanbieders, de Gecertificeerde Instellingen (jeugdbescherming en jeugdreclassering) en voor Spring, de aanbieder voor onze jeugdprofessionals. In de begroting 2023 nemen we nu structureel extra budget op voor deze indexeringen (jeugdzorgaanbieders: 3%, Gecertificeerde Instellingen: 3% en Spring: 5,8%).

Ontwikkelingen - Participatiewet

Voor 2022 hielden we op grond van prognoses van het Centraal Planbureau rekening met een lichte daling van het aantal uitkeringsgerechtigden. In de eerste maanden van dit jaar stijgt het uitkeringsbestand. Dit is grotendeels het gevolg van de onvoorziene extra taken die het Werkplein uitvoerde (energietoeslag, verstrekken leefgeld en bemiddeling Oekraïners naar werk). Hierdoor kwam een deel van de re-integratieactiviteiten onder druk te staan. Het Werkplein kon daardoor in de eerste helft van dit jaar minder inwoners ondersteunen bij het vinden van werk.

Inmiddels daalt het aantal uitkeringsgerechtigden weer en verwachten we dat de uitkeringslasten alsnog iets lager uitvallen. Tegelijkertijd daalde het rijksbudget BUIG voor de uitkeringslasten dit jaar flink. Per saldo betekent dit een nadeel voor onze gemeentebegroting in 2022.

Voor 2023 volgen we vooralsnog de eerder dit jaar opgestelde begroting 2023 van het Werkplein. We tekenen daarbij op dat in deze begroting nog geen rekening is gehouden met de mogelijke economische gevolgen van de oorlog in Oekraïne en de (mede daardoor) hoge inflatie. Dit kan zijn weerslag hebben op de ontwikkeling van het aantal inwoners dat een beroep doet op een bijstandsuitkering.

Ontwikkelingen - Overig

Minima/armoede

Door de stijgende energieprijzen verstrekt het Werkplein energietoeslagen aan onze inwoners, die leven van een inkomen tot 120% van het sociaal minimum. De bijdrage die we hiervoor van het Rijk ontvangen is ruimschoots voldoende voor de uitvoering van deze regeling. Uit de prognose van het Werkplein blijkt dat we op de Rijksregeling een overschot hebben van € 600.000. We stellen voor om dit overschot, wanneer dit in 2022 niet benut is, bij de jaarrekening 2022 vrij te laten vallen in de algemene middelen. De regeling staat echter open tot 1 juli 2023. Mochten we in 2023 nog geld voor deze energietoeslag nodig hebben, dan nemen we dat op in de eerste bestuursrapportage 2023.

Het Werkplein voert eind 2022 of begin 2023 de motie uit om een energietoeslag te verstrekken aan inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. Deze meerkosten nemen we op in de begroting 2022 en 2023.

Gezien de huidige inflatie en de stijgende energieprijzen verwachten we dat het gebruik van onze minimavoorzieningen de komende tijd toeneemt. We hebben daar op dit moment geen concreet beeld van. Eventuele effecten op het budget voor de minimavoorzieningen presenteren we bij de jaarrekening of eerste bestuursrapportage 2023.

Armoedeproblematiek neemt ook in Etten-Leur toe. Ook krijgen we er allerlei taken bij en neemt de uitbreiding van bestaande taken toe. Dit alles om kwetsbare burgers te helpen en de dienstverlening (laagdrempelig en een loket) te verbeteren. In de begroting nemen we hiervoor een beperkte uitbreiding van de formatie en budget op.

Etten-Leur Actief

Het project Etten-Leur Actief is opgezet tot 1 januari 2023. Uit de evaluatie in 2022 blijkt dat voortzetting van het project meerwaarde heeft. Inmiddels weten we ook dat de Rijksbijdrage voor de buurtsportscoaches vanaf 2023 wordt voortgezet. Binnen de middelen die het Rijk ons beschikbaar stelt, zetten we Etten-Leur Actief voort en in overleg met partners vullen we dit product vanaf 2023 nader in.

Onderzoek maatschappelijke accommodaties

Een van de opdrachten vanuit het raadsprogramma is het opstellen van een visie voor maatschappelijke accommodaties. Ter voorbereiding hierop doen we onderzoek naar vraag en aanbod van maatschappelijke accommodaties. We inventariseren welke accommodaties we hebben en hoe deze inhoudelijk en financieel zijn ingevuld. Ook onderzoeken we de behoeften en wensen ten aanzien van maatschappelijke accommodaties. Om het proces te versnellen voert een extern bureau dit onderzoek uit. De kosten hiervan zijn maximaal € 75.000.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

Onze inwoners geven voor onze inspanning om volledig te kunnen deelnemen aan de maatschappij het rapportcijfer van minimaal een 7.

Uitvoertagging

1.1 We organiseren dat onze inwoners de juiste zorg en ondersteuning krijgen op het juiste moment.

1.2 We werken integraal en verbinden zowel lokaal als regionaal de stelsels op het gebied van Jeugdzorg, Wet maatschappelijke ondersteuning en Participatiewet.

1.3 We leren onze professionals om domein overstijgend te signaleren, uit te vragen en te handelen.

1.4 We voeren de deelprogramma's (regionale voorzieningen en toegang) uit van het regionale projectplan voor de nieuwe taken van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang.

1.5 We voeren samen met onze partners de opgaven uit van de bestuursopdracht wonen, zorg en welzijn.

Na de zomervakantie starten we het overleg met onze partners opnieuw op.

1.6 We voeren de regiovisie jeugdhulpregio West Brabant West 2022–2025 uit.

Doelstelling 2:

Het percentage inwoners dat (zeer) tevreden is over het aanbod van welzijnsvoorzieningen (buurtwerk, jongeren- en ouderenvoorzieningen) is minimaal 74%.

Uitvoertagging

2.1 We behouden het hoge voorzieningenniveau in de wijken en organiseren activiteiten om onze kwetsbare inwoners op een laagdrempelige wijze mee te kunnen laten doen.

2.2 We stellen in 2021 een nieuw plan van aanpak vast om van Etten-Leur een dementievriendelijke gemeente te maken.

2.3 We voeren de activiteiten uit van het vastgestelde plan van aanpak voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar. We maken hiervoor prestatieafspraken met organisaties die de activiteiten voor jongeren organiseren. Mede door de ervaringen opgedaan tijdens de coronacrisis, gaan we samen met het jongerenwerk de gewenste aard en omvang van hun inzet in beeld brengen en daarover een besluit nemen.

Doelstelling 3:
Het percentage mantelzorgers met hoge belasting is maximaal 30%.

Uitvoertagging

3.1 We ondersteunen mantelzorgers door subsidiëring van het steunpunt mantelzorg voor activiteiten zoals vriendendienst, cursussen en trainingen, buddyzorg, vrijwillige huishulp en ondersteuningsgroepen.

3.2 We waarderen mantelzorgers door het verstrekken van een mantelzorgwaardering en het organiseren van de week van de mantelzorger.

Doelstelling 4:
Het percentage inwoners dat nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid ervaart, is minimaal 72%.

Uitvoertagging

4.1 We voeren het plan van aanpak uit om eenzaamheidsproblematiek aan te pakken. Dit doen we samen met onze inwoners en overige partners. In dit plan van aanpak hebben we aandacht voor preventie (vroegsignalering-preventie akkoord), ondersteuning en activiteiten voor eenzame en kwetsbare inwoners. We sluiten aan bij de vijf pijlers van het landelijke VWS-programma 'Eén tegen eenzaamheid'.

Doelstelling 5:
Het percentage werklozen ten opzichte van de beroepsbevolking is in 2022 maximaal 4,1% (op basis van de juniramingen van het Centraal Planbureau).

Uitvoertagging

5.1 We stimuleren een goede samenwerking tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk direct door te laten stromen naar de arbeidsmarkt. We voeren daarvoor het bestaande project 'Werken aan onderwijs' uit.

5.2 We voeren het bestaande beleid van de Participatiewet uit en zetten daarbij de samenwerking met het lokale bedrijfsleven in het project 'Werk aan werk' voort.

5.3 Samen met het regionale bedrijfsleven en het onderwijs geven we door het regionale actieplan 'Perspectief op Werk' een extra impuls aan personen die niet zelfstandig de weg naar werk vinden.

5.4 We voeren het regionale actieprogramma 'Werken aan een krachtige regio' uit samen met het bedrijfsleven en onderwijs om de afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt te verbeteren.

Doelstelling 6:
Het percentage inwoners dat nauwelijks tot geen financiële beperkingen ervaart om deel te nemen aan het maatschappelijk leven is hoger dan 74% (burgerpeiling).

Uitvoertagging

6.1 We voeren het regionaal armoedebeleidsplan uit. We handhaven de 120%-norm en hebben aandacht voor armoede bij gezinnen met kinderen.

6.2 We voeren in regionaal verband een project vroegsignalering schulden uit om problematische schuldsituaties te voorkomen.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Jeugdzorg	-556	-556	-556	-556	-556
2. Jeugdzorg	-20	-270	-490	-757	-1.199
3. BUIG-budget	-642	-832	-832	-832	-832
4. BUIG (stelpost)	0	439	445	760	1.126
5. Werkplein (Inkomen)	85	393	387	72	-294
6. Werkplein (Inkomensondersteuning)	-69	-83	-84	-86	-118
7. Werkplein (Participatie)	88	0	0	0	-34
8. Werkplein (Inburgering)	0	-54	-65	-64	-64
9. Werkplein (Bedrijfsvoering)	58	-119	-101	-114	-180
10. Werkplein (energietoelage)	-562	0	0	0	0
11. Werkplein (energietoelage)	562	0	0	0	0
12. Huishoudelijke ondersteuning	0	-131	-212	-308	-464
13. Surplus	0	-57	-116	-177	-239
14. Algemene uitkering (septembercirculaire 2022)	-1.165	-108	-87	0	0
15. Uitvoering motie energietoelage	-400	0	0	0	0
16. Meerkostenregeling Jeugd/WMO	-124	0	0	0	0
17. Beschermd Wonen	659	438	0	0	0
18. WMO-consulenten	0	-160	-164	-168	-172
19. Beleidsmedewerker samenleving	0	-43	-44	-46	-47
20. PGB Wmo	75	75	75	75	75
21. Etten-Leur Actief	0	-170	-170	-170	-170
22. Etten-Leur Actief	0	170	170	170	170
23. Taakstelling activiteitsubsidies	0	-75	-75	-75	-75
24. Maatschappelijke accommodaties	0	-75	0	0	0
25. Uitvoering projecten sociaal domein	0	-75	-75	0	0
26. Maatschappelijke accommodaties	-47	-27	-27	-27	-27
27. Mantelzorgwaardering	-25	-25	-25	0	0
28. Verhoging rijksbijdrage WVS	-136	-167	-164	-171	-11
29. WVS Begroting 2023	0	-18	-5	31	55
30. Overig	110	-30	46	61	62
Totaal wijzigingen	-2.109	-1.560	-2.169	-2.382	-2.994

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Jeugdzorg	Door een toenemende vraag naar (dure) Jeugdzorg over de eerste 8 maanden van 2022 verhogen we het budget. We betalen dit van de Rijksbijdrage Jeugdzorg die we hiervoor ontvingen (zie programma 0).
2. Jeugdzorg	We verstrekken reële tarieven aan onze jeugdzorgaanbieders, gecertificeerde instellingen en Spring. Daarom verhogen we het budget voor indexering van deze tarieven. We passen de meerjarenbegroting vanaf 2024 aan.
3. BUIG-budget	Het Rijk verlaagde het budget van de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG) omdat landelijk een lager aantal uitkeringsgerechtigden verwacht wordt.
4. BUIG (stelpost)	De baten en lasten BUIG nemen we budget-neutraal op totdat het definitieve budget bekend is. Dan wordt het voordeel of nadeel zichtbaar. In 2022 wordt het resultaat afgeraamd.
5. Werkplein (Inkomen)	Het Werkplein wijzigt haar begroting 2022 in door lager verwachte uitkeringslasten loaw en loaz. We passen onze begroting daarop aan.
6. Werkplein (Inkomensondersteuning)	Het Werkplein verwacht dat het beroep op bijzondere bijstand hoger uitvalt dan waarmee in de begroting rekening is gehouden. We passen onze begroting daarop aan.
7. Werkplein (Participatie)	Door de krappe arbeidsmarkt en de inzet van medewerkers op niet geplande taken (verstrekken energietoeslag, verstrekken leefgeld aan Oekraïense vluchtelingen) kan het Werkplein niet alle geplande re-integratieactiviteiten uitvoeren. We passen onze begroting daarop aan.
8. Werkplein (Inburgering)	We actualiseren de bijdrage aan het Werkplein voor de inburgering.
9. Werkplein (Bedrijfsvoering)	Het Werkplein voert de energietoeslag grotendeels uit met het bestaande personeel. Door de krappe arbeidsmarkt was het niet mogelijk om tijdelijk personeel aan te trekken. Niet alle ontvangen middelen van het Rijk waren hierdoor nodig voor de uitvoering van de energietoeslag. We passen onze begroting aan de bijdrage op basis van de begroting van het Werkplein aan.
10. Werkplein (energietoeslag)	Het Werkplein voert de regeling voor de uitbetaling van de energietoeslag uit. De kosten hiervan betalen we aan het Werkplein. We ontvangen hiervoor geld van het Rijk (september-circulaire 2022).
11. Werkplein (energietoeslag)	Het Werkplein voert de regeling voor de uitbetaling van de energietoeslag uit. De kosten hiervan betalen we aan het Werkplein. We ontvangen hiervoor geld van het Rijk (september-circulaire 2022).
12. Huishoudelijke ondersteuning	Voor de uitvoering van de Huishoudelijke Ondersteuning stellen we regionaal reële tarieven vast. Het budget in de begroting 2022 is toereikend. Door hogere tarieven en door een groeiende vraag is het opgenomen budget voor indexering vanaf 2023 niet voldoende.
13. Surplus	We indexeren de budgetten van Surplus voor 2023 tot en met 2026.
14. Algemene uitkering (septembercirculaire 2022)	In de septembercirculaire ontvangen we extra geld voor het uitvoeren van de energietoeslag, asielopvang, inburgering en maatschappelijke participatie (programma 0).
15. Uitvoering motie energietoeslag	In juli nam de gemeenteraad de motie aan om de energietoeslag ook beschikbaar te stellen voor inwoners met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum. Deze kosten betalen we uit de ontvangen coronacompensatie (Programma 0).
16. Meerkostenregeling Jeugd/WMO	Ook voor 2022 voeren we in de regio de regeling Jeugdzorg en Wmo uit om onze aanbieders te compenseren voor de meerkosten die zij maakten door de coronacrisis. We betalen dit van de ontvangen coronacompensatie (zie programma 0).
17. Beschermd Wonen	De Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda paste haar begroting 2022 en 2023 aan. We verwerken deze aanpassing in onze begroting; we krijgen voor 2022 en 2023 budget terug van centrumgemeente Breda.
18. WMO-consulenten	Door de hoge werkdruk voegen we 2 fte toe aan de formatie van Wmo-consulenten.
19. Beleidsmedewerker samenleving	Door de toename van de werkzaamheden op het gebied van werk en inkomen (inburgering, armoede, Participatiewet) is structurele uitbreiding van de formatie (0,5 fte) noodzakelijk.
20. PGB Wmo	Minder inwoners maken gebruik van het persoonsgebonden budget voor Wmo-voorzieningen. We verlagen het budget hiervoor in de begroting.
21. Etten-Leur Actief	Het project Etten-Leur Actief zetten we na 2023 voort. We betalen dit uit de specifieke uitkering, die we van het Rijk ontvangen (budget-neutraal).
22. Etten-Leur Actief	Het project Etten-Leur Actief zetten we na 2023 voort. We betalen dit uit de specifieke uitkering, die we van het Rijk ontvangen (budget-neutraal).
23. Taakstelling activiteitsubsidies	In afwachting van de herziening van het subsidiebeleid ramen we de taakstelling op de activiteitsubsidies af.
24. Maatschappelijke accommodaties	Voor de visie voor de maatschappelijke accommodaties doen we onderzoek naar gebruik en wensen voor deze accommodaties. Dit onderzoek besteden we uit aan een extern bureau. De kosten hiervan nemen we op in de begroting 2023.
25. Uitvoering projecten sociaal domein	Kosten voor de uitvoering van projecten uit het collegeuitvoeringsprogramma.
26. Maatschappelijke accommodaties	We stellen de visie op de maatschappelijke accommodaties opnieuw op. In afwachting daarvan, vervalt de taakstelling.

Onderwerp	Toelichting
27. Mantelzorgwaardering	We verhogen het budget voor de mantelzorgwaardering
28. Verhoging rijksbijdrage WVS	Via de meicirculaire verhoogde het Rijk de bijdrage voor de sociale werkvoorziening (Wsw) in verband met de cao-loonstijging voor Wsw-medewerkers. Deze bijdrage betalen we door aan de WVS.
29. WVS Begroting 2023	We verwerken de in juni 2022 vastgestelde begroting 2023 van de WVS
30. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

7. Volksgezondheid en milieu

Wat wilden we bereiken?

Een duurzame en gezonde leefomgeving creëren en behouden.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. Minder dan 45 % van de inwoners van 19 jaar en ouder heeft een Body Mass Index (BMI) van 25 en hoger.
Minder dan 42 % van de inwoners van 19 jaar en ouder heeft een hoge emotionele/sociale eenzaamheidscore.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. De omvang huishoudelijk restafval (fijn afval) bedraagt maximaal 100 kg per inwoner.
4. De duurzaamheidsscore volgens TELOS⁴ duurzaamheidsmonitor bedraagt minimaal 48,5 (schaal 1-100).
5. In 2030 wordt in West-Brabant 2,2 TWh grootschalig en 0,5 TWh kleinschalig aan duurzame elektriciteit opgewekt.
6. In 2030 zoveel als mogelijk woningen gereed of geïsoleerd te hebben voor de overstap naar een alternatief voor aardgas.

⁴ universitair kenniscentrum duurzame ontwikkeling

Ontwikkelingen

Elektriciteitsnet

Voor de zomer werden op het elektriciteitsnetwerk geen nieuwe aansluitingen toegestaan. Het netwerk voor grootverbruik aansluitingen was vol. In september maakten netbeheerders TenneT en Enexis bekend dat er ruimte vrijkomt op het netwerk. Bestaande gebruikers van het energienet wordt gevraagd om op drukke momenten minder energie af te nemen of te leveren. Daar krijgen ze dan een vergoeding voor. Door die maatregel ontstaat ruimte voor nieuwe aansluitingen en kan de wachtlijst aangepakt worden. Hoe deze ontwikkeling zich verhoudt tot toekomstige ontwikkelingen, is op dit moment onzeker.

Adviseur afval en circulariteit (1 fte)

De wereld van afval is volop in ontwikkeling. De transitie van afval naar grondstoffen is in volle gang. De huidige bezetting van dit onderdeel is met 1 fte krap. Naast de toename van bestaande vraagstukken, zijn we een onderzoek gestart naar de haalbaarheid en eventuele ontwikkeling van een Circulair Ambachtscentrum. Om dit op een zorgvuldige manier uit te voeren is extra capaciteit noodzakelijk. We breiden de capaciteit met 1 fte uit.

Verduurzamen 3.000 woningen

Een van de speerpunten uit het raadsprogramma is de komende periode 3.000 woningen te verduurzamen. We stellen voor een bijdrage van € 500 per woning voor advies beschikbaar te stellen. Ook roepen we de komende jaren een makelaarsfunctie in het leven. Deze functie dient als schakel tussen de verschillende landelijke en regionale subsidies enerzijds en de aanbieders van deze producten anderzijds. Het is goed om onze inwoners deze mogelijkheid aan te bieden omdat verduurzaming voor de gemiddelde inwoner een ingewikkeld onderwerp is. Iedereen wil graag verduurzamen, maar weet vaak niet hoe. Door deze makelaarsfunctie te organiseren denken we een brug te slaan tussen subsidieverstrekkers, aanbieders en onze inwoners.

Om dit te realiseren stellen we vanaf 2023 voor drie jaar een budget van € 500.000 beschikbaar (1.000 woningen per jaar) en voor de uitvoering daarvan € 100.000 per jaar.

Wijkuitvoeringsplannen naar aardgasvrij

In de toekomst moeten alle woonwijken aardgasvrij worden. Hiervoor stellen we vanaf 2023 een plan van aanpak op. Het is belangrijk deze opgave te verbinden met onze onderhoudsprogramma's in de openbare ruimte. Hiervoor gebruiken we een deel van de klimaatgelden die we van het Rijk ontvangen.

Project Grote Oogst

Met het project 'Grote Oogst' versnelt de provincie de verduurzaming van bedrijventerreinen. De provincie vindt bedrijventerrein Vosdonk kansrijk voor dit project. De ambitie is om een deel hiervan te verduurzamen. We spelen hierin een voortrekkersrol. Hiervoor gebruiken we een deel van de klimaatgelden die we van het Rijk ontvangen.

Medewerker Circulaire economie (1 fte)

We zijn voorstander van het initiatiefvoorstel van de raad van eind 2021. Met deze medewerker willen we in 2030 minimaal 50% circulair en in 2050 volledig circulair bereiken.

Het rijks- en provinciaal beleid legden de basis voor de aanpak van de circulaire economie. Vanuit de Regio West-Brabant (RWB) stelden we een raamwerk circulaire economie en een uitvoeringsprogramma vast. Om te voldoen aan deze afspraken en onze eigen ambities is het nodig dat we ook extra aandacht besteden aan het aanjagen, netwerken, verbinden en faciliteren van een circulaire economie. Dat doen we in onze eigen bedrijfsvoering en extern bij onder andere ondernemers en maatschappelijke organisaties. Hiervoor moeten we een plan van aanpak opstellen met daarbij actiepunten die we vervolgens moeten oppakken. Dit zijn nieuwe werkzaamheden die niet passen in het huidige werk. Hiervoor is 1 extra fte nodig.

Medewerker milieu en duurzaamheid (1 fte)

In 2019 vroegen we voor drie jaar extra formatie voor een medewerker milieu en duurzaamheid. De laatste jaren heeft dit onderwerp een enorme vlucht genomen en zijn deze onderwerpen niet meer weg te denken uit onze leefwereld. Omdat de formatie in 2019 voor drie jaar is aangegaan stellen we voor om deze formatie definitief te maken.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

Minder dan 45 % van de inwoners van 19 jaar en ouder heeft een Body Mass Index (BMI) van 25 en hoger.

Minder dan 42 % van de inwoners van 19 jaar en ouder heeft een hoge emotionele/sociale eenzaamheidsscore.

Uitvoering

1.1 We zetten samen met partners per wijk een netwerk op. De deelnemers helpen inwoners met het aanpakken van overgewicht, bewegingsarmoede, alcohol- en/of drugsproblemen en sociaal isolement. Het doel is gedrag te veranderen. Ook organiseren zij activiteiten ter preventie.

1.2 We starten met de gefaseerde introductie van de aanbevelingen voor inwoners om op wijkniveau te komen tot een leefomgeving die de gezondheid van de bewoners beschermt, bewaakt en bevordert.

1.3 We verlenen medewerking aan de Stichting Hartveilig Etten-Leur zodat we ook in 2022 over een dekkend AED netwerk (gebaseerd op het principe van de zes minutenzone) beschikken.

Doelstelling 2:

We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.

Uitvoering

2.1 We starten een onderzoek welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen en schade te voorkomen, weg te nemen of minstens te beperken. We houden daar bij elke reconstructie rekening mee.

2.2 We werken samen met onze partners aan de verbetering van de waterhuishouding op het bedrijventerrein 'Vosdonk'. We verwachten dat de uitvoering op zijn vroegst in 2023 start. Voordat de uitvoering kan plaatsvinden, is akkoord van Waterschap Brabantse Delta nodig voor aanvullend budget. Als dat akkoord is spreken we met Prorail om een duiker onder het spoor aan te leggen. Ook moeten we een projectplanprocedure doorlopen (Waterwet) bij Waterschap Brabantse Delta. Pas daarna kunnen we het project voor uitvoering voorbereiden en aanbesteden.

Het Waterschap gaat de projectplanprocedure opstarten. Gelijktijdig starten we met het uitwerken van de maatregelen naar een bestek. Vooralsnog is de planning dat we in 2023 starten met de uitvoering. Dit kan alleen als er geen problemen zijn met de projectplanprocedure en het Waterschap het benodigde extra budget levert.

Doelstelling 3:
De omvang huishoudelijk restafval (fijn afval) bedraagt maximaal 100 kg per inwoner.

Uitvoering

3.1 We zamelen het huishoudelijk afval gescheiden in en bestrijden zwerfafval actief.

3.2 We kiezen voor een aanpak met aandacht voor preventie en toezicht op zwerfafval en illegaal storten. Dit doen we in samenwerking met de gemeente Breda.

3.3 Vanaf juli 2022 moeten inwoners verpakkingsafval van plastic, blik en drinkpakken (PBD) zelf brengen naar ondergrondse perscontainers in de wijken. De huis-aan-huis inzameling hiervoor stopt op dat moment.

De netbeheerder startte pas na de bouwvak 2022 met de aanleg van de elektrische aansluitingen. Na aansluiting plaatsen we de nieuwe perscontainer. We nemen daarom de nieuwe perscontainers pas vanaf 1 december 2022 in gebruik.

Doelstelling 4:
De duurzaamheidsscore volgens TELOS' duurzaamheidsmonitor bedraagt minimaal 48,5 (schaal 1-100).

Uitvoering

4.1 Op 1 juli 2022 zijn we voor het onderdeel milieu en duurzaamheid voorbereid op de Omgevingswet.

4.2 De ambities en doelstellingen voor milieu en duurzaamheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie.

4.3 We voeren het gemeentelijk saneringsprogramma geluid uit.

4.4 We stellen voor de externe veiligheid aandachtsgebieden voor risicobronnen vast. Het gaat om (bedrijfsmatige) activiteiten waar de omgeving risico en hinder van kan ondervinden. De vaststelling vindt plaats voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

4.5 We nemen maatregelen om de gevolgen van klimaatverandering te bestrijden. We doen dit aan de hand van een uitvoeringsprogramma.

4.6 We stellen in overleg met partners een 'Transitievisie warmte' voor de gehele gemeente op.

Doelstelling 5:
In 2030 wordt in West-Brabant 2,2 TWh grootschalig en 0,5 TWh kleinschalig aan duurzame elektriciteit opgewekt

Uitvoering

5.1 We stellen programma's en actieplannen op. Daarbij betrekken we netbeheerder Enexis, bedrijven en lokale initiatieven. Het doel is om de lokale opgave uit de Regionale Energie Strategie vóór 2030 te halen.

Inmiddels is duidelijk dat het elektriciteitsnet voorlopig onvoldoende capaciteit heeft. Grootschalige teruglevering is niet mogelijk. We bekijken of we tot lokale oplossingen kunnen komen in het project Grote Oogst.

5.2 Als onderdeel van de Omgevingsvisie stellen we beleid voor zonneparken en windmolens vast.

Doelstelling 6:
In 2030 zoveel als mogelijk woningen gereed of geïsoleerd te hebben voor de overstap naar een alternatief voor aardgas.

Uitvoering

6.1 We organiseren wijkacties om isolatie van woningen op het benodigde niveau te brengen.

¹ universitair kenniscentrum duurzame ontwikkeling

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Adviseur afval en circulariteit	0	-87	-87	-87	-87
2. Afval - afvalstoffenheffing	200	0	0	0	0
3. Afval - opbrengsten	100	0	0	0	0
4. Afval - bezuiniging PBD	-58	0	0	0	0
5. Afval - onderzoek circulair ambachtscentrum	-55	0	0	0	0
6. Afval - zomerinzameling GFT verlengen	-50	0	0	0	0
7. Afval - diversen	-29	0	0	0	0
8. Afval - verrekening met voorziening	-108	87	87	87	87
9. Budget voor energie maatregel makelaar	0	-500	-500	-500	0
10. Uitvoeringsbudget energie maatregel	0	-100	-100	-100	0
11. Wijkuitvoeringsplannen naar aardgasvrij	0	-110	-110	-110	0
12. Project Grote Oogst	0	-125	0	0	0
13. Verduurzaming	0	-68	0	0	0
14. Schone lucht akkoord	0	-50	0	0	0
15. Trainee duurzaamheid	-21	-65	0	0	0
16. Medewerker circulaire economie	0	-87	-89	-92	0
17. Medewerker milieu en duurzaamheid	0	-101	-103	-106	-109
18. Begroting GGD	0	-61	-61	-61	-61
19. Actualisatie activastaat	486	0	0	0	0
20. Actualisatie activastaat - voorziening afval	-171	0	0	0	0
21. Actualisatie activastaat - voorziening riolering	-315	0	0	0	0
22. Overig	52	-20	-1	0	0
Totaal wijzigingen	31	-1.287	-964	-969	-170

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Adviseur afval en circulariteit	In navolging op het collegebesluit voor verder onderzoek naar de haalbaarheid en eventuele ontwikkeling van Circulair Ambachtscentrum is extra capaciteit noodzakelijk. We vragen hiervoor 1 fte.
2. Afval - afvalstoffenheffing	We verwachten een hogere opbrengst afvalstoffenheffing. Het aantal aansluitingen is hoger dan dat we bij de begroting inschatten.
3. Afval - opbrengsten	Met de huidige prijzen voor oud papier en karton ontvangen we een hogere vergoeding bij een gelijkblijvende inzameling.
4. Afval - bezuiniging PBD	Door het later starten met centrale inzameling van plastic verpakkingsafval, blik en drinkpakken (PBD) halen we dit jaar de bezuiniging niet.
5. Afval - onderzoek circulair ambachtscentrum	We huren externe expertise in om onderzoek te doen naar de mogelijkheden van een circulair ambachtscentrum.
6. Afval - zomerinzameling GFT verlengen	We verlengen de zomerinzameling GFT voor de bladval in het najaar.
7. Afval - diversen	Diverse kosten afval.
8. Afval - verrekening met voorziening	De voor- en nadelen op afval verrekenen we met de voorziening.
9. Budget voor energie maatregel makelaar	We hebben budget nodig om een impuls te geven aan het verduurzamen van woningen en maatschappelijke accommodaties. Daarbij gaan we uit van 3.000 woningen en € 500 per woning.
10. Uitvoeringsbudget energie maatregel	We adviseren inwoners bij het toekomstbestendig maken van hun woningen. Hiervoor gebruiken we een deel van de klimaatgelden die we van het Rijk ontvangen (zie programma 0).
11. Wijkuitvoeringsplannen naar aardgasvrij	In de toekomst worden de wijken aardgasvrij. Hiervoor gebruiken we een deel van de klimaatgelden die we van het Rijk ontvangen (zie programma 0).
12. Project Grote Oogst	Met het project 'Grote Oogst' versnelt de provincie de verduurzaming van bedrijventerreinen. In Etten-Leur ligt een van de 13 bedrijventerreinen die de provincie kansrijk voor dit project vindt. Hiervoor gebruiken we een deel van de klimaatgelden die we van het Rijk ontvangen (zie programma 0).
13. Verduurzaming	Voor verduurzaming voeren we verschillende werkzaamheden uit.
14. Schone lucht akkoord	Vanaf 2023 voeren we het Schone lucht akkoord uit.
15. Trainee duurzaamheid	We zetten een trainee in voor milieu en klimaatverandering. We ontvangen hiervoor van het Rijk geld (programma 0).
16. Medewerker circulaire economie	Voor de aanpak van de circulaire economie en om te voldoen aan onze eigen ambities stellen we een plan van aanpak op. De actiepunten moeten we daarna oppakken. Dit zijn nieuwe werkzaamheden waarvoor we een extra fte nodig hebben.
17. Medewerker milieu en duurzaamheid	We maken de formatie van de tijdelijke medewerker duurzaamheid definitief.
18. Begroting GGD	We verwerken de in juni 2022 vastgestelde begroting 2023 van de Gezondheidsdienst West Brabant (GGD).
19. Actualisatie activastaat	We actualiseerden de activastaat. Bij de afvalinzameling is door latere oplevering van vrachtwagens en haakarm een eenmalig voordeel. Bij de riolering zijn enkele projecten later gereed dan verwacht. Daarom is daar ook sprake van een eenmalig voordeel.
20. Actualisatie activastaat - voorziening afval	Het voordeel op rente en afschrijving bij afval storten we in de voorziening.
21. Actualisatie activastaat - voorziening riolering	Het voordeel op rente en afschrijving bij riolering storten we in de voorziening.
22. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Wat wilden we bereiken?

In Etten-Leur is het goed wonen, werken en recreëren.

Wat zijn onze doelstellingen?

1. De score voor de sociaal-culturele woonomgeving (op een schaal van 1-100) bedraagt minimaal 50.
2. Etten-Leur bouwt gemiddeld 200 woningen per jaar.

Ontwikkelingen

Woningbouw

We maken lokaal en regionaal afspraken over ons programma voor de komende jaren. Die afspraken worden onderdeel van de woondeal die we eind 2022 of begin 2023 sluiten met provincie en rijk. De deal geldt tot en met 2030. De komende jaren bouwen we in lijn met het nieuwe rijksbeleid meer sociale huurwoningen en meer betaalbare huur- en koopwoningen.

Project Haansberg (4,5 fte)

In de Omgevingsvisie besloten we met de ontwikkeling van de nieuwe woonwijk Haansberg te starten. Hiervoor zetten we een projectteam op. Dit projectteam zetten we op voor projectleiding, projectassistentie, grondverwerving, onderhandelingen, communicatie, stedenbouwkundig ontwerp, milieu, duurzaamheid, planeconomie, verkeer en het aanvragen van subsidies. Een groot deel van deze kosten dekken we uit de voor dit project opgestelde grondexploitatie. In het projectteam werken vooral onze eigen collega's.

We willen naast dit grote project ook alle andere aanvragen behandelen. Daarvoor is extra capaciteit nodig. Het gaat om 4,5 fte.

Opleidingsplaats Ruimtelijke ordening (1 fte)

Wij doen voor drie jaar mee met een opleidingstraject 'Ruimte voor Groei'. De Vereniging Brabantse Gemeenten en de Provincie Noord-Brabant zijn hier de trekker van. We ervaren dat het erg lastig is om personeel te vinden op het gebied van Ruimtelijke Ordening. Het doel van dit project is zij-instromers klaar te stomen voor een plek op de arbeidsmarkt. Het is de bedoeling dat deze personen uiteindelijk doorstromen naar vaste formatieplaatsen.

Projectleider Civiel en Cultuur Techniek (1 fte)

We willen een extra projectleider bij team Civiel en Cultuur Techniek inzetten. Deze zal onder andere werken aan de planvorming en voorbereiding van grootonderhoudswerken. We zetten de projectleider ook in voor ontwikkellocaties zoals Haansberg.

Wat hebben we gemeten?

De indicatoren in deze begroting zijn gelijk aan die in de jaarrekening 2021.

Wat is de stand van zaken in 2022?

Beoogd resultaat is of wordt binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Er is een risico of onzekerheid dat het beoogd resultaat niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit wordt gerealiseerd.

Beoogd resultaat is of wordt niet binnen de tijd, het geld en de kwaliteit gerealiseerd.

Doelstelling 1:

De score voor de sociaal culturele woonomgeving (op een schaal van 1-100) bedraagt minimaal 50.

Uitvoering

1.1 We stellen een herziening van het bestemmingsplan 'Buitengebied' vast.

1.2 We leggen tijdig (vóór 1 juli 2022) het ontwerp ter inzage van bestemmings- en wijzigingsplannen die in voorbereiding zijn. Zo voorkomen we extra werk omdat we deze plannen anders alsnog aan moeten passen aan de nieuwe wetgeving. Voor nieuwe initiatieven bekijken we of deze datum nog haalbaar is of dat het plan overeenkomstig de richtlijnen van de Omgevingswet opgesteld moet worden.

1.3 We stellen de omgevingsvisie vast. Het gaat om allesomvattende afspraken voor de fysieke leefomgeving. De omgevingsvisie is daarmee de basis voor het omgevingsplan en de omgevingsprogramma's.

1.4 Bij inwerkingtreding* voldoen we aan de eisen van de Omgevingswet voor de omzetting van geldende bestemmingsplannen, verordeningen, werkprocessen en een deel van het Activiteitenbesluit naar het omgevingsplan.

1.5 We voldoen aan de minimale eisen voor aansluiting op het landelijke portal voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

1.6 We verwerven gronden afhankelijk van de keuzes in de omgevingsvisie voor stedelijke uitbreiding. Eventuele verwerving van gronden op strategische binnenstedelijke locaties (waaronder het bedrijventerrein) is afhankelijk van het aanbod.

De Omgevingsvisie is op 11 juli 2022 vastgesteld. Het verwerven van gronden kunnen we daarom nu opstarten.

1.7 Bij inwerkingtreding* voldoen we aan de eisen van de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen.

* We vervingen 'Op 1 juli 2022' door 'Bij inwerkingtreding'.

Doelstelling 2:**Etten-Leur bouwt gemiddeld 200 woningen per jaar.****Uitvoering**

2.1 We verwachten in 2022 ongeveer 500 woningen aan de woningvoorraad toe te voegen. Op basis van de plannen verwachten we deze verdeling naar woningtype: 70% appartement en 30% grondgebonden woning. De verdeling in categorie is: 45% sociale huur, 4% middeldure huur en 51% middeldure en dure koop.

Bij woningbouwplannen spreken we af hoeveel huurwoningen (sociaal en middelduur) en goedkopere koopwoningen onderdeel van het plan zijn. We werken per saldo aan een gevarieerd aanbod van woningen in uiteenlopende prijsklassen en voor diverse doelgroepen.

2.2 We spelen actief in op uiteenlopende actuele huisvestingsvraagstukken en bieden ruimte voor vernieuwende woonvormen zoals tiny houses, hout(skelet)bouw en vormen van wonen en zorg.

2.3 We actualiseren samen met onze partners de opgaven 'wonen met zorg' en maken daar passende prestatieafspraken over.

2.4 We vertalen de in 2021 vastgestelde kaderafspraken met woningcorporatie Alwel en de Huurdersbelangenvereniging, naar actie- en gebiedsplannen.

2.5 De woningen die we bouwen voldoen aan de behoeften. Deze onderzoeken we elke 3-4 jaar. We werken per woningbouwplan de kaders uit. De raad stelt deze vast. In 2022 voeren we samen met Alwel het onderzoek uit.

2.6 We stemmen onze woningbouwplannen jaarlijks af met de regio en provincie.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Actualisatie begroting 2022-2026					
1. Bouwleges	390	222	163	141	98
2. Implementatie Omgevingswet	200	0	0	0	0
3. Afschrijvingskosten bouwrijp maken voor flex wonen	0	0	-350	-350	-350
4. Nieuwe medewerkers project Haansberg	0	-114	-206	-212	-217
5. Opleidingsplaats Ruimtelijke ordening	0	-91	-93	-96	0
6. Capaciteit plan van aanpak tunnel	0	-100	0	0	0
7. Uren grondbedrijf	139	0	0	0	0
8. Mutatie boekwaarde grondbedrijf	-139	0	0	0	0
9. Exploitatie grondbedrijf	-12.843	0	0	0	0
10. Mutatie boekwaarde grondbedrijf	12.843	0	0	0	0
11. Reserves grondbedrijf	1.350	-2.869	750	32	952
12. Reserves grondbedrijf	-1.350	2.869	-750	-32	-952
13. Overig	-92	0	-1	0	0
Totaal wijzigingen	498	-83	-487	-517	-469

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Bouwleges	We actualiseren de begrote legesinkomsten.
2. Implementatie Omgevingswet	De invoering van de nieuwe omgevingswet is wederom uitgesteld. We hebben dit budget voor de implementatie niet meer nodig.
3. Afschrijvingskosten bouwrijp maken voor flex wonen	Op twee locaties realiseren we flexibele woningen. Voor het bouwrijp maken is in totaal € 3,5 miljoen nodig. Deze kosten schrijven we in 10 jaar af.
4. Nieuwe medewerkers project Haansberg	Voor het project Haansberg is een projectteam van 4,5 fte nodig. Dit team zetten we in voor projectleiding, projectassistentie, grondverwervingen, onderhandelingen, communicatie, stedenbouwkundig ontwerp, milieu, duurzaamheid, planeconomie, civieltechnische voorbereiding, subsidie aanvragen en verkeer. Het Grondbedrijf neemt 2 fte voor zijn rekening.
5. Opleidingsplaats Ruimtelijke ordening	We werken tijdelijk mee aan het traject 'Ruimte voor Groei' van de Vereniging Brabantse Gemeenten en de Provincie Noord-Brabant. Omdat het erg lastig is personeel te vinden op het gebied van Ruimtelijke Ordening sluiten we aan bij dit initiatief.
6. Capaciteit plan van aanpak tunnel	In 2023 starten we met onderzoek en plan van aanpak voor de realisatie van de tunnel. Hiervoor is expertise nodig.
7. Uren grondbedrijf	Door capaciteitsgebrek (ziekte en vacatures) zijn minder uren voor het grondbedrijf ingezet.
8. Mutatie boekwaarde grondbedrijf	Omdat er minder uren zijn besteed, stijgt de boekwaarde van de complexen minder dan begroot.
9. Exploitatie grondbedrijf	Er waren meer grondaankopen en minder verkopen dan verwacht. Ook de kosten bleven achter bij de raming.
10. Mutatie boekwaarde grondbedrijf	Door hogere kosten, aankopen en lagere verkoopopbrengsten neemt de boekwaarde meer toe dan geraamd.
11. Reserves grondbedrijf	We actualiseren op mutaties reserves en voorzieningen grondbedrijf naar aanleiding van de bijgestelde exploitatieopzetten.
12. Reserves grondbedrijf	We actualiseren op mutaties reserves en voorzieningen grondbedrijf naar aanleiding van de bijgestelde exploitatieopzetten.
13. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Begroting 2023

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur

We werken aan een betrouwbare en servicegerichte organisatie voor onze inwoners en partners zoals het onderwijs, ondernemers, andere overheden en maatschappelijke organisaties, verenigingen en instellingen. Een organisatie zonder onnodige drempels en procedures waarbij de menselijke maat het uitgangspunt is van onze dienstverlening. Dat vraagt om professionals die binnen de wetten en regelgeving ruimte voor maatwerk zien en benutten. De gemeente inspireert, stimuleert en faciliteert en zoekt actief de dialoog en samenwerking op. Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Bestuurders en de organisatie gaan tijdig met inwoners in gesprek over maatschappelijke vraagstukken. Voor een goed functionerende gemeente is ook de relatie tussen de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van groot belang, evenals een goede samenwerking in de regio zowel ambtelijk als bestuurlijk als politiek.

1.1 Vertrouwen in de overheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het vergroten van het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners in het gemeentebestuur. Meer en beter contact vanuit de gemeente met hen zodat zij weten waar ze aan toe zijn. De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners krijgen meer vertrouwen in de gemeente/het gemeentebestuur.
- De gemeente betreft (we betrekken onze) inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer en beter bij wat de gemeente doet (we doen).
- De gemeente(-raad) is zichtbaar en benaderbaar.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten altijd wie hun contactpersoon is bij de gemeente.
2. Raadsvergaderingen worden gehouden op een prettig toegankelijke locatie.
3. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners worden verwelkomd wanneer ze 'aankloppen' bij de gemeente.
4. De gemeente treedt vaker naar buiten en spreekt met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners die met de gemeente willen spreken.

Hoe gaan we dit meten?

- Alle inspanningen van de gemeente waarderen inwoners tenminste met een 6,4
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021).
- Het opkomstpercentage voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 is hoger dan 46,3% (opkomst 2022).
- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2023		
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2023	2024	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2023		

1.2 Communicatie en participatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze dus beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Inwoners moeten meer regie krijgen over hun woon- en leefomgeving doordat de gemeente openstaat voor hun expertise en initiatieven en deze waar nodig ondersteunt. Dat geldt ook voor ondernemers en andere (maatschappelijke) partners. De gemeenteraad zet in op een betere toegankelijkheid van de gemeente, zowel digitaal als persoonlijk. Voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners moet duidelijk zijn welke informatie zij waar kunnen vinden en met wie zij contact kunnen opnemen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners begrijpen wat de gemeente doet en waarom.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten, zowel persoonlijk als digitaal, waar en waarvoor ze bij de gemeente terecht kunnen.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners hebben (meer) regie over hun woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. We gebruiken heldere taal (altijd, maar in het bijzonder wanneer we met onze inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners communiceren).
2. We zijn bereikbaar en informatie is vindbaar en begrijpelijk.
3. We leggen altijd uit wat we doen en waarom.
4. We betrekken inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners actief bij (communiceren actief over) plannen en activiteiten.
5. De gemeente biedt ruimte voor initiatieven van inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.

Hoe gaan we dit meten?

- Samenwerking met inwoners waarderen inwoners tenminste met een 5,9.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is tenminste een 6,5.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:
Online participatie/ communicatiestrategie	Het verbeteren van de online communicatie en participatie. Het gaat om het ontwikkelen van een strategie van online communicatie en participatie. Denk aan de inzet van het digitaal platform en de inzet van social media. Het gaat hier niet om de digitalisering dienstverlening, maar om het verspreiden van nieuws, het online benaderbaar zijn van de gemeente en om digitale manieren van participatie.	2023
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	2023
Evaluatie Routeplanner communicatie en participatie	Evaluatie, leren en verbeteren participatieprocessen.	2023
Communicatieplan wijkmanagers	Er komt een communicatieplan om de wijkmanagers als aanspreekpunt van de wijken, zowel intern als extern, beter bekend te maken. Het effect daarvan wordt geëvalueerd in de evaluatie wijkgericht werken.	2023
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2024

1.3 Dienstverlening en menselijke maat

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel is dat iedereen mee kan doen in Etten-Leur. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners mogen niet belemmerd worden door te complexe regels, door te weinig digitale vaardigheden of andere obstakels zoals een taalbarrière of fysieke toegankelijkheid. In onze dienstverlening moet de mens, het bedrijf, de vereniging of de maatschappelijke organisatie meer centraal staan. We verplaatsen ons beter in de persoon, ondernemer of (maatschappelijke) partner en helpen diegene door de complexe wereld van de overheid heen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners en andere partners vinden de gemeentelijke dienstverlening, zowel persoonlijk als digitaal, duidelijk vindbaar, toegankelijk, betrouwbaar en begrijpelijk. Dit geldt ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
- Inwoners en andere partners ervaren de gemeentelijke dienstverlening als eerlijk en begripvol.

Wat zijn de doelen?

1. We leggen zowel digitaal als fysiek beter en persoonlijker contact met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.
2. De gemeentewebsite en andere dienstverleningskanalen zijn duidelijk vormgegeven en goed toegankelijk, ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
3. Goede dienstverlening is gebaat bij 'regelruimte': handelingsperspectief om te doen wat in een specifiek geval nodig is.
4. Voor burgers die zelf goed aan de slag kunnen, richten we de werkprocessen zo in dat hun zelfwerkzaamheid beloond wordt met vloeiende dienstverleningsprocessen, korte tijdsbelasting en vlotte afhandeling.

Hoe gaan we dit meten?

- Inwoners waarderen de directe dienstverlening tenminste met een 6,6.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Inwoners waarderen de hostmanship van de gemeente tenminste met een 6,0.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Inwoners waarderen de digitale dienstverlening tenminste met een 6,7.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- www.waarstaatjegemeente.nl/klantbeleving

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	2023	2024	
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	2023	2024	
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	2023	2024	
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	2023	2024	2025
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	2023		

1.4 Ondermijnende criminaliteit

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

We willen het fenomeen ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aanpakken. Er wordt blijvend gewerkt aan de bewustwording voor bewoners, ondernemers, maar zeker ook ons eigen bestuur en organisatie. We zetten samen met partners zoals de Taskforce-RIEC, politie en andere partners in op het voorkomen van ondermijnende criminaliteit en (woon-) fraude. Bij constateren van ondermijnende criminaliteit wordt hierbij ook door de gezamenlijke partners opgetreden, en worden door deze partners de boetes opgelegd die binnen hun mogelijkheden liggen.

Maatschappelijk effect

Inwoners en ondernemers voelen zich veilig in hun woon- en werkomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie weten wat ze (ook anoniem) kunnen doen bij een vermoeden van ondermijnende activiteiten in hun omgeving.
2. We onderzoeken en pakken ontvangen signalen op met de samenwerkingspartners.

Hoe gaan we dit meten?

www.waarstaatjegemeente.nl/openbare-orde-en-veiligheid

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.	2023	2024	2025	2026

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
Lasten	-18.018	-23.077	-22.827	-24.385	-24.335	-25.137
Baten	86.799	97.061	98.878	104.385	107.726	104.999
Totaal saldo van baten en lasten programma	68.781	73.984	76.051	80.000	83.391	79.862
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-2.237	-921	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Onttrekking reserves	2.325	2.595	492	273	-	-
Resultaat programma	68.869	75.658	73.042	76.773	79.891	76.362
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-1.785	-718	-3.856	-3.511	-3.367	-3.370
Incidentele baten	1.835	3.193	492	273	-	-
Resultaat structureel programma	68.818	73.183	76.406	80.011	83.258	79.732

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB);
- Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB);
- Gemeenschappelijke Regeling ICT West-Brabant-West;
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG);
- Stichting Inkoopbureau West-Brabant;
- Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg);
- Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant.

2. Sociaal Etten-Leur

Etten-Leur is een inclusieve gemeente waar iedereen alle kansen krijgt om mee te doen. Iedereen moet zich prettig en veilig kunnen voelen in zijn eigen leefomgeving. Samen zijn we verantwoordelijk voor schone en leefbare straten, buurten en wijken. Voor iedereen in Etten-Leur die dat nodig heeft moeten (sport)voorzieningen, zorg en ondersteuning toegankelijk en beschikbaar zijn. We denken vanuit het perspectief van mensen. Daarom spannen we ons in om zoveel als mogelijk problemen te voorkomen en de zorgvragers vroegtijdig te signaleren en te ondersteunen. We werken samen aan een gemeente waarin iedereen zelf regie voert over zijn/haar leven en de mogelijkheid krijgt om talenten en kwaliteiten te ontwikkelen en benutten. Het beleid van de gemeente richt zich op alle doelgroepen, zogenaamd inclusief beleid. De komende jaren is er vanuit dit beleid wel extra aandacht voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

2.1 Iedereen moet mee kunnen doen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen moet mee kunnen doen in Etten-Leur. De gemeenteraad zet in op het voorkomen dat jongeren vertrekken en zorgen dat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente moet voorkomen dat mensen tussen wal en schip vallen, in een armoedesituatie terechtkomen of grotere (gezondheids-)problemen krijgen. Ook gaat de raad voor een dementievriendelijke gemeente. Dat alles vraagt om meer activiteiten die gericht zijn op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuurvoorzieningen. Ook hierbij is de menselijke maat leidend en doen we dit samen met de inwoners, ondernemers, verenigingen, instellingen en andere partners door goede communicatie en participatie. Door het samen te doen vergroot dit het gemeenschapsgevoel en wordt de afstand tussen gemeente en inwoners kleiner.

Maatschappelijk effect

- Iedereen kan meedoen en is welkom in de Etten-Leurse samenleving.
- (Kwetsbare) inwoners kunnen langer zelfstandig blijven.
- Etten-Leurenaren voelen zich verbonden met elkaar en met de gemeente.

Wat zijn de doelen?

1. Er zijn voldoende en laagdrempelige zorg- en welzijnsvoorzieningen dichtbij voor (kwetsbare) inwoners om lang zelfstandig te blijven leven in de eigen woning.
2. Voorzieningen en activiteiten, gericht op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuur, en worden door de inwoners optimaal benut.
3. In deze voorzieningen en activiteiten samen optrekken met inwoners, zorg- en welzijnsondernemers, verenigingen en andere partners.

Hoe gaan we dit meten?

- Tenminste 68% van de inwoners is (zeer) tevreden over de sportvoorzieningen in de nabijheid.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Het gemiddelde rapportcijfer dat inwoners geven voor de inspanning van de gemeente om inwoners volledig te laten deelnemen aan de maatschappij is tenminste 6,4.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Tenminste 70% van de volwassenen ervaart nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2020)

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	2023	2024		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	2023	2024	2025	2026
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	2023	2024		
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	2023	2024	2025	
Koerswijzer beschermd wonen opstellen	Met een sterke sociale basis van voorzieningen kunnen inwoners met een beperking in de wijk wonen.	2023			
Project integrale aanpak en beleid arbeidsmigranten	Arbeidsmigranten kunnen deelnemen aan de Etten-Leurse samenleving.	2023			
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	2023			

2.2 Minima- en armoedebelief

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De raad zet erop in dat mensen niet buiten de boot vallen door financiële problemen. Ook mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de Etten-Leurse samenleving.

Maatschappelijk effect

- Niemand mag buiten de boot vallen door financiële problemen.
- Mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal mensen met schulden.
2. Inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen voor minima.
3. We zorgen voor laagdrempelige voorzieningen.
4. Het vroegtijdig signaleren en preventie van mogelijke schuldenproblematiek.

Hoe gaan we dit meten?

- Het aantal verstrekte minimaregelingen via het Werkplein (gespecificeerd naar regeling).
- Het aandeel particuliere huishoudens dat te maken heeft met geregistreerde problematische schulden.
- www.waarstaatjegemeente.nl/werk-en-inkomen

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeliefsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten: - Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.	2023 2024
Energietoelag	Etten-Leurse minima met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum voorzien van de energietoelag (uitvoering motie van de gemeenteraad).	2023

2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een levendig netwerk van wijk- en sportvoorzieningen zodat we contact tussen inwoners bevorderen, het gemeenschapsgevoel stimuleren, eenzaamheid en stress voorkomen en gezondheid bevorderen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, van jong tot oud, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan activiteiten in de wijk(voorzieningen).

Wat zijn de doelen?

1. Wijkbewoners, verenigingen, maatschappelijke partners zetten zich actief in in de wijken en in de wijkvoorzieningen met als doel dat ze zich samen meer verantwoordelijk voelen voor de sociale samenhang in de wijk.
2. Er zijn voldoende maatschappelijke accommodaties die multifunctioneel gebruikt worden én toegankelijk zijn.
3. Wijkbewoners kunnen vinden welke activiteiten georganiseerd worden in de wijkvoorzieningen.

Hoe gaan we dit meten?

- Tenminste 51% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van welzijnsvoorzieningen in de nabije omgeving.

(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)

- www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2023	
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2023	2024
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2023	
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2023	
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen .	2023	
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2023	

2.4 Jong zijn in Etten-Leur

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat ervoor dat Etten-Leur voor de jeugd voldoende (vrijtijd- sport- en cultuur)activiteiten, een bruisend jongerencentrum en goed onderwijs heeft. De gemeente denkt actief mee met ondernemende jongeren en werkt aan meer huisvesting voor jongeren. We zetten in op een betere verbinding van jong tot oud. Zo zetten we in op een aantrekkelijke gemeente voor de jeugd.

Maatschappelijk effect

- Etten-Leur is aantrekkelijk voor de jeugd.
- Etten-Leur zorgt goed voor haar jeugd.

Wat zijn de doelen?

1. Onderwijs zoveel als mogelijk dichtbij huis voor jongeren in Etten-Leur.
2. Ieder kind krijgt passende jeugdhulp en een veilig thuis.
3. Kwaliteit van zorg bevorderen door bundeling van jeugdhulp en onderwijs.
4. Goede, voldoende en betaalbare huisvesting voor jongeren.
5. De jeugd heeft/houdt eigen bruisende ontmoetingsplekken in Etten-Leur
6. Jeugd verbinden aan Etten-Leur in samenwerking met sport- en wijkverenigingen en ondernemers.
7. Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van de jeugd, inclusief onderzoek naar behoefte jongerenraad.
8. Actief meedenken met ondernemende jongeren.

Hoe gaan we dit meten?

- Minder dan 10% van de jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
(Waarstaatjegemeente/CBS cijfer tweede half jaar 2021)
- Cliënten waarderen de hulp van het Centrum Jeugd en Gezin met tenminste een 8,3.
(Kwaliteitsmonitor cijfer 2022)
- www.waarstaatjegemeente.nl/jeugdhulpverlening

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	2023	2024	2025	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2023	2024	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2023	2024	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2023			
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2023	2024	2025	2026

2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen zorg

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op maatregelen die ervoor zorgen dat inwoners langer gezond en zelfstandig kunnen blijven wonen. Dat vraagt inzet op het gebied van gezondheid, veiligheid, welzijn, eenzaamheid, activiteiten voor ouderen, maar ook op het gebied van (senioren-)huisvesting. Dit alles in samenwerking met onder andere partners in de wijken, jongeren, zorginstellingen en de woningcorporatie. Vanwege de verwachte toename van het aantal kwetsbare ouderen zet de gemeente in op een dementievriendelijke gemeente, houden we rekening met de mogelijkheden van (intensieve) zorg in de wijken en bouwen we aan een sterke gemeenschap.

Maatschappelijk effect

- Ouderen wonen langer zelfstandig en veilig in Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Versterken van zelfredzaamheid en gezondheid (preventie).
2. Sterke gemeenschappen, waarbij inwoners zelf en samen zorgen.
3. Voldoende ondersteuning op het juiste moment en in de juiste omgeving
4. Etten-Leur is een dementievriendelijke gemeente.
5. Voldoende passende huisvesting (met zorg) voor senioren

Hoe gaan we dit meten?

- Minder dan 21% van de mantelzorgers ervaart hoge belasting.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Tenminste 71% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van (gezondheids-)zorgvoorzieningen in de nabije omgeving.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Cliënten waarderen het (keukentafel-)gesprek met een medewerker van de gemeente over zorg en ondersteuning met tenminste een 7,9.
(klanttevredenheidsonderzoek Wmo cijfer 2022)
- www.waarstaatjegemeente.nl/gezondheid

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024		
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.				
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2023	2024	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2023			
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2023	2024	2025	2026
Notitie mantelzorgwoningen, inclusief pre-mantelzorgwoningen.	De huidige notitie voor mogelijkheden huisvesting mantelzorg actualiseren en daarbij mogelijkheden onderzoeken voor pre-mantelzorgwoningen (mantelzorgwoning realiseren voordat er sprake is mantelzorgondersteuning).	2023			

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

2. Sociaal (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
Lasten	-38.602	-46.184	-47.794	-48.346	-48.735	-49.381
Baten	2.155	4.143	3.862	3.544	3.397	3.324
Totaal saldo van baten en lasten programma	-36.447	-42.041	-43.932	-44.802	-45.338	-46.057
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-75	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	593	582	500	492	485	477
Resultaat programma	-35.929	-41.459	-43.432	-44.309	-44.853	-45.579
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-	-	-	-	-	-
Incidentele baten	548	507	500	493	485	477
Resultaat structureel programma	-36.477	-41.966	-43.932	-44.802	-45.338	-46.056

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap West Noord-Brabant (WVS);
- Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda.

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur

We werken aan een groen, levendig en veilig Etten-Leur. Op wijk- en buurniveau zorgen we voor een goed voorzieningenniveau en kijken we waar nieuwe(re) vormen van voorzieningen de ruimte kunnen krijgen. We werken aan een optimale inrichting van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat het onderhoud van openbaar groen, wegen en straten in orde is, nu en in de toekomst. Met adequate preventie en projecten dragen we bij aan de versterking van de leefbaarheid en de veiligheid van wijken en buurten.

3.1 Woningbouw

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Woningen toevoegen aan onze woningvoorraad zodat er een woning is voor elke Etten-Leurenaar, passend bij diens inkomen met een diversiteit aan woningen voor jongeren, gezinnen en senioren. We gaan voor gemengde duurzame, veilige wijken waarin sprake is van sociale samenhang.

Maatschappelijk effect

- Er zijn voldoende passende woningen voor iedere aandachtsgroep.
- Wijken en woningen zijn duurzaam, de omgeving is veilig en er is sociale samenhang.

Wat zijn de doelen?

1. Het bouwen van gemiddeld 300 woningen per jaar.
2. De woon- en leefomgeving nodigen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten en te bewegen.
3. Er is voldoende groen, ruimte voor waterberging, infiltratie en er zijn voldoende speelvoorzieningen in woonwijken.
4. Het stimuleren van de verduurzaming van 3000 woningen.
5. Het realiseren van nieuwe woonvormen om senioren beschut maar zelfstandig te laten wonen.

Hoe gaan we dit meten?

- Aantal gerealiseerde woningen (onderverdeeld naar type, aandachtsgroep en koop/huur) in een jaar.
- Aantal verduurzaamde woningen in een jaar.
- www.waarstaatjegemeente.nl/bouwen-en-wonen

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.	2023	2024	2025	2026
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder concrete projecten.	2023	2024	2025	2026
Toegankelijk maken concrete informatie woningbouwplannen	We zorgen ervoor dat de planning van woningbouwplannen voor inwoners digitaal vindbaar en toegankelijk zijn.	2023			
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	2023	2024	2025	2026
Haansberg (oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als stip op de horizon start woningbouw in 2025.	2023	2024	2025	2026

3.2 Verkeersafwikkeling

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een goede, duurzame en veilige verkeersafwikkeling door de verkeersstructuur daarop aan te passen.

Maatschappelijk effect

- Er is goede verkeersafwikkeling en verkeersdoorstroming in en om Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Duurzame mobiliteit en specifiek fietsen stimuleren.
2. Keuzemogelijkheden in mobiliteit bieden voor duurzame verkeersafwikkeling.
3. Het parkeerbeleid wordt geoptimaliseerd

Hoe gaan we dit meten?

- De totaalscore fietsstad is tenminste 3,7.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2020)
- Aantal verplaatsingen zonder gemotoriseerd voertuig per persoon per dag tenminste 0,61 voor lopen en 0,6 voor fietsen.
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2023			
Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoersplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2023			
Onderzoek spoortunnel	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spoortunnel en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2023	2024	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers- en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2023	2024	2025	2026

3.3 Verkeersveiligheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het verbeteren van de verkeersveiligheid door zich te focussen op gedrag, infrastructuur en handhaving. De gemeenteraad gaat voor 0 verkeersdoden.

Maatschappelijk effect

- Er is veilig gedrag in het verkeer
- De infrastructuur is veilig

Wat zijn de doelen?

1. Verkeersveilig gedrag stimuleren en daar bij de inrichting van infrastructuur rekening mee houden.
2. Verkeersdoden en ongevallen voorkomen.
3. Het aantal gevaarlijke verkeerspunten terugdringen.

Hoe gaan we dit meten?

- Het aantal gevaarlijke punten en hoeveel er daarvan aangepakt zijn (op basis van inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties).
- Aantal verkeersdoden per jaar.
- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	2023	2024	2025
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2023	2024	

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een veilige en schone leefomgeving als gegarandeerd basisniveau in alle wijken en op de bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

- De leefomgeving is schoon, veilig en voldoet aan de afgesproken normen voor aanleg en beheer.
- Het afvalbeleid is duidelijk voor inwoners en ondernemers.

Wat zijn de doelen?

1. De aanlegkwaliteit van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau A+/A (CROW: kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).
2. Het beheer en onderhoud van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau B of C.
3. Het behalen van de doelen uit het afvalbeleid.

Hoe gaan we dit meten?

- Percentage van de leefomgeving dat voldoet aan de afgesproken CROW-normen voor aanleg en onderhoud (op basis van steekproef).
- Hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner.
- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2023	2024	2025
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2023	2024	2025
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2023	2024	

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op voldoende huisvesting van statushouders en andere bijzondere doelgroepen.

Maatschappelijk effect

- Een thuis voor alle aandachtsgroepen.

Wat zijn de doelen?

1. Samen met woningcorporaties zorgen voor voldoende (tijdelijke) en betaalbare huisvesting voor:
 - statushouders;
 - spoedzoekers;
 - arbeidsmigranten;
 - sociaal en medisch urgenten;
 - uitstroom uit intramurale instelling;
 - Oekraïense vluchtelingen.
2. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten binnen de kaders van het raadsbesluit op 7 februari 2022.

Hoe gaan we dit meten?

- Aantal beschikbaar gestelde woningen voor bovenstaande aandachtsgroepen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/ spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.				

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

3. Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
Lasten	-32.639	-25.100	-34.047	-34.767	-35.227	-35.203
Baten	19.768	16.597	22.496	22.973	22.381	22.398
Totaal saldo van baten en lasten programma	-12.872	-8.503	-11.551	-11.794	-12.846	-12.805
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-1.832	-3.975	-1.599	-2.317	-1.407	-2.524
Onttrekking reserves	1.609	960	464	466	496	1.394
Resultaat programma	-13.094	-11.518	-12.687	-13.646	-13.757	-13.934
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-970	-6.694	-1.685	-2.348	-1.450	-1.582
Incidentele baten	1.009	6.266	685	1.348	450	582
Resultaat structureel programma	-13.133	-11.090	-11.687	-12.646	-12.757	-12.934

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA);
- Coöperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA.

4. Economie en werk in Etten-Leur

Samen met ondernemers, inwoners en andere partners werken we aan een gezonde economie met volop kansen voor iedereen. We stimuleren het toegroeien naar een volledig circulaire economie in 2050 en geven daarin als gemeente zelf het goede voorbeeld. Werken biedt de mogelijkheid om in ons levensonderhoud te voorzien en is een belangrijke basis om mee te doen in onze samenleving. Een goed ondernemersklimaat met aantrekkelijke werkgelegenheid, ook voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt, is daarom van groot belang. We werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, de verbinding van onderwijs met ondernemers, het aantrekken van arbeidsintensieve bedrijven die van toegevoegde waarde zijn, een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke vitale bedrijventerreinen. Voor het goed benutten van arbeidspotentieel blijven we inzetten op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal Etten-Leurenaren, dat niet werkt.
2. Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar werk of dagbesteding.
3. Het voorkomen van armoedeval¹.

Hoe gaan we dit meten?

- Minder dan 30,9 personen per 1.000 inwoners met bijstandsuitkering (18 jaar en ouder).
(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)
- Minimaal 72,2 % beroepsbevolking is werkzaam ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking (netto arbeidsparticipatie).
(Waarstaatjegemeente/CBS cijfer 2021)
- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2023
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/ voorkomen van armoedeval	2023

¹ Armoedeval is de situatie waarin iemand vanuit de bijstand gaat werken en er daardoor financieel op achteruit gaat.

4.2 Het versterken van de economie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een sterke lokale economie die voorbereid is op de kansen en uitdagingen van de toekomst.

Maatschappelijk effect

- Een sterke lokale economie die voorbereid is op de toekomst.

Wat zijn de doelen?

1. Goed ondernemersklimaat.
2. Ruimte voor gevestigde bedrijven om uit te breiden.
3. Binnen de mogelijkheden bij inkoop voorrang geven aan Etten-Leurse bedrijven.
4. Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Hoe gaan we dit meten?

- 1.153 vestigingen van bedrijven per 10.000 inwoners.
(Waarstaatjegemeente/KvK cijfer 2022)
- Stijging op ranking MKB-vriendelijkste gemeente.
(ranking 2020: plaats 57)
- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.	2023	2024	2025	2026
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2023	2024	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2023	2024		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2023	2024	2025	2026

4.3 Toerisme en recreatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een groei naar een duurzame vrijetijdseconomie. Meer evenementen in het bijzonder voor de jongeren onder de 18 en het beter benutten van onze parken.

Maatschappelijk effect

- Een duurzame vrijetijdseconomie
- Etten-Leur is aantrekkelijk voor vrijetijdsbesteding door inwoners en bezoekers.
- Culturele voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk in aanbod en gebruik.

Wat zijn de doelen?

1. Een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd.
2. Er zijn voldoende culturele voorzieningen en activiteiten.
3. Het wegnemen van onnodige regels voor ondernemers in toerisme en recreatie.
4. Het aantrekkelijker maken van de Markt door onder andere een autovrije of autoluwe markt.
5. Het stimuleren en/of faciliteren van evenementen voor jongeren onder de 18 jaar.
6. Levendige parken waar inwoners en bezoekers graag gebruik van maken.
7. We vermarkten Etten-Leur beter.

Hoe gaan we dit meten?

- Aantal toeristen met overnachting.

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
		2023	2024	2025	2026
Versterking vrijetijdseconomie (project Ouderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd en hiertoe komen tot een uitvoeringsprogramma toerisme in 2022 wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.				

4.4 Een levendig centrum

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het versterken van de regiofunctie van Etten-Leur door voorwaarden te scheppen voor levendige en aantrekkelijke winkelcentra.

Maatschappelijk effect

- Winkelgebieden zijn levendig, aantrekkelijk en leefbaar.
- Versterken van de regiofunctie van Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Bijdragen aan en investeren in het aantrekkelijk maken en/of houden van winkelgebieden voor winkeliers, bezoekers en bewoners.
2. Stimuleren en ondersteunen van activiteiten in winkelgebieden.

Hoe gaan we dit meten?

- 31,8% gestarte en 15,8% gestopte MKB-vestigingen per 10.000 inwoners. (Waarstaatjegemeente/KvK cijfer 2de kwartaal 2022)
- www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven, denk hierbij aan vergroening, m2 detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe markt en versterking lokaal ondernemerschap.	2023	2024	2025
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken de visie/advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen gaan we uitvoeren.	2023	2024	

4.5 Agrarische sector

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het behouden van een vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied met ruimte voor economische activiteiten.

Maatschappelijk effect

- Vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied.
- Verduurzamen van het buitengebied.

Wat zijn de doelen?

1. In het buitengebied is ruimte voor economische activiteiten en herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.
2. Toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied stimuleren.

Hoe gaan we dit meten?

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	2023

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

4. Economie en werk (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
Lasten	-23.761	-26.438	-23.912	-24.354	-24.945	-25.280
Baten	12.129	10.773	11.402	11.886	12.536	12.906
Totaal saldo van baten en lasten programma	-11.632	-15.665	-12.510	-12.468	-12.409	-12.374
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-	-
Resultaat programma	-11.632	-15.665	-12.510	-12.468	-12.409	-12.374
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-	-	-	-	-	-
Incidentele baten	-	-	-	-	-	-
Resultaat structureel programma	-11.632	-15.665	-12.510	-12.468	-12.409	-12.374

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- N.V. Rewin (Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Rewin West-Brabant).

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur

Duurzaam denken en doen gaat om het vinden van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen: we kijken naar de huidige behoeften die mensen hebben en hoe die in de toekomst ontwikkeld kunnen worden zonder dat de mensen, het milieu of de economie in gevaar komen. Het is dus een zeer breed begrip en raakt in veel opzichten ons leven en onze omgeving.

Duurzaamheid is meer dan alleen energie duurzaam opwekken. Het gaat ook om klimaat, behoud van natuur, voorkomen en hergebruiken van afval, biodiversiteit en circulaire economie. Samen hebben we de opgave onze leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Samen met inwoners, regiogemeenten en partners als woningcorporaties, waterschap, energieleveranciers, netbeheerders, landbouw- en natuurorganisaties en ontwikkelaars werken we aan duurzame oplossingen.

5.1 Duurzaam wonen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil minimaal 3.000 woningen verduurzamen.

Maatschappelijk effect

- Woningen en wijken verduurzamen.

Wat zijn de doelen?

1. Minimaal 3.000 woningen verduurzamen.
2. Integrale benadering van de aanpak bij voorbereiding en uitvoering.
3. Energiebesparing stimuleren en realiseren.
4. Zonne-energie-installaties aantal per 1.000 inwoners.

Hoe gaan we dit meten?

- Het aantal verduurzaamde woningen.
- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	2023	2024	2025	2026
Transitievisie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	2023	2024	2025	2026

5.2 Duurzame woon- en leefomgeving

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Een duurzame woon- en leefomgeving creëren en een duurzame gemeente zijn.

Maatschappelijk effect

- Duurzame woon- en leefomgeving creëren.
- Duurzame gemeente zijn.

Wat zijn de doelen?

1. Hittestress, wateroverlast en droogte voorkomen.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. Gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleren.
4. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld in duurzaamheid.
5. De gemeentelijke panden zijn duurzaam.

Hoe gaan we dit meten?

- Het duurzaamheidslabel van de gemeentelijke panden.
- Oppervlakte van groen is minimaal 44,5%.

(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)

- Oppervlakte van bomen is minimaal 20%.

(Waarstaatjegemeente cijfer 2021)

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.	2023	2024		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	2023	2024	2025	2026
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten wordt een plan van aanpak opgesteld voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.	2023	2024		

5.3 Duurzaam produceren

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil voorwaarden scheppen zodat bedrijven hun productieprocessen circulair in kunnen richten.

Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld.

Maatschappelijk effect

- Mogelijk maken dat bedrijven hun productieprocessen circulair kunnen inrichten.
- Verbindingen tussen bedrijfsleven onderling en onderwijs leggen.
- De gemeente werkt duurzaam (beleid, huisvesting, wagenpark, inkoop).

Wat zijn de doelen?

1. De gemeente stimuleert en faciliteert bedrijven en onderwijs in Etten-Leur die innovatieve oplossingen bieden.
2. De gemeente koopt duurzaam in.

Hoe gaan we dit meten?

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2023	2024		
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	2023	2024	2025	2026

5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil bedrijventerreinen revitaliseren, herstructureren en vervolgens duurzaam inrichten om zo zuinig mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan.

Maatschappelijk effect

- Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen met zuinig ruimtegebruik.
- Bedrijven(-terreinen) betrekken bij energieopwekking.

Wat zijn de doelen?

1. De structuur van bedrijventerreinen voldoet aan de behoefte van daar gevestigde ondernemers.
2. De inrichting van bedrijventerreinen voldoet aan de duurzaamheidseisen.
3. De beschikbare ruimte wordt zuinig gebruikt.
4. Het bedrijventerrein draagt bij aan de verduurzaming van Etten-Leur.

Hoe gaan we dit meten?

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Naam project	Omschrijving	planning:			
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/ elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	2023	2024	2025	2026

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

5. Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2021	Raming 2022	Raming 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
Lasten	-10.834	-10.189	-10.933	-10.836	-10.973	-10.325
Baten	8.840	7.609	7.028	7.119	7.220	7.323
Totaal saldo van baten en lasten programma	-1.995	-2.581	-3.906	-3.717	-3.753	-3.002
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-100	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	100	-	-	-	-
Resultaat programma	-2.095	-2.481	-3.906	-3.717	-3.753	-3.002
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-100	-	-	-	-	-
Incidentele baten	-	-	-	-	-	-
Resultaat structureel programma	-1.995	-2.481	-3.906	-3.717	-3.753	-3.002

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen;

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB);

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD);

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV);

N.V. Brabant Water.

Paragrafen

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten moeten we een aantal verplichte paragrafen bij de begroting en het jaarverslag opnemen, dit zijn:

Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naast deze verplichte onderdelen nemen we ook een paragraaf Investerings en Subsidies op.

Lokale heffingen

Lokale heffingen

Lokale heffingen zijn inkomsten die de gemeente ontvangt van inwoners en bedrijven. We maken onderscheid tussen belastingen en rechten.

Belastingen

Belastingen zijn geldbedragen die inwoners en bedrijven betalen, zonder dat de gemeente daarvoor een directe tegenprestatie levert. Onroerendezaakbelasting is een voorbeeld.

Rechten

Rechten betalen inwoners en bedrijven om kosten die de gemeente maakt te dekken. Dit zijn bijvoorbeeld rioolheffing en leges.

Beleid en ontwikkelingen

Lokale heffingen

De tarieven van de lokale heffingen passen we jaarlijks op basis van de kadernota aan. Volgens de kadernota 2023-2026 gaan we voor de onroerendezaakbelasting uit van een opbrengststijging van 1,6%. Voor de reinigingsheffingen en rioolheffingen is het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. Voor de tariefstijging van de belastingen gaan we uit van cijfers die het Centraal Planbureau (CPB) publiceert in de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Voor deze begroting is dat 1,6%.

Leges

De gemeente brengt voor een aantal diensten de kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten noemen we leges. We zorgen er voor dat de tarieven voor de leges niet hoger dan kostendekkend zijn. Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Dit omdat het grootste deel van de legeskosten bestaat uit loonkosten. We baseren ons op de cijfers die het CPB publiceert over de 'prijs overheidconsumptie, beloning werknemers'. Hierdoor bedraagt de indexering van de totale loonkosten voor 2023 1,9%.

Kwijtschelding

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen

Belasting	Hoofdlijnen
Onroerendezaakbelasting	Eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van bedrijfspanden en andere onroerende zaken moeten onroerendezaakbelasting betalen. De hoogte van het bedrag hangt af van de waarde van de onroerende zaak.
Hondenbelasting	Wie één of meer honden heeft, betaalt hondenbelasting. Voor de eerste hond geldt een lager bedrag dan voor de andere honden.
Precariobelasting	Precariobelasting is een vergoeding voor het hebben van voorwerpen op, onder of boven openbare gemeenteground. Voorbeelden zijn reclamevoorwerpen aan de gevel, uitgestalde goederen of een terras.
Toeristenbelasting	Toeristenbelasting is een belasting voor aanbieders van overnachtingsmogelijkheden zoals hotels, campings, pensions en bed&breakfasts.
Parkeerbelasting	Parkeerbelasting wordt betaald voor het parkeren van een voertuig op daartoe aangewezen plaatsen.
Rechten	Hoofdlijnen
Reinigingsheffingen	Reinigingsheffingen bestaan uit afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Bedrijven en winkels kunnen de gemeente vragen het afval op te halen. Het reinigingsrecht is een vergoeding daarvoor.
Rioolheffingen	De gemeente zorgt voor de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater, hemelwater en grondwater. De gemeente zorgt ook voor het beperken van nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor gebouwen. De gebruiker van een woning, bedrijfspand of gebouw met een (in)directe aansluiting op de gemeentelijke riolering betaalt een vast tarief rioolheffing. Gebruikers die meer dan 500 m ³ per jaar afvoeren, betalen boven de 500 m ³ een bedrag per m ³ .
Lijkbezorgingsrechten	De gemeente heft dit recht voor diensten op de begraafplaats.
Leges	De gemeente brengt voor tal van diensten kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten worden leges genoemd. Vaak gaat het om administratieve diensten zoals het aanvragen van een paspoort, rijbewijs of een bouwvergunning.
Marktgelden	Voor het innemen van een standplaats brengen we marktgeld in rekening. Een standplaats kan op een marktterrein of op een andere openbare plaats zijn.

Tarieven 2023

Hieronder staan de voorgestelde tarieven 2023 voor rioolheffing, afvalstoffenheffing, het reinigingsrecht en de hondenbelasting.

De tarieven stelt de gemeenteraad in december vast. De onroerendezaakbelasting nemen we niet mee, omdat de (individuele) waardeontwikkelingen de hoogte van de belasting beïnvloeden. Ook andere lokale heffingen nemen we niet mee, omdat deze minder vaak voorkomen.

Lokale heffing inwoners	2022	2023
Rioolheffing		
Vast bedrag	199,92	191,88
Per m ³ > 500 m ³	0,31	0,31
Afvalstoffenheffing		
Vast bedrag	247,44	216,12
Aanbieding container restafval	7,50	7,50
Hondenbelasting		
Eerste hond	57,36	58,20
Andere honden	143,28	145,56
Toeristenbelasting		
per persoon per nacht:		
voor hotels, bed & breakfasts, Airbnb's		1,50
voor kampeerplaatsen, camperplaatsen en tijdelijke ligplaatsen in de jacht- en passantenhaven		1,00

Lokale heffing bedrijven	2022	2023
Reinigingsrecht		
Vast bedrag	190,43	155,81
Aanbieding container restafval	7,50	7,50

Verwachte inkomsten

De begrote opbrengst per belastingsoort van de lokale heffingen is in 2023 **€ 20.950.000**.

Belastingsoort (Bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Onroerendezaakbelasting	8.673	8.939	9.065
Reinigingsheffingen	6.140	5.636	4.983
Rioolheffingen	4.228	4.059	4.072
Hondenbelasting	235	240	244
Lijkbezorgingsrechten	118	90	89
Precariobelasting	0	0	48
Toeristenbelasting	0	0	82
Leges omgevingsvergunningen	1.561	1.035	948
Overige leges	892	996	657
Marktgelden	34	40	41
Parkeerbelasting	601	731	720
Totaal	22.482	21.767	20.950

Kwijtscheldingsbeleid

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

In dit overzicht leest u de begrote bedragen aan kwijtschelding.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023
Kwijtschelding	371	408

Kostendekkendheid tarieven

We nemen een overzicht op van de diverse heffingen op hoofdlijnen. Dit is verplicht volgens het Besluit Begroting en Verantwoording. We laten zien hoe we er voor zorgen dat de tarieven niet hoger dan kostendekkend zijn.

Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Overhead

Bij de kosten houden we rekening met een opslag van 80% voor overhead op de loonkosten en de kosten van inhuur derden.

Meer informatie en uitleg over overhead leest u hier.

Compensabele BTW

Voor overheidstaken declareren gemeenten de BTW die ze betalen bij het BTW-compensatiefonds. Denk hierbij aan afvalinzameling of rioolwerkzaamheden. Hierdoor is de BTW per saldo geen kostenpost voor de gemeente. De gemeenten voeden het BTW-compensatiefonds zelf. Hiervoor zijn gemeenten gekort op de uitkering vanuit het Gemeentefonds.

Door deze korting op het Gemeentefonds mogen we het BTW-bedrag in de berekening van het tarief meenemen.

Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)

Voor de reinigingsheffingen geldt als uitgangspunt dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid	(bedragen x € 1.000)
Kosten reiniging	5.531
Inkomsten reiniging (exclusief afvalstoffenheffing)	901
Netto kosten	4.630
Overhead	607
BTW	816
Onttrekking voorziening	-1.000
Totale kosten	5.053
Opbrengst heffingen	5.053
Dekkingspercentage	100%

Rioolheffing

Het huidige Verbreed gemeentelijk rioleringsplan is de basis voor de rioolheffing. Het uitgangspunt is dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	
Kosten riool	3.678
Overhead	256
BTW	306
Onttrekking voorziening	-168
Totale kosten	4.072
Opbrengst heffingen	4.072
Dekkingspercentage	100%

Marktgeld

We verhogen de tarieven met 1,6%.

Omdat de weekmarkt een maatschappelijke en sociale functie heeft streven we hierbij niet naar 100% kostendekkendheid.

Kostendekkendheid <i>(bedragen x € 1.000)</i>	
Kosten	43
Overhead	21
Totale kosten	64
Opbrengst	41
Dekkingspercentage	64%

Lijkbezorgingsrechten

Kostendekkendheid <i>(bedragen x € 1.000)</i>	
Beheer begraafplaats	109
Overhead	19
Totale kosten	128
Opbrengst	89
Dekkingspercentage	70%

Leges

De gemeente brengt voor een aantal diensten de kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten noemen we leges.

In de volgende tabel geven we per hoofdstuk van de tarieventabel inzicht in de mate van kostendekkendheid.

Hoofdstuk (x € 1.000)	Kosten	Opbrengsten	%
1 Burgerlijke stand	40	40	100%
2 Reisdocumenten	241	166	69%
3 Rijbewijzen	238	165	69%
4 Verstrekkingen uit Basisregistratie personen	24	10	42%
5 Verstrekkingen uit het kiezersregister			
6 Verstrekkingen op grond van Wet bescherming persoonsgegevens			
7 Bestuursstukken			
8 Vastgoedinformatie			
9 Overige publiekszaken (bijvoorbeeld verklaring omtrent gedrag)	21	9	43%
10 Gemeentearchief			
12 Leegstandswet			
14 Marktstandplaatsen			
15 Winkeltijdenwet			
16 Kansspelen			
17 Telecommunicatie	328	164	50%
18 Verkeer en vervoer			
19 Diversen (diverse afschriften en aansluitvergunning riool)	59	27	46%

Hoofdstuk	Kosten	Opbrengsten	%
1 Begripsomschrijvingen			
2 Vooroverleg/beoordeling conceptoverleg	143	14	10%
3 Omgevingsvergunning	1.117	902	81%
4 Vermindering			
5 Teruggaaf			
6 Intrekking omgevingsvergunning			
7 Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project			
8 Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten (vaststellen bestemmingsplannen)	35	33	94%
11 In deze Titel niet benoemde beschikking			

Hoofdstuk	Kosten	Opbrengsten	%
1 Horeca	40	10	24%
2 Organiseren evenementen of markten	38	9	24%
3 Prostitutiebedrijven			
7 Niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking			
Totaal	2.324	1.549	67%

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen alle bekende risico's waarvoor we geen maatregelen nemen en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen.

Deze paragraaf geeft inzicht in de mate waarin de gemeente Etten-Leur risico's met financiële gevolgen op kan vangen, zonder dat we hiervoor direct het beleid moeten aanpassen. Door de financiële risico's te beheersen en de weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, voorkomen we dat elk risico dat zich voordoet direct dwingt tot bezuinigen of lastenverzwaring.

Risico's

In iedere begroting en jaarrekening inventariseren we de risico's die het realiseren van onze doelstellingen mogelijk beïnvloeden.

Voor deze risico's schatten we de mogelijke financiële gevolgen in.

Actuele ontwikkelingen

Niet alle risico's zijn (direct) financieel te vertalen maar kunnen wel van grote invloed zijn op onze organisatie. Deze risico's vindt u daarom (nog) niet terug in onze top 10. Omdat deze risico's in meer of mindere mate van invloed zijn of worden op onze organisatie vinden we het belangrijk deze hier wel te benoemen. Het gaat hier onder meer om de hoge inflatie, de krapte op de arbeidsmarkt, de gevolgen van klimaatverandering, de krapte op de woningmarkt, de opvang van vluchtelingen en de stikstofcrisis. Er is ook een risico dat inkomsten tegenvallen, bijvoorbeeld bij parkeren.

In hoeverre dit van invloed is op het realiseren van de ambities uit het raadsprogramma is op dit moment moeilijk in te schatten.

Inventarisatie

Voor de geïnventariseerde risico's bepalen we de kans dat het risico zich voordoet en de mogelijke financiële gevolgen.

De 10 grootste risico's zijn:

- economische veranderingen hebben gevolgen voor de economische bedrijvigheid, werkloosheid en instroom in de bijstand. Ondanks de huidige economische situatie gaat het Centraal Planbureau nog altijd uit van een toenemend aantal bijstandsgerechtigden in de komende jaren. Hoe hiermee in het rijksbudget Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG) rekening gehouden wordt is nog onduidelijk;
- wijzigingen in de Algemene uitkering uit het gemeentefonds;

- calamiteiten informatiebeveiliging: de risico's van informatiebeveiliging/privacybescherming door bijvoorbeeld hacking, phishing of ongeautoriseerd gebruik van onze systemen of datalekken;
- open einde regeling Participatiewet: de financiering van de sociale werkvoorziening door het Rijk blijft gekenmerkt door onzekerheden over de ontwikkeling van de rijkssubsidie en mate van loon-prijscompensaties;
- crisismanagement: kosten door een calamiteit voor rekening van de gemeente;
- Vosdonk - Noord: de exploitatie van dit gebied loopt door de aankoop van het Fri-Jado terrein door tot 2028. Door de ontwikkelingen op het gebied van lonen, prijzen, rente en afzetmogelijkheden levert dit risico's op voor de verkoop van de gronden;
- open einde regelingen Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdwet: er is een reëel risico dat de uitgaven voor Wmo meer dan evenredig stijgen door vergrijzing, extramuralisering¹, tariefstijgingen en de aanzuigende werking van het abonnementstarief. Risico's zijn ook hoog voor jeugdzorg door de stijging van de doelgroep jongeren en de complexiteit van de vraagstukken;
- open einde regeling inkomensvoorzieningen en minimabeleid: Door invoering van de voorzieningenwijzer proberen we het bereik van de minimaregelingen te vergroten. Met een toename van het gebruik van de regelingen hielden we nog geen rekening in de begroting. Bij het in gebruik nemen van de voorzieningenwijzer brengen we de gevolgen voor het verwachte gebruik en de financiële gevolgen daarvan in beeld;
- een deel van de bijstandspopulatie krijgt, ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, nog steeds minder kansen op de arbeidsmarkt: doelgroep 50+, statushouders, personen aangewezen op deeltijdwerk, personen met arbeidsbeperking (banenafspraken). Deze achterblijvende uitstroom betekent een financieel risico;
- ondermijningsrisico: de pogingen van de georganiseerde criminaliteit (onderwereld) om zich te mengen in onze samenleving en onze organisatie (bovenwereld). Ondermijning is een probleem dat de maatschappij verzwakt en uiteindelijk zelfs ontregelt.

¹ Extramuralisering is het streven om ouderen en inwoners met een geestelijke of verstandelijke beperking langer zelfstandig in de eigen woning te laten wonen en niet zo snel in aanmerking te laten komen voor verblijf in een zorginstelling. Inwoners met relatief lichte beperkingen wonen hierdoor steeds meer in de eigen woning in de wijk met een passend zorgaanbod, waardoor de aanspraak om voorzieningen van de Wmo stijgt.

Weerstandsvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

In de tabel leest u de weerstandscapaciteit die de gemeente beschikbaar heeft:

weerstandcapaciteit	
Prognose saldo rekening 2022	p.m.
Algemene risicoreserve (*)	11.180.000
Reserve exploitatierisico's (*)	10.140.000
Onbenutte belastingcapaciteit	5.900.000
Post onvoorzien	250.000
Stille reserves	p.m.
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	27.470.000

(*) uitgangspunt voor de bepaling van dit bedrag is de stand van de reserve bij het opstellen van de begroting 2023 na aftrek van de claims die al op deze reserve rusten.

Benodigde weerstandscapaciteit

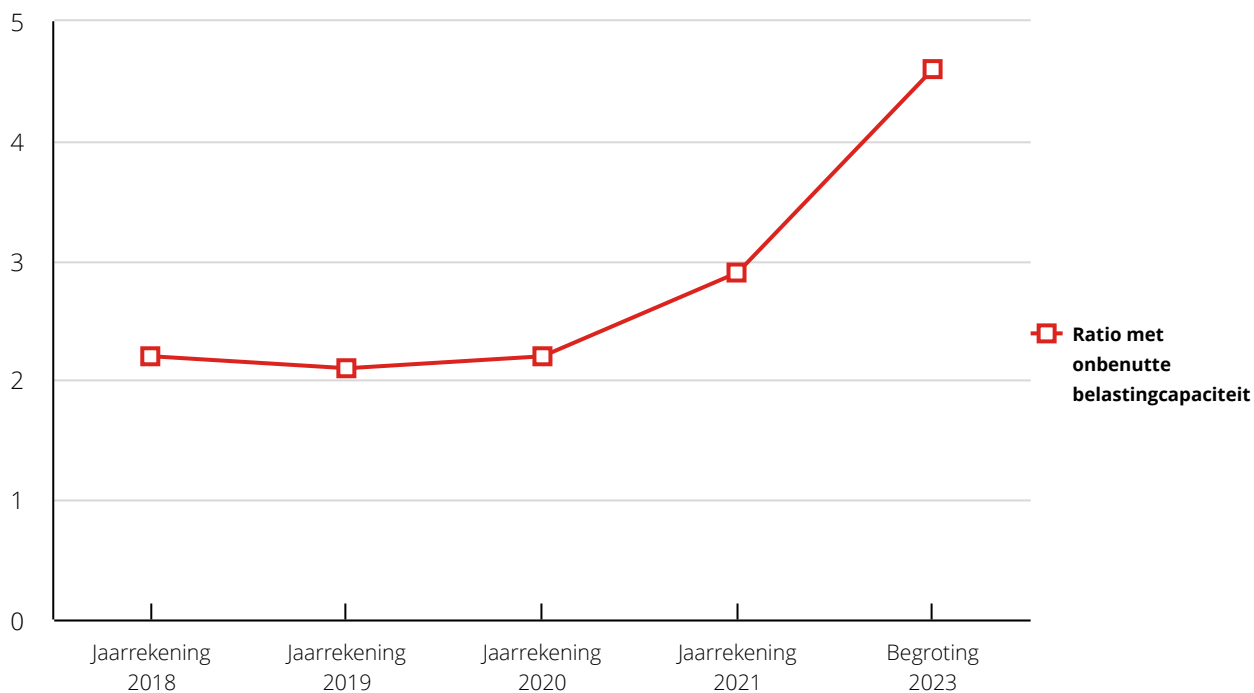
We voerden een risicosimulatie uit. Uit deze simulatie volgt dat het 90% zeker is dat we alle risico's kunnen opvangen met een bedrag van € 5.995.000. Dit bedrag is de benodigde weerstandscapaciteit.

Ratio van het weerstandsvermogen

De ratio van het weerstandsvermogen geeft de verhouding weer van de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van de benodigde weerstandscapaciteit. De berekening komt uit op een **ratio van 4,6**.

Verloop ratio

Door het toevoegen van de positieve resultaten van de afgelopen jaren aan de algemene reserve stijgt de weerstandsratio.

Ratio van het weerstandsvermogen zonder onbenutte belastingcapaciteit

Bij de berekening van de weerstandscapaciteit houden we rekening met de onbenutte belastingcapaciteit (€ 5.900.000). De onbenutte belastingcapaciteit bestaat uit de mogelijkheden die de gemeente heeft om de belastingopbrengsten te verhogen.

Wanneer we de onbenutte belastingcapaciteit bij de berekening van het weerstandsvermogen buiten beschouwing laten is de **ratio 3,6**.

Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
$> 2,0$	Uitstekend
$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
$0,8 < x < 1,0$	Matig
$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Stille reserves

De totale omvang van het gemeentelijk vastgoed vertegenwoordigt een bepaalde waarde. Een deel van het vastgoed stoten we de komende jaren af. Als de marktwaarde hoger is dan de boekwaarde van dit vastgoed is er sprake van een stille reserve.

Omvang, verkoopbaarheid, de gebruiksmogelijkheden en de (on)mogelijkheid om het vastgoed of de locaties te herontwikkelen bepalen de marktwaarde. Deze factoren blijven onzeker en zijn lastig te beïnvloeden. De stille reserves brengen we jaarlijks in beeld bij de kadernota.

Project Nobelaer

Stand van zaken tweede bestuursrapportage 2022

Realiseren van maatschappelijke effecten

Door de raadsbesluiten van 11 februari 2014, 22 februari 2016, 8 november 2016 en 30 oktober 2018 om nieuwbouw voor De Nobelaer te realiseren op het Banakker-terrein worden de effecten gerealiseerd met betrekking tot:

- de ontplooiing en ontwikkeling van kinderen en jongeren in hun diverse leefmilieus op school, in het gezin en in hun vrije tijd;
- alle inwoners komen op een laagdrempelige manier in aanraking met vormen van kunst en cultuur onder andere ter bevordering van de sociale verbondenheid;
- er is sprake van een betaalbaar cultuuraanbod met behoud van de bestaande functies van Nieuwe Nobelaer.

Politiek-bestuurlijk en draagvlak

Draagvlak voor nieuwbouw De Nobelaer is groot. Alle genoemde raadsbesluiten zijn bijna unaniem genomen. De overleggroep met de omgeving spreekt zich steeds positief uit over de planvorming en de wijze waarop wij hen betrekken bij de planvorming.

Algemene en externe omgeving

Met de inwoners communiceren we over de uitvoering en inrichting van het openbaar gebied rondom de nieuwbouw. We doen dat via de overleggroep omgeving, via social media, nieuwsbrieven en de website. Op 13 april hadden we een laatste bijeenkomst met de overleggroep omgeving, waarin we hen rondleidden door het nieuwe Cultuurhuis.

We legden het openbaar gebied gefaseerd aan. Begin mei rondden we de aanleg af door het in eigen beheer plaatsen van de laatste beplanting.

Veiligheid

Niet van toepassing.

Financiën

De raad besloot op 22 februari 2016 om het taakstellend krediet voor de realisatie van de nieuwbouw opnieuw vast te stellen. De aanbesteding voor de bouw startte in oktober 2017.

Uiteindelijk ontvingen we in de Europese niet-openbare aanbesteding één inschrijving. Naar onze mening was dit geen inschrijving waarop gunning van de opdracht kon plaatsvinden. Duidelijk was dat het budget uit februari 2016 voor het hele project (Banakker, Nieuwe Nobelaer en inrichting openbaar gebied) ontoereikend was in de huidige marktsituatie.

We stelden in oktober 2018 de raad daarom voor extra budget voor het project beschikbaar te stellen en een nieuwe aanbesteding te starten. Op 30 oktober 2018 besloot de raad het gevraagde extra budget beschikbaar te stellen. Hoewel nog niet alle herstelpunten zijn verholpen en de eindafrekening nog moet worden opgemaakt, verwachten we het project binnen het nieuwe projectbudget van 2018 te realiseren.

Planning

Na het succesvol afronden van de tweede aanbesteding gaven we op 17 april 2020 Bouwbedrijf Vrolijk BV opdracht voor de bouw van het nieuwe Cultuurhuis De Nobelaer. De bouw startte op 18 juni 2020 met het boren van de eerste paal. Het bereiken van het hoogste punt is op 16 maart 2021 gevierd.

De oplevering stond gepland op 22 oktober 2021. Met name in de ruwbouwfase liep de aannemer vertraging op. Die vertraging kon de aannemer niet meer volledig inlopen. Op 24 december 2021 leverde Bouwbedrijf Vrolijk B.V. de nieuwbouw van het Cultuurhuis De Nobelaer aan ons op.

Kwaliteit uitvoering

De raad volgt de kaders van het proces van de nieuwbouw via hun klankbordgroep. Ook informeren we de raad schriftelijk wanneer daarvoor aanleiding is.

Capaciteit organisatie en samenwerking partners

Het project vergt een forse inspanning van de organisatie. We hebben daarvoor een projectorganisatie opgezet. We betrekken de Stichting Nieuwe Nobelaer daarbij intensief. De stichting participeert mee in alle fasen van het project.

Risico's

Met het verstrekken van de opdracht en de daadwerkelijke start van de bouw waren de risico's van de aanbesteding voor de bouw verdwenen. Uiteraard resteerden nog wel de risico's bij de realisatie van een dergelijk complex bouwwerk voor geld, planning en kwaliteit. Door intensief bouwtoezicht en regelmatige bouwvergaderingen probeerden we de risico's zo veel mogelijk te beperken. Alle aanbestedingstrajecten zijn succesvol afgerond.

Tijdens de oplevering constateerden we een aantal herstelpunten. Ook komen er tekortkomingen aan het licht nu Stichting Nieuwe Nobelaer de nieuwbouw in gebruik heeft genomen. Een aantal van deze punten is in de eerste maanden na de oplevering al verholpen, de andere volgden later. Een aantal werkzaamheden kon namelijk pas in de zomer worden opgepakt. De meeste herstelpunten zijn tijdens de zomerperiode opgelost.

Het is nog niet gelukt de tribune in de grote zaal op te leveren. Op 24 december 2021 namen we de theatertribunes niet af van de gecontracteerde leverancier. We vonden dat de tribunes teveel gebreken hadden. We stelden de leverancier in gebreke en eisten dat op zo kort mogelijke termijn de theatertribunes conform bestek worden geleverd. De tribune in de dramastudio is inmiddels conform bestek. De tribune in de grote zaal is dat nog steeds niet. Hier zijn tijdelijke maatregelen voor getroffen zodat voorstellingen op een veilige wijze door kunnen gaan. De in de zomerperiode doorgevoerde aanpassingen aan de tribune zijn niet afdoende gebleken.

Financiële kengetallen

Kengetallen en de financiële positie van de gemeente

Het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies bepaalt dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing vijf kengetallen worden opgenomen.

Met behulp van de kengetallen geven we inzicht in de financiële weerbaarheid en wendbaarheid van de gemeente. De kengetallen geven alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld van de financiële positie van de gemeente.

In de tabel staan de kengetallen voor de begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026. Door ook de kengetallen uit de rekening 2020 en 2021 en de begroting 2022 op te nemen, krijgen we een beeld van het verloop van de kengetallen.

	Categorie	Rekening 2020	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1. Netto schuldquote zonder *	A	50%	46%	70%	60%	55%	43%	36%
1. Netto schuldquote met *	A	48%	45%	69%	59%	54%	42%	35%
2. Solvabiliteitsratio	B	22%	26%	19%	25%	28%	33%	38%
3. Grondexploitatie	A	5%	1%	7%	11%	8%	2%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	A	2%	13%	0%	3%	4%	6%	4%
5. Belastingcapaciteit	A	102%	101%	91%	85%	83%	81%	79%

* correctie doorgeleende gelden

Als we de kengetallen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding beoordelen, zien we een verbetering van de financiële positie.

Het is belangrijk om aan te geven dat we (vanwege de grote onzekerheden) geen rekening houden met de rekeningresultaten in de jaren 2022-2026. Een rekeningresultaat, zowel positief als negatief, beïnvloedt de kengetallen.

De begroting is structureel in evenwicht, maar er zijn ook risico's en onzekerheden die hier invloed op hebben. De solvabiliteit stijgt de komende jaren. Dit komt voor een belangrijk deel door de jaarlijkse toevoeging van € 3.000.000 in de periode 2023-2026. Wanneer deze reservering (deels) ingezet wordt voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma of het opvangen van financiële tegenvallers stijgt de solvabiliteit minder.

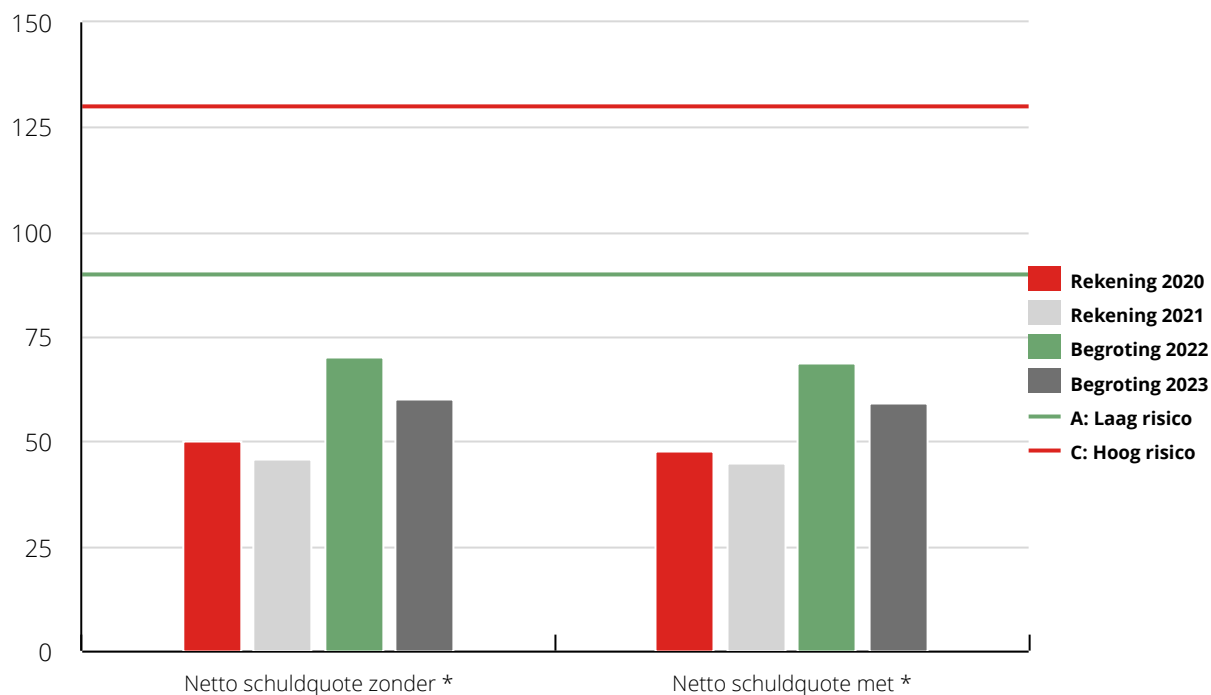
De schuldpositie neemt naar verwachting de komende jaren af. De daling van het kengetal belastingcapaciteit in 2023 komt door de verlaging van de afvalstoffenheffing.

Om te beoordelen of de waarden van de kengetallen risicovol zijn of niet worden (op basis van de begroting 2023) signaleringswaarden gebruikt. Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol. Meer uitleg over deze signaleringswaarden leest u hier.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Hoe lager het percentage, hoe beter.

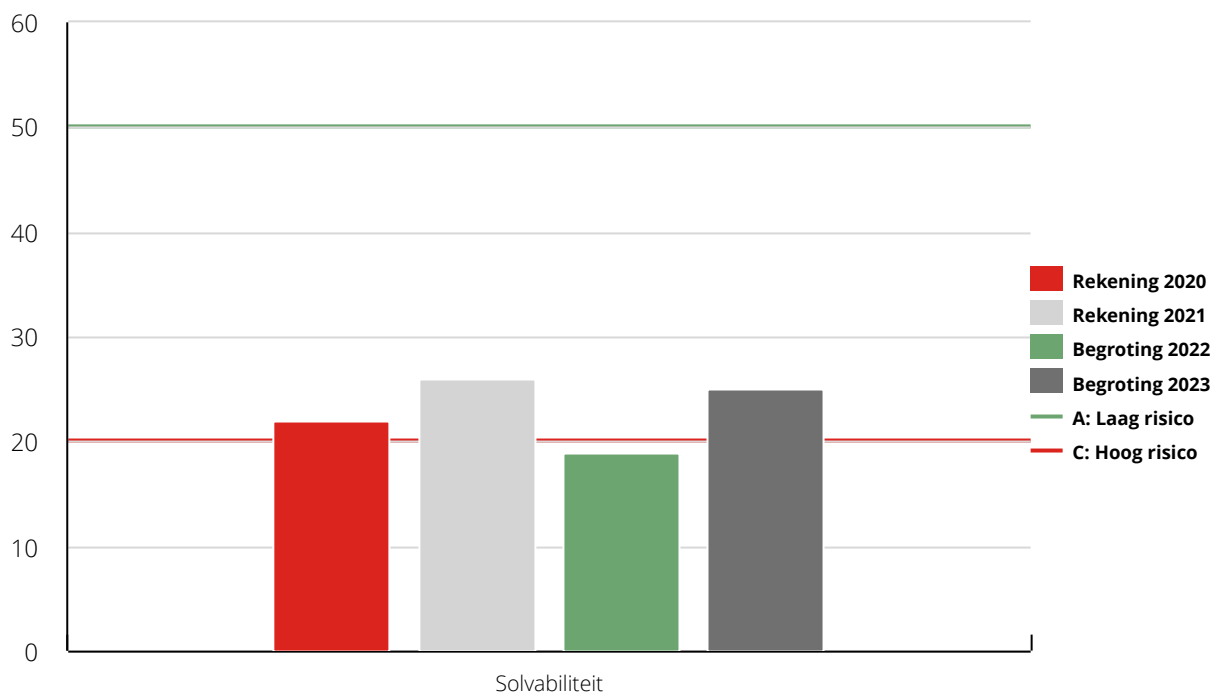
* correctie doorgeleende gelden

De gemeente lost af op de door haar afgesloten geldleningen maar sluit ook nieuwe leningen af om investeringen mogelijk te maken. We verwachten dat de schuldquote de komende jaren daalt. Gezien de omvang van de schuld en het lage rentepercentage is het risico beperkt.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen.

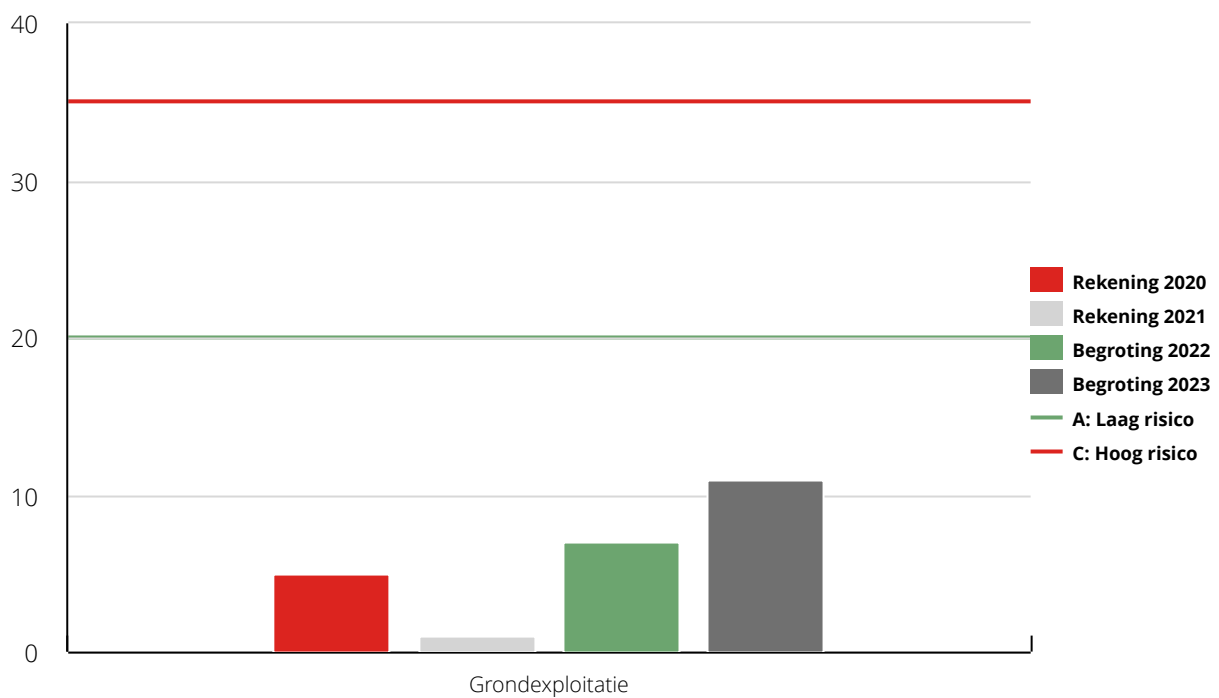
Hoe hoger de solvabiliteit, hoe groter de weerbaarheid.

Door de toename van de reserves stijgt de solvabiliteit. Ook op de langere termijn verwachten we een stijging van solvabiliteit. Dit komt voor een belangrijk deel door de jaarlijkse toevoeging van € 3.000.000 in de periode 2023-2026. Wanneer deze reservering (deels) ingezet wordt voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma of het opvangen van financiële tegenvallers, stijgt de solvabiliteit minder. Zoals eerder aangegeven houden we bij de berekening van de solvabiliteit nog geen rekening met resultaten in 2022-2026.

Grondexploitatie

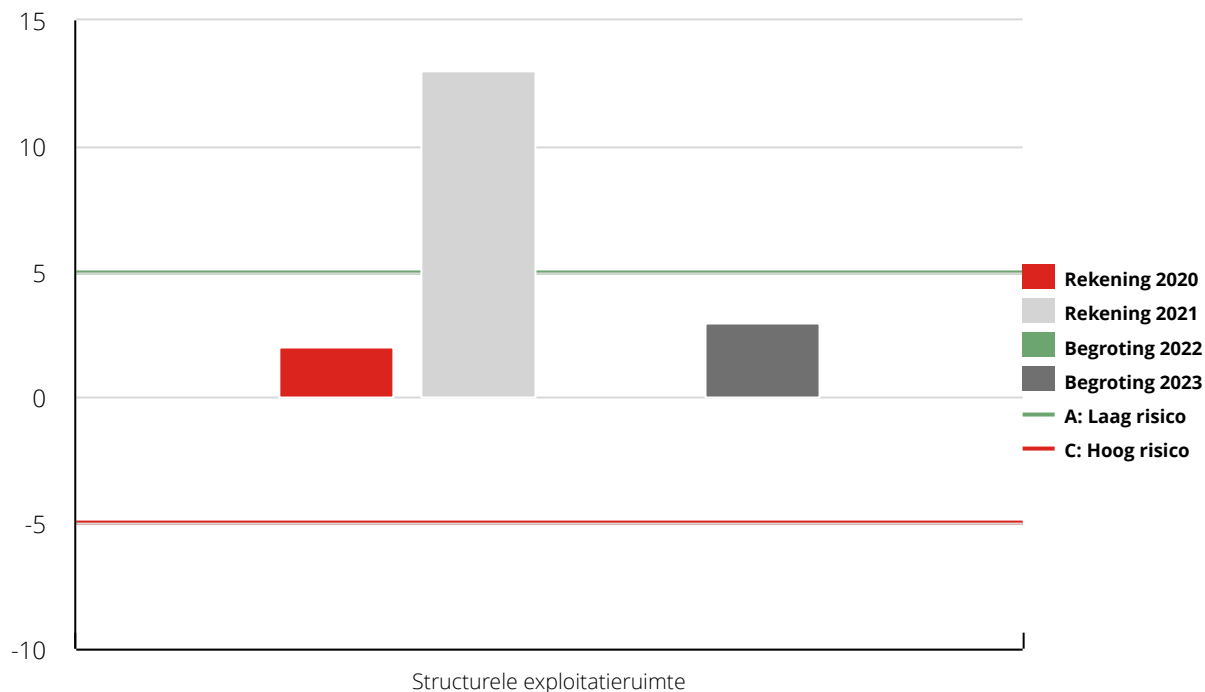
Het kengetal grondexploitatie laat zien hoe groot de grondpositie is ten opzichte van het totaal van de baten in de programmabegroting. Hoe lager het percentage, hoe beter.

Het kengetal grondexploitatie en het risico is momenteel op een laag niveau. Reden hiervan zijn de lage boekwaarden.

Structurele exploitatieruimte

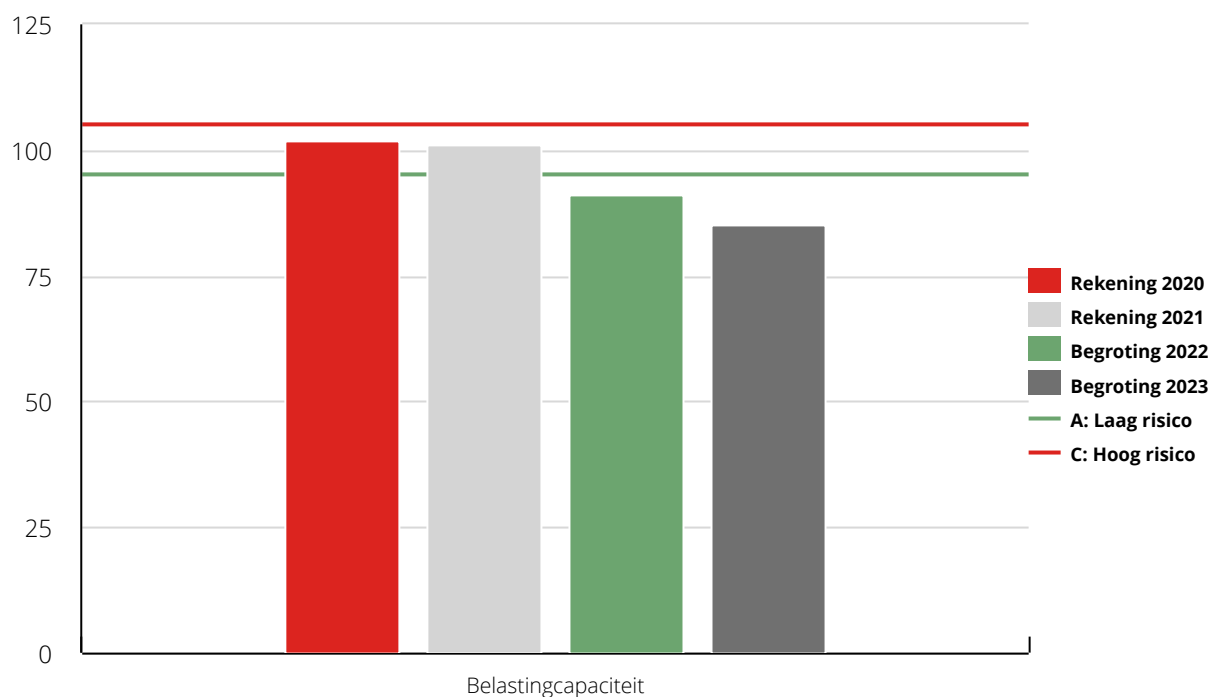
Op het moment dat tegenover structurele lasten incidentele baten staan, ontstaat er op enig moment een probleem in de begroting. Het kengetal structurele exploitatieruimte laat zien of dit het geval is. Een negatief percentage betekent dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

De begroting is structureel sluitend. Het kengetal is daardoor positief. De structurele exploitatieruimte wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de jaarlijkse toevoeging van € 3.000.000 in de periode 2023-2026. Wanneer deze reservering wordt ingezet voor structurele kosten, daalt de structurele exploitatieruimte.

Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit: dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente een financiële tegenvaller kan opvangen of in hoeverre er ruimte is voor nieuw beleid. Een laag percentage betekent dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen kan verwerven.

Het kengetal belastingcapaciteit daalt in 2023 vooral door de verlaging van de afvalstoffenheffing.

Dit getal is ook afhankelijk van de landelijke woonlasten. Stijgen deze harder, dan daalt het kengetal belastingcapaciteit voor de gemeente meer. Dit is een externe factor die dit kengetal beïnvloedt.

Signaleringswaarden

In de tabel ziet u bij welke categorie (A, B of C) de berekende waarden behoren.

Categorie A is het minst risicovol en categorie C het meest risicovol.

Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
1. Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50 %	< 20 %
3. Grondexploitatie	< 20 %	20 - 35 %	> 35 %
4. Structurele exploitatieruimte	Begroting > 0%	Begroting 0%	Begroting < 0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105 %	> 105 %

Op basis van deze indeling vullen we in de tabel van de begroting 2023 per kengetal de categorie in.

Signaleringswaarden van de kengetallen

De kengetallen zijn bedoeld als instrument voor de raad om de financiële positie van de gemeente te beoordelen. De kengetallen worden niet gebruikt als extra normeringsinstrument voor het financieel toezicht door de provincies of het Rijk. De gezamenlijke provinciale toezichthouders constateerden dat het financiële beeld dat uit de kengetallen naar voren komt ook voor de toezichthouder belangrijk is voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. Om te beoordelen of de waarde van de kengetallen risicovol zijn of niet worden signaleringswaarden gehanteerd. Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol.

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Om ervoor te zorgen dat kapitaalgoederen, bijvoorbeeld gebouwen en wegen, lang mee gaan is onderhoud nodig.

In deze paragraaf beschrijven we het beleid over het onderhoud van kapitaalgoederen.

Ook geven we informatie over de uitgaven voor dit onderhoud.

De kapitaalgoederen verdelen we in:

- kapitaalgoederen openbaar gebied;
- kapitaalgoederen gebouwen;
- kapitaalgoederen sportaccommodaties.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Kapitaalgoederen openbaar gebied' de volgende (beheer)plannen:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Kwaliteit wegbeheer	2020	Op basis van wegininspecties rekenen we in 2022 de meerjarenraming opnieuw door	Bepaald per beheerlocatie, zoals woonwijken, centrumgebied en buitengebied.	Nee
Groenbeleidsnota	2013	Na besluit omgevingsvisie	De Groenbeleidsnota richt zich op de belangrijke groenstructuren en de kwantiteit van het aanwezige openbaar groen.	Nee
Beheerkader openbare verlichting	2021	2030	Verschillend	Nee
Slootbeheerplan	2012	2020	Normen vanuit het baggerplan van Waterschap Brabantse Delta	Nee
Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP)	2019	2023	Normen zoals vastgelegd in de documentatie van RIONED (platform voor rioolzorg)	Nee
Gemeentelijk Afvalbeheerplan	2019	2026	Landelijke richtlijn van maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar	Nee

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2

Kwaliteitsniveau openbaar gebied

Voor het onderhoud van het openbaar gebied leggen we de kwaliteitsniveaus vast en hoeveel geld daarvoor nodig is. Deze normering is gebaseerd op de normen van het kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur CROW. We vertaalden deze normen naar de situatie in Etten-Leur.

We gebruiken voor de kwaliteitsniveaus de letters A+ tot en met D. We leggen de openbare ruimte altijd aan op niveau A+/A. Dit zijn de hoogste niveaus. Het beheer voeren we afhankelijk van de locatie uit op niveau B of C. Ook in 2023 zijn deze uitgangspunten van toepassing.

We gebruiken vanaf 2021 niveau A+ (uitmuntend), niveau A (hoog) en niveau D (onacceptabel) niet voor beheer.

Het niveau A+/A is te kostbaar en niveau D mag niet voorkomen.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3

Wegbeheer

In 2021 verlaagden we de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. Dat verlaagde niveau zetten we in 2023 voort.

Het beheer blijft planmatig, maar we verlaagden de beheerniveaus aanzienlijk tot niveau B en C. We pasten het beheerkader hierop aan.

Vanaf 2021 gebruiken we als maatstaf voor grootschalig onderhoud voor verhardingen de volgende kwaliteitsniveaus.

	gewenst kwaliteitsniv
• Centrumgebied	B
• Bijzondere omgeving	B
• Groengebieden	B
• Hoofdwegenstructuur	B
• Fietspaden	B
• Woonwijken	B
• Buitengebied	C
• Bedrijventerrein	B

Jaarlijks beoordelen we of we voldoen aan de kwaliteitsniveaus die de raad vaststelde. Iedere twee jaar berekenen we de middelen voor het onderhoud op lange termijn. Dat doen we op basis van de staat van de verhardingen, de marktontwikkelingen en de groei van de gemeente. Met die berekening bepalen we ook de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. In 2022 onderzochten we welke bedragen nodig zijn.

Groenbeheer

De Groenbeleidsnota 2013-2018 richt zich voornamelijk op de belangrijke groenstructuren en de kwantiteit van het aanwezige openbaar groen. Het (dagelijkse) beheer en onderhoud was vastgelegd in de nota "Beheren op Niveau", hiervoor stellen we een nieuw beheerkader op. De actualisatie van de groenbeleidsnota staat gepland na vaststelling van de omgevingsvisie. Het huidige groenbeleid zetten we voorlopig in grote lijnen voort. Er is wel meer aandacht voor de belangrijke groenstructuren, ruimte voor groen, biodiversiteit en de relatie met klimaat(adaptatie). Deze onderwerpen krijgen in de groenbeleidsnota die we actualiseren ook meer ruimte.

Voor het cyclisch onderhoud van groen gebruiken we dezelfde kwaliteitsniveaus als bij wegbeheer. We kijken bij het Centrum, het Stationsplein, de Nobelaer en nabij monumentjes, gedenkparken en de begraafplaats hiervan af. Daar hanteren we kwaliteitsniveau A. Bij de begroting 2022 is er echter een budget vastgesteld dat alleen toereikend is voor kwaliteit B en C en niet voor A. Hierdoor maaien we minder en letten we minder op netheid. Omdat we minder maaien is er een positief effect op de biodiversiteit. We stellen een nieuw beheerkader op voor het beheer en onderhoud van groen. We leggen dit beheerkader aan het einde van 2022 of het begin van 2023 voor aan college en raad.

We onderhouden het openbaar groen efficiënt en sober. We besteden aandacht aan het vergroten van de biodiversiteit en het voorkomen van achterstallig onderhoud. Veiligheid blijft voorop staan. Daarom controleren we plekken waar mogelijk (verkeers)onveilige situaties kunnen ontstaan door het aanwezige openbaar groen. Ook laten we bomen controleren op gezondheid, conditie en gebreken om gevaarlijke situaties te voorkomen.

De financiering van het grootschalig groenonderhoud verloopt niet meer via de voorziening Beheren op Niveau, maar via de hiervoor beschikbare budgetten in de exploitatiebegroting. We betalen ook het reguliere onderhoud vanuit de exploitatiebegroting. In 2021 is het budget voor het regulier groenonderhoud sterk verlaagd. Dit was merkbaar in het kwaliteitsbeeld van de openbare ruimte. Door grote en kleinere areaaluitbreidingen, zoals onder andere De Streek, Van Bergenpark, Kloostervelden, diverse herontwikkelingen en uitbreidingsplannen, is vanaf 2022 het onderhoudsbudget enigszins verhoogd. Het grootschalig groenonderhoud koppelen we voor het overgrote deel aan de planning voor de werkzaamheden aan verhardingen en/of riool.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4

Openbare verlichting

Sinds 2019 vervangen we per wijk de huidige verlichting door energiezuinige LED-verlichting. We zetten dit de komende jaren voort. Welke wijken hiervoor in aanmerking komen hangt af van de leeftijd van de armaturen en de te realiseren energiebesparing. We leveren hiermee een bijdrage aan de CO²-reductie. Tegelijk maken we zo het beheer van de openbare verlichting eenvoudiger, doordat we minder verschillende armaturen gebruiken. In 2021 stelde de raad het beheerkader openbare verlichting vast. In dit beheerkader is beschreven dat in 2030 alle openbare verlichting zoveel mogelijk uit LED-verlichting bestaat.

Voor 2023 staat de vervanging van de openbare verlichting in Grauwe Polder gepland.

Voor de verkeersregelinstallaties ontwikkelen we een beheerplan. Dit plan leggen we in de eerste helft van 2023 ter vaststelling voor aan college en raad.

Westpolderplas

De Westpolderplas is aangewezen als zwemwater. De jaarlijkse terugkeer van blauwalg is een groot probleem. Onderzoek naar de toekomst van de Westpolderplas en de bestrijding van blauwalg vond in 2021 plaats. We ontvingen de voorlopige resultaten eind 2021 en bespraken deze in het eerste kwartaal van 2022. De blauwalgenproblematiek blijkt complexer dan gedacht. Dit komt met name door externe factoren zoals de hoeveelheid watervogels. Eind 2022 werken we aan de definitieve versie van de resultaten met het daarbij behorende advies met financiële onderbouwing.

Sloten en waterlopen

In het Slootbeheerplan beschrijven we de verdeling van de werkzaamheden over gemeente en waterschap. We volgen de planning van het waterschap. Het maaien van de sloten en waterlopen

is in een gezamenlijk bestek met het waterschap geregeld. Het waterschap voert directie en toezicht. Het waterschap maakte nog geen planning voor het uitdiepen en baggeren van de sloten van het waterschap, waarvan de gemeente de bagger moet opvangen.

Riolering

In februari 2019 stelde de gemeenteraad het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) 2019-2023 vast. Het VGRP bevat een meerjarenplanning voor het groot onderhoud van de verschillende rioleringsystemen. Ook werken we aan het in beeld brengen van de maatregelen die nodig zijn om Etten-Leur klimaatbestendig te maken.

In het vastgestelde VGRP berekenen we ook de kosten en dekkingsmiddelen voor riolering. Voor een stabiel tarief voor onze inwoners over een langere periode hebben we de voorziening riolering.

Afvalbeheer

Met de hulp van onze inwoners blijven we voor 2023 streven naar minder dan 100 kg restafval per inwoner. We zetten afvalcoaches in die onze inwoners informeren en aanspreken zodat ze huishoudelijke afvalstoffen gaan scheiden. Verder communiceren we per locatie en via de bekende (social media) kanalen. In 2023 starten we met het inzetten van cameratoezicht bij de openbare centrale inzamelvoorzieningen.

Voor het inzamelen van restafval en papier plaatsen we in principe bij appartementencomplexen nieuwe ondergrondse collectieve afvalcontainers. De bewoners van deze complexen kunnen het GFT afval kwijt in bovengrondse collectieve afvalcontainers. Op centraal gelegen verzamelplaatsen in de wijken zamelen we glas, plastic, blik en drankenkartons (PBD) en textiel in. Op diverse plaatsen staan speciale afvalcontainers voor incontinentiemateriaal. In 2023 beginnen we met het vervangen van de ondergrondse containers voor textiel en glas.

Vanaf 1 december 2022 stoppen we met het aan huis ophalen van plastic, blik en drankenkartons (PBD). Hiervoor nemen we 17 extra ondergrondse perscontainers in gebruik. De eenmalige investering verwerken we in de afvalbegroting en daarmee in de tarieven.

De ondergrondse en bovengrondse containers reinigen we tenminste éénmaal per jaar. In deze reinigingsronde voeren we gelijk een inspectie uit voor het technisch onderhoud. De bovengrondse behuizingen (GFT) met bijbehorende minicontainer reinigen we tenminste 4 maal per jaar. Ook voeren we op deze behuizingen tweemaal per jaar preventief onderhoud uit.

De kosten nemen we op in de afvalbegroting en verwerken we in de afvaltarieven voor de inwoners.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied

In de tabel leest u de jaarlijkse exploitatiekosten van het onderhoud in het openbaar gebied. Voor het totaaloverzicht nemen we ook de stortingen in de onderhoudsvoorzieningen en de afschrijvingslasten op.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Klein onderhoud wegen	1.277	1.394	1.517	1.568	1.591
Groot onderhoud wegen	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911
Afschrijvingen wegen	366	556	761	834	840
Klein onderhoud verlichting	494	386	395	403	412
Afschrijvingen openbare verlichting	25	48	48	48	48
Klein onderhoud sloten en waterlopen	62	125	129	132	134
Klein onderhoud groen	2.497	2.873	2.935	2.973	3.027
Afschrijvingen groen	0	0	0	0	0
Klein onderhoud riolering	1.399	1.453	1.518	1.574	1.620
Afschrijvingen riolering	767	822	965	1.002	1.002
Klein onderhoud afvalcontainers	3	3	3	3	3
Afschrijvingen afvalcontainers	208	259	259	259	259
Klein onderhoud parkeermeters	377	320	343	329	336
Afschrijvingen parkeermeters	25	24	32	32	32
Totaal	9.410	10.173	10.815	11.067	11.214

In de tabel leest u het verloop van de voorziening Verhardingen.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	20.673	18.374	15.974	13.573	11.173
Stortingen	1.911	1.911	1.911	1.911	1.911
Verminderings	4.209	4.311	4.311	4.311	4.311
Stand 31 december	18.374	15.974	13.573	11.173	8.772

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

De gemeente kent voor het onderhoud gebouwen het volgende beheerplan:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten	2018	jaarlijks	Zie hieronder	Nee

Het college stelt elk jaar de meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten vast (MJOP). Het MJOP is de leidraad om het geplande groot onderhoud aan de gemeentelijke objecten gestructureerd uit te voeren. In de onderhoudsplanning maken we een inschatting van de onderhoudswerkzaamheden voor de volgende tien jaren. Voor de inzet van het gemeentelijk vastgoed hanteren we het accommodatiebeleid als leidraad.

We hanteren voor het onderhoud van gebouwen de volgende kwaliteitsniveaus:

	gewenst kwaliteitsniveau
Gemeentelijke panden	Goed = voldoen aan alle wet- en regelgeving en beperkte hoeveelheid achterstallig onderhoud.
Gemeentelijke panden die worden gesloopt, gerenoveerd of verkocht	Minimum = alleen het hoogst noodzakelijke onderhoud dat nodig is om het gebouw veilig en volgens wet- en regelgeving te gebruiken.

Voor 2023 staan werkzaamheden gepland aan onder andere de Bisschopsmolen, groencompostering en de parkeergarage.

Onderhoud kapitaalgoederen elektrische installaties gemeentelijke objecten

Volgens het Arbeidsomstandighedenbesluit zijn we verplicht om de veiligheid van de elektrische installaties van gemeentelijke objecten en de veiligheid van de medewerkers om het werken aan elektrische installaties te borgen. Om aan deze eisen te voldoen hanteren we de norm NEN 3140. We brachten de lokale gevolgen, de procedures en risico's in beeld in een 'Zorgsysteem Beheersing Elektrische Bedrijfsvoering NEN 3140'. Binnen dit zorgsysteem is onder andere bepaald dat we alle installaties en aansluitingen periodiek inspecteren en personen periodiek instrueren hoe zij werkzaamheden aan de elektrische installaties mogen uitvoeren. Deze werkzaamheden zijn bij een externe partij neergelegd. Voor de benodigde financiële middelen beschikken we over de voorziening veiligheid elektrische installaties.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

In de tabel leest u de opgenomen exploitatiekosten voor gebouwen, zwembad en elektrische installaties, inclusief groot onderhoud en afschrijvingen.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Klein onderhoud gebouwen	360	268	272	276	281
Groot onderhoud gebouwen	740	737	737	737	737
Groot onderhoud zwembad	101	101	101	101	101
Afschrijvingen zwembad	208	209	210	211	212
Groot onderhoud elektrische installaties	67	72	72	72	72
Totaal	1.474	1.386	1.391	1.397	1.402

In de tabel leest u het verloop van de voorziening onderhoud gebouwen.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	2.231	2.376	2.379	2.382	2.386
Stortingen	740	737	737	737	737
Verminderingsen	594	734	734	734	734
Stand 31 december	2.376	2.379	2.382	2.386	2.389

In onderstaande tabel leest u het verloop van de voorziening voor het zwembad De Banakker.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	362	462	563	663	764
Stortingen	101	101	101	101	101
Verminderingsen	0	0	0	0	0
Stand 31 december	462	563	663	764	865

In de tabel leest u het verloop van de voorziening voor veiligheid elektrische installaties.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	99	74	94	115	135
Stortingen	67	72	72	72	72
Verminderingsen	91	53	50	52	52
Stand 31 december	74	94	115	135	155

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Buitensportaccommodaties en gymlokalen' beheerplannen. Het grootschalig onderhoud is bij de betreffende onderdelen opgenomen en door de raad in september 2020 vastgesteld:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Grootschalig en planmatig onderhoud sportaccommodaties	2020	2040	Normen van NOC*NSF en Kennisinstituut Kiwa ISA-sport	Nee
Planmatig onderhoud gymnastiek-inventaris	2020	2040	Normen KVLO (Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding) en richtlijnen van NOC*NSF	Nee

Buitensportaccommodaties

Voor het onderhoudsniveau aan buitensportaccommodaties hanteren we de normen van NOC*NSF. Voor het periodiek grootschalig onderhoud van buitensportaccommodaties, zoals sportvelden en de atletiekbaan, reserveren we vanaf 2021 jaarlijks € 308.000 in een onderhoudsvoorziening. Dit is een verlaging met € 50.000 ten opzichte van 2020. We verwachten dat dit voldoende is voor het geplande onderhoud op de lange termijn. Hierbij hanteren we onder andere de volgende uitgangspunten voor grootschalig onderhoud.

Natuurgrasvelden (voetbal, rugby, honk- en softbal, binnenterrein atletiek)	- Eenmaal in de 5 jaar een extra oppervlakkige toplaag bewerking. - Eenmaal in de 20 jaar een toplaag renovatie.
Kunstgrasvelden (voetbal, korfbal)	- Eenmaal per 5 jaar intensieve schoonmaak van de mat. - Na 8 jaar verplichte keuring KNVB: wanneer nodig vervangen we het kunstgras in 16 meter gebied. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
(Semi) watervelden (hockey)	- Eenmaal per jaar intensieve schoonmaak van de mat (vanwege algen en mos). - Periodiek doorspuiten van de drainage per veld, afhankelijk van de noodzaak. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
Verhard veld (Trivium/handbal en Multi court)	- Eenmaal in de 10 jaar voorzien van een nieuwe toplaagcoating met belijning. - Eenmaal in de 30 jaar nieuwe verharding inclusief nieuwe coating en belijning.
Atletiekbaan	- Eenmaal per 2 jaar alg- en mosbestrijding rubbergranulaat mat. - Eenmaal per 4 jaar diepreiniging en daarna opnieuw coating volledige baan en nieuwe belijning. - Eenmaal per 8 jaar totale baanreiniging, opnieuw voorzien van coating en belijning. - Eenmaal per 30 jaar volledige baanrenovatie met aanbrengen nieuwe asfalt onderlaag nieuwe toplaag, coating en belijning.

We plannen de vervanging van de kunstgrasvelden op basis van de verwachte technische en economische levensduur. Voordat we daadwerkelijk besluiten om een veld te vervangen, voeren we altijd eerst een technische keuring uit. Waar nodig zetten we hiervoor onafhankelijke

deskundigheid in. Als uit de keuring blijkt dat de levensduur langer is, dan houden we die uiteraard aan. Waar mogelijk combineren we onderhoud en aanbesteding om efficiency en financiële voordelen te behalen.

In 2023 vervangen we van drie hockeyvelden de kunstgrasmat. Ook bouwen we een veld om van semi-waterveld naar waterveld. Bij twee korfbalvelden vervangen we de kunstgrasmatten en bij de honk- en softbalvelden de gravel.

Inventaris gymlokalen

Voor het onderhoudsniveau aan gymtoestellen gebruiken we de basisinventarislijst voor gymlokalen zoals gehanteerd door de Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO). De geplande onderhoudswerkzaamheden voor de inventaris van gymlokalen betalen we uit de hiervoor gevormde voorziening. De voorziening is voldoende om voor een langere periode het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. We laten de noodzaak voor gepland groot onderhoud extern toetsen.

Grootschalig beheer gymlokalen

- Binnen de planning houden we rekening met een door de leverancier ingeschatte afschrijvingstermijn voor dat specifieke materiaal. We combineren die informatie met onze eigen ervaringen uit de afgelopen jaren. In elk geval moet een veilig gebruik gewaarborgd zijn.
- Sommige materialen gaan in de ene gymzaal langer mee dan in andere zalen. Dat heeft te maken met de mate en (vrije) vorm van gebruik door de leerkrachten. Of we materiaal inderdaad volgens de planning vervangen baseren we op het resultaat van een periodieke veiligheidskeuring door een deskundige instantie.
- Het werkelijk bedrag dat we aan onderhoud uitgeven verschilt per jaar. Niet al het materiaal heeft eenzelfde kostprijs en levensduur.
- We maakten afspraken over het beheer van gymnastiekzalen (Turfschip of beheerstichtingen). Over de verantwoordelijkheid voor de opdracht tot vervanging maken we afspraken op maat. Waar dat mogelijk is laten we die taak over aan onze partners. Dat doen we dan inclusief het bedrag dat daarvoor uit de voorziening bestemd is.
- Vanaf 2021 verlagen we de storting in de voorziening met € 5.000. Het bedrag dat overblijft is voldoende om bovenstaande uitgangspunten uit te voeren.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen sportvoorzieningen

In de tabel leest u de opgenomen exploitatiekosten voor sportvoorzieningen, inclusief de storting voor groot onderhoud.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Klein onderhoud gymlokalen	16	36	36	37	37
Groot onderhoud inventaris gymlokalen	18	18	18	18	18
Klein onderhoud sportaccommodaties	386	333	313	312	344
Groot onderhoud sportaccommodaties	308	308	308	308	308
Afschrijvingen sportaccommodaties	361	361	361	361	361
Totaal	1.089	1.056	1.036	1.036	1.069

In de tabel leest u het verloop van de voorziening sportaccommodaties.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	2.078	2.309	1.258	1.513	1.489
Stortingen	308	308	308	308	308
Verminderingen	77	1.359	53	332	332
Stand 31 december	2.309	1.258	1.513	1.489	1.466

In de tabel leest u het verloop van de voorziening inventaris gymlokalen.

(bedragen x €1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Stand 1 januari	182	182	161	143	113
Stortingen	18	18	18	18	18
Verminderingen	18	39	36	49	49
Stand 31 december	182	161	143	113	82

Financiering

Financieringsbehoefte 2023

Financiering is de manier waarop de gemeente geld aantrekt of geld (tijdelijk) belegt. Dit noemen we de financieringsfunctie.

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) vormt de basis voor het uitvoeren van de financieringsfunctie.

Begin 2023

Het totaalbedrag aan opgenomen leningen is begin 2023 € 77 miljoen. Het gemiddelde rentepercentage hiervan is 1,35%.

Het bedrag wat we nog tekort komen (financieringstekort) vullen we in met kasgeldleningen.

2023

De financieringsbehoefte loopt in 2023 op met ongeveer € 31 miljoen. Naast herfinanciering van aflopende leningen is dit geld nodig voor de realisatie van de Omgevingsvisie, rioleringsprojecten en reconstructies en onderhoud van wegen. We benutten zoveel mogelijk de kasgeldlimiet. Dat betekent dat we tot € 12 miljoen kortlopende leningen aantrekken. Wanneer de financieringsbehoefte hoger is, trekken we langlopende leningen aan. Hoe hoog de financieringsbehoefte daadwerkelijk wordt, is afhankelijk van het tijdstip waarop de uitgaven en inkomsten plaatsvinden.

Uitgangspunten rente financiering

Voor de kortlopende leningen (korter dan 1 jaar) gaan we in de begroting 2023 uit van een rentepercentage van 0,0%.

Bij de langlopende leningen gebruiken we 2,0%.

Langlopende leningen gaan we in principe aan voor 10 jaar. Als er sprake is van een gunstig rentepercentage, onderzoeken we of een langere looptijd gewenst is.

Een overzicht van de leningen leest u hier.

Kasgeldlimiet

Het rentepercentage van leningen staat nog steeds op een laag niveau. Dat geldt vooral voor kortlopende leningen. Daarom financieren we zoveel mogelijk met kortlopende leningen. Hierbij houden we rekening met de kasgeldlimiet.

De kasgeldlimiet is het maximale bedrag waarmee een financieringstekort met een kortlopende lening gefinancierd mag worden (Wet fido). De kasgeldlimiet voor 2023 is:

(bedragen x € 1.000)	2023
Begrotingstotaal 2023	144.613
Toegestane kasgeldlimiet (8,5%)	12.292

Renterisiconorm

Om te voorkomen dat er jaarlijks grote wijzigingen zijn in de rentelasten, schrijft de Wet financiering decentrale overheden de renterisiconorm voor. De jaarlijkse aflossingen en wijzigingen in de rente (bijvoorbeeld bij een rente-vast periode) mogen niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Begrotingstotaal 2023	144.613	148.504	149.122	151.350
Renterisiconorm 20% van het begrotingstotaal	28.923	29.701	29.824	30.270
Aflossingen geldleningen	9.000	11.000	7.000	0
Ruimte onder de renterisiconorm	19.923	18.701	22.824	30.270

Uit de tabel blijkt dat de gemeente ruimschoots voldoet aan de renterisiconorm.

Renteschema

De commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) adviseert om onderstaand renteschema op te nemen.

(bedragen x € 1.000)	begroot 2023
1. De externe rentelasten over korte en lange financiering	977
2. Rentelasten verwacht financieringstekort	320
3. De externe rentebaten	-33
Saldo rentelasten en rentebaten	1.264
4. De rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	-266
5. De rente van projectfinancieringen die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
	-266
Aan taakvelden toe te rekenen rente	998
6. Rente over eigen vermogen	-
7. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	-
8. Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	998
9. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-731
10. Renteresultaat op het taakveld treasury	267

Uit dit schema valt het volgende op te maken:

1. de totale rentelasten over de huidige leningen bedragen € 977.000;
2. om in 2023 alle uitgaven te betalen moeten we lenen. De rentelasten hiervan begroten we op € 320.000;
3. de totale rentebaten begroten we op € 33.000. De netto rentelast bedraagt daardoor € 1.264.000;
4. we rekenen € 266.000 toe aan de grondexploitaties (rente grondbedrijf 1,28% over een boekwaarde van € 20.765.000);

8. de netto rentelast is € 998.000. De boekwaarde van de activa is € 146.000.000.

De omslagrente is daarmee 0,68%. We ronden deze af op 0,50%;

9. aan overige activa rekenen we € 731.000 toe (0,50% over een boekwaarde van € 146.000.000);

10. het renteresultaat bedraagt € 267.000 (het verschil tussen de 0,68% en 0,50%).

Dit bedrag komt ten gunste van het begrotingssaldo.

Opgenomen geldleningen

(bedragen x € 1.000)				restant	rente	aflossing	restant		
bedrag	geldgever	datum	looptijd	aflossing	01-01-2023	2023	2023	31-12-2023	
9.000	Bank Nederlandse Gemeenten	25-07-2013	fixe	2023	3,480%	9.000	130	9.000	0
11.000	Bank Nederlandse Gemeenten	27-01-2014	fixe	2024	2,630%	11.000	289	0	11.000
7.000	Bank Nederlandse Gemeenten	19-12-2019	fixe	2025	0,000%	7.000	0	0	7.000
10.000	Waterschapsbank	28-03-2020	fixe	2038	2,530%	10.000	253	0	10.000
5.000	Waarborgfonds voor de Zorgsector	28-02-2020	fixe	2035	0,290%	5.000	14	0	5.000
5.000	Waarborgfonds voor de Zorgsector	19-03-2020	fixe	2040	0,160%	5.000	8	0	5.000
5.000	Bank Nederlandse Gemeenten	26-06-2020	fixe	2030	0,185%	5.000	9	0	5.000
10.000	Bank Nederlandse Gemeenten	15-02-2022	fixe	2032	0,695%	10.000	70	0	10.000
10.000	Provincie Gelderland	01-04-2022	fixe	2037	1,380%	10.000	138	0	10.000
5.000	Bank Nederlandse Gemeenten	01-06-2022	fixe	2027	1,310%	5.000	66	0	5.000
					77.000	978	9.000	68.000	

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

De leidraad van de organisatie is de toekomstvisie (2012), het raadsprogramma 2022-2026 en het bijbehorende college-uitvoeringsprogramma.

Het komende jaar staat in het teken van het uitvoeren daarvan samen met onze inwoners, ondernemers en (andere) maatschappelijke partners. Samenwerking, communicatie, participatie en menselijke maat zijn daarin belangrijke thema's. De organisatie ontwikkelt zich om hieraan te (blijven) voldoen. Op dit moment kent de organisatieontwikkeling een aantal bouwstenen: we werken aan opgavegericht werken, aan de cultuur van de organisatie, aan denken vanuit en werken met de klant. We sturen op resultaat en werken met sturingsinformatie. We zorgen voor ruimte voor experimenteren en vernieuwing. We gaan daarbij uit van de goede samenwerking tussen bestuur en organisatie.

Uitbreiding personeel

In deze begroting doen we diverse personele voorstellen voor uitbreiding van capaciteit op een aantal taken. Dit kondigden we in de kadernota al aan. Een aantal taken kunnen we met de bestaande capaciteit onvoldoende oppakken.

Voor duurzaamheid zijn er via het gemeentefonds middelen beschikbaar gekomen die uitbreiding op dit vlak mogelijk maken. Ook de uitbreiding voor het project Haansberg valt op, maar is logisch gezien de ambities uit de Omgevingsvisie en gezien de tekorten op de woningmarkt.

Of we de mensen daadwerkelijk kunnen vinden, is een volgende uitdaging. De krapte op de arbeidsmarkt vraagt om extra investering in werving en selectie. De uitbreiding van medewerkers heeft ook invloed op de ondersteunende afdelingen zoals personeelszaken en automatisering. Daarom hebben we daar ook een voorstel voorgedaan. In de diverse programma's lichten we elk personeelsvoorstel apart toe.

Loonkosten

De collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) heeft een looptijd tot 1 januari 2023.

In de doorrekening van de loonkosten gaan we uit van een CAO-stijging van 1,9% vanaf januari 2023. Afhankelijk van de uitkomst van de onderhandelingen over een nieuwe CAO kan dit een voordeel of een nadeel opleveren voor de jaarrekening.

Rechtmatigheid en privacy

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf 2023 legt het college zelf rechtstreeks verantwoording af over de financiële rechtmatigheid. Dit gebeurt in de jaarrekening door middel van een wettelijk voorgeschreven rechtmatigheidsverantwoording en een verplichte toelichting in de paragraaf bedrijfsvoering.

Privacy

Met de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 heeft de gemeente Etten-Leur een verplichting ten aanzien van het privacybeschermingsniveau van zowel burgers, ondernemers en medewerkers. Betrokkenen moeten er te allen tijde op kunnen vertrouwen dat de persoonsgegevens die de gemeente Etten-Leur van hen verwerkt in veilige handen is.

De gemeente heeft hierover een verantwoordingsplicht. Dit houdt in dat de gemeente aan kan tonen dat zij aan de AVG voldoet. Zo is er een privacybeleid, een register van verwerkingen en een datalekkenregister. Ook is het proces rondom Rechten van Betrokkenen ingericht. We besteden regelmatig aandacht aan de privacybewustwording binnen de organisatie.

Hoewel de gemeente Etten-Leur formeel in control is, is het de komende jaren van belang materieel verder in control te raken op het gebied van de AVG. Dit houdt in dat de implementatie van de AVG naar een hoger niveau getild moet worden met als uiteindelijke doel privacy als vanzelfsprekend onderdeel van de gemeentelijke organisatie.

Personele sterkte 2023

organisatie eenheid	formatieformatie	
	2022	2023
Gemeentesecretaris /Algemeen directeur	1,0	1,0
Control	4,7	4,7
Raadsgriffie	2,8	3,5
Managementteam	3,0	3,0
Vakafdelingen	280,1	302,9
Personele sterkte	291,6	315,1
WVS	5,0	5,0
Personele sterkte (incl. WVS)	296,6	320,1
College B&W	4,0	4,0
Raadsleden	27,0	27,0
Burgerleden	12,0	12,0
Totaal	339,6	363,1

Indicatoren

In de programma's nemen we de verplichte beleidsindicatoren op uit Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). De overige verplichte indicatoren uit het BBV nemen we hier op:

Overige verplichte indicatoren	waarde	eenheid
Formatie Fte	2023 7,1	per 1.000 inwoners
Bezetting Fte	2023 6,4	per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	2023 684	euro per inwoner
Externe inhuur	2023 6,2	kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen
Overhead	2023 10,49	kosten overhead als % van de totale lasten

Verbonden partijen

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

We spreken over bestuurlijk belang wanneer de gemeente een zetel heeft in het bestuur van die organisatie of wanneer de gemeente stemrecht heeft. De gemeente heeft op die manier zeggenschap in de organisatie.

We spreken over een financieel belang wanneer de gemeente de kosten draagt als de organisatie failliet gaat of als de organisatie haar verplichtingen niet nakomt. Of als de gemeente risico draagt over ingelegd kapitaal, zoals bij het bezit van aandelen.

Tweede bestuursrapportage 2022

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden en West-Brabant

De veiligheidsregio maakte serieus werk van de opdracht om te zoeken naar besparingen. Hiervoor werden vijf varianten van het vraagstuk “wat voor veiligheidsregio willen we zijn” uitgewerkt. Van het laagste niveau “vangnet voor incident en crisis” tot het hoogste niveau “de leidende veiligheidsregio”. Het algemeen bestuur koos voor niveau 4: “een breed inzetbare veiligheidsregio”. Daarmee wordt de huidige lijn voortgezet. Na de besparing van 2,5 % besparing in 2021 wordt in de begroting 2023 een besparing van € 443.000 opgenomen. De gemeenteraad kan hierop nog een zienswijze indienen.

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West Brabant (GGD)

Sinds maart 2020 richt GGD West-Brabant zich als specialist in infectieziekten op alle werkzaamheden rondom de coronacrisis. In 2021 zijn de werkzaamheden voor de GGD rondom de coronacrisis nog verder uitgebreid, onder andere met het uitvoeren van taken rondom vaccinatie. De bestrijding van de coronacrisis wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Ook in 2022 worden de kosten die samenhangen met de beheersing en bestrijding van het coronavirus door het Ministerie van VWS vergoed.

In 2021 hebben een aantal GGD'en veel media-aandacht gekregen door verschillende gebeurtenissen rondom gegevensbescherming en informatiebeveiliging. Om het risico op nieuwe datalekken, boetes en vermindering van vertrouwen in de GGD te voorkomen, heeft de GGD West-Brabant een plan opgesteld om informatiebeveiliging en privacy structureel beter te borgen. Vanaf 2023 stijgt hierdoor de gemeentelijke bijdrage.

Zienswijzen

Op 13 juni 2022 nam de gemeenteraad kennis van de ontwerpbegroting 2023 van de verschillende gemeenschappelijke regelingen. Een gemeenschappelijke regeling is een vorm van een verbonden partij.

De gemeenteraad diende zienswijzen in over de ontwerpbegrotingen 2023 van de gemeenschappelijke regelingen van gemeentelijke gezondheidsdienst West Brabant, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord, West-Brabants Archief en ICT West-Brabant-West.

Bij Regio West-Brabant en de Veiligheidsregio Midden en West Brabant stelden we enkele vragen.

De reacties van de gemeenschappelijke regelingen op de zienswijzen en vragen vindt u op het raadsinformatie systeem.

Richtlijnen kaders begroting 2024 van de gemeenschappelijke regelingen

In het Beleidskader zijn de beleidsuitgangspunten en doelstellingen vastgelegd over regionale samenwerkingsverbanden. De nota verbonden partijen is een uitwerking hiervan. Deze nota stelde de gemeenteraad op 23 juni 2015 vast. Spelregel 4 van de nota bepaalt dat *‘jaarlijks in november de deelnemers van de gemeenschappelijke regelingen richtlijnen aan de verbonden partij stuurt waarop de beleidsmatige en financiële kaders gebaseerd dienen te worden’*.

Hieronder leest u de financiële richtlijnen.

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting 2024-2027 aanbiedt aan de deelnemers. De GR vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting 2024. In de begroting 2024 neemt de GR ook een overzicht op met de bijdragen 2024 t/m 2027 per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven.
Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de GR deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de GR in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende CAO indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
5. In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.

6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De GR kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur.
7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de GR de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen.

Voor de gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant (RWB), Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB), de Veiligheidsregio (VR), West-Brabants Archief (WBA), het Werkvoorzieningschap (WVS), het Werkplein, de Omgevingsdienst (OMWB), de Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD) en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) nemen we ook beleidsmatige richtlijnen op.

Register verbonden partijen

Voor het register verbonden partijen verwijzen we naar de gemeentelijke website: etten-leur.nl.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB)

Vestigingsplaats

Etten-Leur

Beoogd effect

Strategische positionering van West-Brabant, de belangenbehartiging en lobby van de 16 gemeenten extern naar provincies, Rijk en Europese Unie.

Het vormen van een netwerkorganisatie en een centraal punt waar vragen van samenwerkingspartners samen komen en waar colleges elkaar ontmoeten voor integrale vraagstukken en netwerken.

Beleidsvoornemens

Via de Economic Board West-Brabant samenwerken met kennisinstellingen en bedrijfsleven. Het actieprogramma 2019-2023 uitvoeren.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

De focus van de samenwerking van de 16 gemeenten van Regio West-Brabant (RWB) ligt op het versterken van het economisch vestigingsklimaat. Doel hiervan is te zorgen voor meer werkgelegenheid. Dit doet de RWB vanuit de vier pijlers economie, arbeidsmarkt, ruimte en mobiliteit. Duurzaamheid is het verbindende element tussen de pijlers. Op deze wijze wordt een bijdrage vanuit de RWB en gemeenten geleverd aan de economische ambitie. Hierbij werkt de RWB in de regio nauw samen met ondernemers en kennisinstellingen. Het West-Brabants belang is ook het Etten-Leurs belang. In geld of kostenbesparingen is de opbrengst van de RWB niet aan te geven.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Specifieke financiële richtlijn

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Beleidsmatige richtlijnen

In de begroting 2024 wordt aangegeven:

1. Welke resultaten uit het actieprogramma 2023 – 2027 in 2024 worden gerealiseerd en welke resultaten in de periode 2025-2027 worden beoogd;

2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma;
4. Of en zo ja op welke manier de transitieopgaven op het gebied van bijvoorbeeld circulariteit, klimaat en energie doorwerken in de opgaven uit het actieprogramma.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
begroting totaal	194.000	188.000	191.000	191.000	191.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	754.000	722.000
vreemd vermogen	7.669.000	7.669.000

Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)

Vestigingsplaats

Etten-Leur

Beoogd effect

Het realiseren van een kwalitatief beter belastingproduct voor belastingplichtigen.

Beleidsvoornemens

Kwaliteit leveren op het gebied van belastingen tegen zo laag mogelijke kosten.

Risico's

- Griffie- en proceskosten: Een van de risicovolle ontwikkelingen binnen het primaire proces is de invloed en opkomst van de no cure no pay-bureaus. De BWB neemt hiervoor een risico op van € 100.000.
- Late bezwaar afhandeling: De rechtbank slaagt er niet in om alle beroepszaken binnen twee jaar na indiening van het bezwaar af te wikkelen. Daardoor ontstaat de plicht tot toekenning van immateriële schadevergoeding, ook wanneer de burger in het ongelijk wordt gesteld. Deze kosten worden deels op de BWB afgewenteld.
- Bedrijfsvoering: De werkzaamheden binnen de BWB veranderen, dit vraagt om een flexibele invulling van het personeelsbestand in de toekomst. De BWB verzorgt hiervoor een opleidings- en ontwikkelingsplan.
- Automatisering: Dataveiligheid is een blijvend punt van aandacht. Het risico van een datalek blijft aanwezig.

Het bovenstaande leidt tot een risicoprofiel van de BWB van € 427.500.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Beleidsmatige richtlijnen

1. We verwachten van de BWB dat zij onderzoekt of de huidige kritische prestatie indicatoren (kpi's) nog relevant zijn. Waar nodig worden de huidige kpi's aanscherpt en nieuwe ontwikkeld. Het doel is om bij de begroting 2024 over een volledige set van kpi's te beschikken, waarover tussen BWB en deelnemers overeenstemming is.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	854.000	904.000	916.000	937.000	959.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	5.019.000	4.869.000

Gemeenschappelijk Regeling ICT West-Brabant-West

Vestigingsplaats

Moerdijk

Beoogd effect

Kwalitatief hoogwaardige en doelmatige uitvoering van de opgedragen taken, meer kwaliteit en continuïteit in de taakuitvoering;

- minder kwetsbaarheid;
- hogere beschikbaarheid, betrouwbaarheid en veiligheid;
- Schaalbaarheid en aanpasbaarheid van de technische infrastructuur;
- minder meerkosten;
- meer professionaliteit door meer ruimte voor specialisatie;
- voldoen aan wet- en regelgeving.

Beleidsvoornemens

Investeren in ICT is noodzakelijk, zeker om de gewenste dienstverlening te leveren en te voldoen aan de eisen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Het streven is om samen met de deelnemers te groeien naar een regieorganisatie voor ICT. Om dit te bereiken wordt samen met de deelnemers in 2022 een visie op ICT samenwerking 2025 opgesteld.

Risico's

- Onduidelijkheid over wat precies de scheidslijnen zijn van de geboden dienstverlening. Deze onduidelijkheid kan leiden tot verwachtingen tussen deelnemer en ICT WBW die niet overeen komen.
- Voldoende menskracht, kennisniveau en ontwikkelniveau aanwezig in organisatie en/of de markt.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	1.518.000	1.681.000	1.753.000	1.805.000	1.787.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	1.074.000	430.000
vreemd vermogen	7.611.000	6.111.000

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Vestigingsplaats

Den Haag

Beoogd effect

Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoners.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Aantal aandelen	9.828	9.828

Stichting Inkoopbureau West-Brabant

Vestigingsplaats

Etten-Leur

Beoogd effect

Professioneel inkoop- en aanbestedingsbeleid.

Beleidsvoornemens

Het professioneel inkopen en aanbesteden van werken, goederen en diensten die de gemeente aan wil schaffen.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	14 dagdelen per week	14 dagdelen per week

Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg)

Vestigingsplaats

Baarle Hertog

Beoogd effect

Het bevorderen van grensoverschrijdend overleg en de grensoverschrijdende samenwerking tussen de deelnemende gemeenten en het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten.

Beleidsvoornemens

Zie beoogd effect.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	1.906	2.000

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden en West-Brabant

Vestigingsplaats

Tilburg

Beoogd effect

Een doelmatige en slagvaardige hulpverlening verzekeren, mede op basis van een gecoördineerde voorbereiding, met behoud van een bestuurlijke en operationele verankering op lokaal niveau.

Beleidsvoornemens

Naast de reguliere taken richt de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant zich in 2022 op de uitvoering van de drie pijlers uit het Beleidsplan 2019-2023: het stimuleren van redzaamheid in de samenleving, het bijdragen aan een veilige leefomgeving en het leveren van een hulpvaardige en slagvaardige inzet.

Risico's

De begroting 2023 van de Veiligheidsregio bevat een rapportage over de risico's. Per thema worden de risico's gemeld.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Aanvullende financiële richtlijnen

1. Separaat is inzichtelijk wat de financiële gevolgen zijn van:
 - Indexeringen;
 - Invoering omgevingswet.
2. In de kaderbrief en/of begroting wordt een uitgebreide toelichting opgenomen over de verdere uitwerking, beleidsmatig en financieel, van de Stichting Risicobeheer.

Beleidsmatige richtlijnen

1. In de begroting 2024 is opgenomen:
 - Voortgang Safety Village (kosten, gebruik, enzovoort);
 - Voortgang Risk Factory;
 - Regionaal Coördinatie Centrum : prestaties meldkamer;
 - actualisatie van de nota reserves en voorzieningen.
2. In de kaderbrief is aandacht voor de ontwikkelingen op het gebied van:
 - Invoering omgevingswet;
 - Energietransitie.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	2.346.000	2.412.000	2.469.000	2.523.000	2.594.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	5.659.000	5.276.000
vreemd vermogen	59.575.000	55.277.000

Cooperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA

Vestigingsplaats

Roosendaal

Beoogd effect

Leveren van diensten voor de leden onder andere voor parkeergaragebeheer.

Beleidsvoornemens

Zie beoogd effect.

Risico's

Er zijn geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	2.000	2.000

N.V. Rewin (Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Rewin West-Brabant)

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren en tevens West-Brabantse bedrijven in brede zin te ondersteunen met innovatie en groei van hun ondernemingen.

Beleidsvoornemens

Het ondersteunen bij kantoor- en bedrijfsvestiging. Het versterken van de topsectoren logistiek, maintenance en biobased economy in de regio door samen met bedrijven nieuwe producten, diensten of vormen van samenwerking te ontwikkelen.

In 2018 stelde de Economic Board West-Brabant in samenspraak met alle achterbannen een Economische Agenda West-Brabant op. REWIN organiseert de uitvoering van de Economische Agenda.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	133.000	151.000
Aantal aandelen	20.000	20.000

Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA)

Vestigingsplaats

Bergen op Zoom

Beoogd effect

Voldoen aan de wettelijke verplichting die voortvloeit uit de Archiefwet 1995 en het delen van informatie uit de beheerde archieven aan belangstellenden.

Beleidsvoornemens

Het WBA werkt aan de verdere vergroting van de bekendheid als historisch informatiecentrum voor de regio West-Brabant.

Risico's

In de begroting 2023 wordt geen rekening gehouden met wat in de nieuwe Beleidsvisie vanaf 2023 is opgenomen en uitgewerkt. Als er financiële consequenties voor 2023 uit de nieuwe visie komen, dan worden die in een begrotingswijziging verwerkt en aangeboden.

Beleidsmatige richtlijnen kaders begroting 2024

1. Het WBA ondersteunt de deelnemers bij de gevolgen van nieuwe wetgeving en de hieruit voortvloeiende beleidsdocumenten;
2. De deelnemers stellen jaarlijks, in overleg met het WBA, de prioriteiten binnen het uitvoeringsprogramma van de Beleidsvisie WBA. De financiële gevolgen van deze prioriteiten zijn vooraf bij de deelnemers bekend.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	124.000	129.000	129.000	129.000	129.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	263.000	69.000
vreemd vermogen	282.000	282.000

Vestigingsplaats

Roosendaal

Beoogd effect

Het op efficiënte wijze bieden van werkgelegenheid aan personen met een arbeidsbeperking die geen perspectief hebben op de reguliere arbeidsmarkt en het verzorgen van trajecten gericht op de arbeidsontwikkeling van personen met en afstand tot de arbeidsmarkt.

Beleidsvoornemens

WVS werkt als sociaal ontwikkelbedrijf samen met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal aan het verder vormgeven van de ketensamenwerking. Partijen werken samen om de arbeidsontwikkeling van werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt te verbeteren. Ook creëert WVS in het groenbedrijf nieuwe arbeidsplaatsen voor personen met een arbeidsbeperking.

Risico's

De voornaamste risico's zijn de onzekerheid rond de hoogte van de rijksbijdrage Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en compensatiebijdrage voor de loon-en prijsontwikkeling (LPO) door het Rijk. In de septembercirculaire van het Rijk worden deze cijfers bekendgemaakt. Hierna past WVS de begroting 2023 aan.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

WVS is onder andere door het schaalvoordeel in staat meer werk voor mensen met een arbeidsbeperking tegen lagere kosten te realiseren. Dit is zichtbaar door de lage bedrijfskosten (exclusief Wsw-lonen) van WVS in verhouding tot andere Sociale werkbedrijven in Nederland (Thermometer SW, Min. SZW).

Richtlijnen kaders begroting 2024

Aanvullende financiële richtlijnen

1. De op WVS betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2024 opgenomen. WVS zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal.
2. De in de financiële richtlijn 3 bedoelde reserves betreffen uitsluitend de bestemmingsreserves.

Beleidsmatige richtlijnen

1. WVS houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.

2. WVS besteedt in de begroting aandacht aan de visie en ambitie rondom de doorontwikkeling van het leerwerkbedrijf. Daarbij verwachten we dat de gemaakte keuzes rond de verschillende Produkt-Markt-Combinaties en leerroutes vertaald worden in concrete interne doelstellingen en acties die bijdragen aan het realiseren van de ketensamenwerking.
3. De begroting 2024 van WVS is opgesteld in lijn met de in 2023 te formuleren ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	844.000	860.000	863.000	811.000	787.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	4.506.000	3.250.000
vreemd vermogen	24.805.000	24.805.000

Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant

Vestigingsplaats

Etten-Leur

Beoogd effect

Efficiënte en effectieve uitvoering van de Participatiewet en bijbehorende inkomensondersteunende regelingen loaw, loaz (Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijke arbeidsongeschikte werkloze werknemers/ - gewezen zelfstandigen) en BBZ (Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen), het minimabeleid en de Wet inburgering 2021.

Beleidsvoornemens

Het Werkplein HvWB stelde in 2021 een nieuwe visie op voor haar dienstverlening en organisatie. Deze visie vraagt om aanpassingen in de organisatiestructuur en cultuur, die via een uitgebreid organisatieontwikkelingstraject in de periode 2022-2023 worden doorgevoerd.

Risico's

Er zijn nog altijd onzekerheden rond de gevolgen van de coronacrisis. Ook de economische vooruitzichten zijn ongewis. In hoeverre dit in 2023 invloed heeft op het aantal bijstandsgerechtigden en daarmee de uitkeringslasten is onzeker.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Reden voor het aangaan van de Gemeenschappelijke regeling Werkplein Hart van West-Brabant was het streven naar efficiency in de bedrijfsvoering en het borgen van een kwalitatief goede dienstverlening op het terrein van werk en inkomen en de nieuwe wet inburgering.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Aanvullende financiële richtlijnen

1. De op het Werkplein HvWB betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2024 opgenomen. Het Werkplein HvWB zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het WVS en de ISD Brabantse Wal.
2. Het Werkplein HvWB maakt een onderbouwde meerjarige prognose van het aantal bijstandsontvangers.
3. Het Werkplein HvWB neemt in de bijlage van de begroting een overzicht op met het verloop van de vaste en tijdelijke formatie sinds 2015. Hieruit blijkt welke mutaties er sinds 2015 in de formatie zijn doorgevoerd en met welke reden en de besluitvorming hierover.
4. Het Werkplein HvWB verschaft in de P&C-documenten inzicht in de stand van de vorderingen en de voorziening dubieuze debiteuren.

Beleidsmatige richtlijnen

1. Het Werkplein HvWB stelt een begroting voor het jaar 2024 op waarin de ambities van de deelnemende gemeenten tot duurzame uitstroom van uitkeringsgerechtigden en het beperken van uitkeringslasten tot uitdrukking komt.
2. Het Werkplein HvWB gaat voorafgaand aan het opstellen van de begroting 2024 met de deelnemende gemeenten in gesprek over de concrete ambities van de gemeenten voor 2024 op het terrein van werk, inkomensondersteuning en inburgering.
3. De begroting 2024 dient een duidelijke onderbouwing te bevatten van de manier waarop het Werkplein HvWB de hiervoor genoemde ambities gaat realiseren, alsmede de lasten die daarmee gepaard gaan.
4. De onderbouwing bevat concrete maatregelen die afdoende zijn om aanspraak te kunnen maken op een uitkering in het kader van de vangnetregeling mocht er voor 2024 uiteindelijk onverhoopt toch sprake zijn van een overschrijding van de BUIG-budgetten.
5. De begroting 2024 van het Werkplein HvWB is opgesteld in lijn met de in 2023 te formuleren ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met WVS en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	2.628.000	2.791.000	2.849.000	2.910.000	2.976.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	10.784.000	10.625.000

Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Goede samenwerkingsafspraken op het brede terrein van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Beleidsvoornemens

Samen met 14 regiogemeenten dezelfde inzet en kwaliteit leveren op het moment dat de veiligheid van burgers in het geding is.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	369.000	373.000

Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Bijdragen aan het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters.

Beleidsvoornemens

Uitvoeren Leerplichtwet.

Risico's

Het actualiseren van de Ingrado-richtlijnen kan financiële gevolgen hebben. Ingrado is de landelijke vereniging van alle afdelingen leerplicht van de gemeenten.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	76.000	78.000	80.000	81.000	83.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	750.000	750.000

Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Het samen met de deelnemers vormgeven, uitvoeren en financieren van Beschermd Wonen voor kwetsbare inwoners van de deelnemende gemeenten.

Beleidsvoornemens

1. de samenwerking verankeren tussen de colleges van de gemeenten voor de maatwerkvoorziening Beschermd Wonen;
2. de uitwerking van het regionaal beleid in een inkoopbeleid voor Beschermd Wonen;
3. het gezamenlijk organiseren van de toegang tot Beschermd Wonen;

4. het monitoren van de resultaten van Beschermd Wonen en op basis daarvan bijsturen.

Risico's

De maatwerkvoorziening Beschermd Wonen is een dure voorziening. Een plotseling extra toename met enkele cliënten kan een groot effect hebben op de regionale begroting.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Begroting	159.000	159.000

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Eeuwigdurende nazorgverplichting ten aanzien van de (gesloten) Afvalstoffenberging Bavel-Dorst en de Regionale Stortplaats Zevenbergen.

Beleidsvoornemens

Behartigen van zaken en activiteiten gericht op de eeuwigdurende nazorgverplichtingen van de 10 deelnemende gemeenten ten aanzien van de Afvalstoffenberging Bavel-Dorst en de Regionale Stortplaats Zevenbergen.

Risico's

De gevolgen van verontreiniging van grond- en oppervlakte water en lucht als gevolg van calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij (gevaarlijke) chemische stoffen vrij komen.

In 2021 maakte de beheerder van de stortplaats Bavel / Dorst, Sweco, een herberekening van het benodigd doelvermogen op basis van de op dat moment geldende uitgangspunten. Uit materiaalonderzoek naar de kwaliteit van de bovenafdichting fase 1, blijkt dat de levensduur verlengt kan worden van 50 naar 100 jaar. Eenzelfde materiaalonderzoek loopt nu naar fase 2 en 3. De verwachting is dat ook voor deze fases de gehanteerde levensduur verlengt kan worden van 50 naar 100 jaar. De te betalen bijdragen voor de deelnemende gemeenten blijven tot 2026 gelijk.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	1.015.000	998.000
vreemd vermogen	25.855.000	25.018.000

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Vestigingsplaats

Tilburg

Beoogd effect

Een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving voor de regio.

Beleidsvoornemens

Het professioneel en efficiënt uitvoeren van milieutaken van de deelnemers en het nakomen van contractuele verplichtingen die zijn aangegaan met de deelnemers. Het verbeteren van de uitvoering van de taken. De OMWB streeft naar een uniforme wijze van uitvoering van de wettelijke basistaken. In december 2017 heeft het Algemeen Bestuur de zogenaamde Midden-West-Brabantse norm (MWB-norm) voor het uitvoeringsniveau vastgesteld. In 2022 vond een evaluatie van deze norm plaats. Deze norm is vertaald naar de deelnemersbijdrage begroting 2023.

De Omgevingswet treedt vooralsnog op 1 januari 2023 in werking. De Omgevingswet zorgt voor een ingrijpende stelselherziening van regelgeving in het fysieke domein.

Risico's

1. Inhuur versus vast personeel: € 200.000
2. Transitie mens en systeem: € 350.000
3. Problematiek arbeidsmarkt: € 525.000
4. Covid-19: € 250.000
5. Invoering Omgevingswet: € 400.000
6. Kosteneffectiviteit: € 180.000

Totaal gewogen risico's: € 1.905.000.

Het zijn gewogen risico's (voor nadere toelichting, zie pagina 13 van de begroting 2023 OMWB).

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Dit samenwerkingsverband is een wettelijke verplichting waar Etten-Leur kritisch naar blijft kijken. Efficiencyverbetering in de bedrijfsvoering wordt mogelijk geacht, echter op dit moment wordt de besparingsdoelstelling niet behaald. Op termijn mogen positieve effecten op de 3 K's wel worden verwacht. Op dit moment is Etten-Leur - hoewel verbeteringen zichtbaar zijn - nog niet tevreden en volgen we de OMWB nauwlettend.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Beleidsmatige richtlijnen

1. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de omgevingsdienst

hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.

2. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren)begroting. De resultaten worden onder andere vertaald in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	408.000	418.000	421.000	431.000	440.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	2.829.000	3.163.000
vreemd vermogen	3.004.000	2.560.000

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West Brabant (GGD)

Vestigingsplaats

Breda

Beoogd effect

Gezonde burgers die vanuit eigen kracht een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Beleidsvoornemens

De ambities van de GGD zijn:

- bijzondere aandacht voor sociaal-medische crisistaken;
- verdere stappen zetten voor een gezonde en veilige leefomgeving;
- preventie verbreden en verdiepen (zowel qua gedragsverandering als in de vorm van vaccinaties);
- gezondheidskansen voor iedereen (speciaal gericht op kwetsbare groepen);
- een moderne, eigentijdse dienstverlening;
- versterking van de 'driehoek' onderzoek-beleid-praktijk.

Risico's

1. Doorvoering van de flexibilisering (verkleinen basistakenpakket) en meer plustaken (facultatieve taken) kan leiden tot ongedekte vaste kosten bij de GGD.
2. Aard en omvang van ontwikkelingen van buitenaf nemen dusdanig toe dat de structurele verhoging van de gemeentelijke bijdrage per 2022 onvoldoende is.
3. De relatie tussen het verloop van de corona-pandemie en de financieringsafspraken met het Ministerie van VWS.

Effect op kwaliteitsverbetering, krachtenbundeling en kostenbeheersing (3 K's)

Dit samenwerkingsverband is een wettelijke verplichting op basis van de Wet publieke gezondheid. Het is onze plicht om deze instelling, samen met 15 andere gemeenten, in stand te houden. De gedachte achter dit samenwerkingsverband is wel dat het bundelen van krachten in één organisatie leidt tot kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing. Omdat dit is ingevoerd vanuit een wettelijke verplichting is niet concreet te maken wat dit aan (financiële) besparingen oplevert. Stelling is wel dat als individuele gemeenten deze taken zelf moeten uitvoeren, dit niet efficiënt en effectief zou zijn. Er is echter geen realistische vergelijking te maken waarmee besparingen in exacte bedragen kunnen worden aangetoond.

Richtlijnen kaders begroting 2024

beleidsmatige richtlijnen

1. De GGD geeft in de beleidsbegroting 2024 weer op welke wijze zij invulling geeft aan de in het Meerjarenbeleidskader 2023 – 2026 opgenomen ambities. Daarbij besteedt GGD aandacht aan:

- a. de door de VNG uitgebrachte propositie 'De winst van het sociaal domein' (met als uitgangspunten onder andere 'kansengelijkheid' en 'gezond leven makkelijker maken') en het VNG-Koersdocument 'Met daadkracht naar veerkracht';
 - b. de Gezamenlijke gezondheidsambitie 'Vooruitzien naar een Gezonder Nederland' van VNG en de zorgverzekeraars. In West-Brabant bent u bij de regionale uitwerking van deze ambitie partij;
 - c. ontwikkelingen op lokaal niveau, zoals lokale preventieakkoorden en preventieaanpakken, Jongeren op Gezond Gewicht en gemeentelijke gezondheidsvisies en gezondheidsnota's. Samen met gemeenten en lokale partners werkt u hierbij aan de uitwerking en realisering van doelen en ambities.
2. De GGD neemt In de beleidsbegroting 2024 actuele prestatieindicatoren op.
 3. De GGD West-Brabant werkt samen met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende gezondheidsdiensten aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om snel en adequaat in te spelen op grote crisissituaties (opleving corona of een andere crisis). De GGD neemt in de beleidsbegroting 2024 op:
 - a. een beschrijving geeft hoe deze robuustere organisatie eruit gaat zien;
 - b. informatie over de stand van zaken rond de samenwerking tussen de GGD'en in Brabant, Zeeland en Limburg bij door infectieziekten veroorzaakte gezondheidscrises.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	1.768.000	1.835.000	1.874.000	1.905.000	1.937.000

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

Vestigingsplaats

Tilburg

Beoogd effect

Kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg die binnen de wettelijke aanrijtijden ter plaatse is.

Beleidsvoornemens

Het leveren van kwalitatief hoogwaardige ambulancezorg die binnen de wettelijke aanrijtijden ter plaatse is en binnen de budgettaire kaders wordt gerealiseerd. Het behouden van de ambulancevoorziening.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Richtlijnen kaders begroting 2024

Aanvullende financiële richtlijnen

Alleen richtlijn 1 en 7 van algemene financiële richtlijnen zijn van toepassing. De zorgverzekeraars betalen de RAV. De gemeentelijke bijdrage is al jaren € 0,00. Financiële richtlijnen over CAO, indexatie, reserves of gemeentelijke bijdrage zijn daarom niet van toepassing.

Beleidsmatige richtlijnen

1. De RAV waarborgt onder de nieuwe wet ambulancezorg de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0.
3. De RAV geeft in de begroting 2024 aan hoe zij de paraatheidsuitbreidingen conform het landelijk referentiekader Spreiding & Beschikbaarheid in 2024 verwacht te realiseren. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. De RAV geeft in de begroting aan op welke wijze zij invulling geeft aan de aanbevelingen uit het in 2023 uitgevoerde klanttevredenheidsonderzoek.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023	2024	2025	2026
Begroting	0	0	0	0	0

Resultaat	2022	2023
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2023	31-12-2023
eigen vermogen	14.260.000	14.260.000
vreemd vermogen	31.336.000	36.566.000

N.V. Brabant Water

Vestigingsplaats

Den Bosch

Beoogd effect

Winnen, zuiveren en distribueren van water voor huishoudens en bedrijfsleven.

Beleidsvoornemens

Water leveren uit de beste bronnen. Deze waterlevering voor de toekomst veilig stellen door goed te zorgen voor de waterwingebieden. Producten en diensten aanbieden op een hoog niveau. Klantgericht, kostenbewust, met moderne techniek en actieve zorg voor de omgeving.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2022	2023
Aantal aandelen	55.211	55.211

Grondbeleid

Algemene ontwikkelingen

In deze paragraaf geven we de verplichte toelichting op het grondbeleid. Ook geven een toelichting op de onderdelen, wonen, werken en landelijk gebied uit de Omgevingsvisie. We lichten ook de algemene ontwikkelingen en de projecten binnen de Omgevingsvisie toe. Na deze toelichting benoemen we de risico's.

De Omgevingsvisie geeft een beeld van de veranderingen in het bestaand stedelijk gebied en van de toekomstige uitbreiding daarvan tot 2040. Voor alle projecten maken we een planning en een berekening van kosten en inkomsten. Elk jaar informeren we de gemeenteraad bij de jaarrekening over de stand van zaken.

Ontwikkelingen tweede bestuursrapportage 2022

We rekenden diverse exploitaties opnieuw door en stelden de prognoses voor 2022 bij. Ook brachten we de voorzieningen op het vereiste niveau.

Wonen

In 2019 is het woningbouwprogramma opnieuw vastgesteld. Tot en met 2021 zijn de resultaten vertaald in prioriteiten.

Alle relevante wijzigingen voerden we door in de begroting.

In 2020 stelde de provincie nieuwe prognoses voor de bevolkingsontwikkelingen en woningbehoefte vast. Daaruit bleek dat Etten-Leur tot 2030 ongeveer 2.800 woningen mag bouwen.

In de periode 2018 tot en met 2022 verwachten we 1.133 woningen op te leveren. Naast de afbouw van de wijk De Streek vindt dit plaats op het voormalige GGZ terrein (plan Van Bergenpark) en op diverse binnenstedelijke locaties.

De verdeling van de woningen per categorie in grondgebonden en appartementen is vanaf 2025 nog onzeker. Dat komt omdat daar nog geen besluitvorming over plaatsvond. Het is ook afhankelijk van het nieuwe woningmarktonderzoek dat we eind 2022 – begin 2023 (laten) opstellen.

Een gedetailleerd overzicht van het woningbouwprogramma per 1 januari 2023 leest u hier.

Woningbouw 2023-2027 in m²

verkoop woningbouw in m² gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2023	2024	2025	2026	> 2026	
Schoenmakershoek-Oost		25.567				25.567
Haansberg-Oost		14.547	11.988	13.947		40.482
Wipakker		5.678				5.678
Hoge Haansberg		50.000	50.000	50.000	150.000	300.000
Meeuwisdijk	12.500					12.500
Nobelaer	5.500					5.500
Totaal	18.000	95.792	61.988	63.947	150.000	389.727

Woningbouw 2023-2027 oplevering

Oplevering in aantallen:

gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2023	2024	2025	2026	> 2026	
Totaal	52	237	254	241	1.941	2.725

locaties derden	Prognose					Totaal
	2023	2024	2025	2026	> 2026	
Totaal	406	102	80	15	0	603
Totaal aantal woningen	458	339	334	256	1.941	3.328

Oplevering in aantallen:

per categorie	Prognose					Totaal
	2023	2024	2025	2026	> 2026	
sociale huur grondgebonden	50	-	78	54	480	662
sociale huur appartementen	187	20	-	-	-	207
Totaal sociale huur	237	20	78	54	480	869
middeldure huur grondgebonden	-	-	22	22	191	235
middeldure huur appartementen	-	58	-	-	-	58
Totaal middeldure huur	0	58	22	22	191	293
dure huur grondgebonden	-	-	-	-	-	-
dure huur appartementen	-	3	-	-	-	3
Totaal dure huur	0	3	0	0	0	3
goedkope koopwoningen	24	28	41	33	287	413
goedkope koop appartementen	-	64	-	-	-	64
Totaal goedkope koop < € 270.000	24	92	41	33	287	477
middeldure koopwoningen	-	47	72	62	480	661
middeldure koop appartementen	-	20	-	15	-	35
Totaal middeldure koop < € 355.000	0	67	72	77	480	696
dure koopwoningen	111	65	73	33	285	567
dure koop appartementen	84	26	-	-	-	110
Totaal dure koop	195	91	73	33	285	677
bouwkavels	2	8	48	37	218	313
bouwkavels CPO*	-	-	-	-	-	-
Totaal bouwkavels	2	8	48	37	218	313
Totaal	458	339	334	256	1.941	3.328

*CPO: Collectief Particulier Opdrachtgeverschap

Werken

Bedrijventerreinen

In regionaal verband maakten we met de provincie afspraken over de bedrijventerreinen. Hergebruik heeft de hoogste prioriteit.

De gemeente volgt daarbij de regionale afspraken met de provincie over de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen. Zolang we via herontwikkeling van bestaand bedrijventerrein aan de vraag kunnen voldoen, hoeven we niet over te gaan tot de aanleg van nieuw bedrijventerrein. Op regionaal niveau worden nieuwe afspraken gemaakt over vraag en aanbod. De afspraken nemen we mee in het onderzoek naar toekomstige nieuwe bedrijventerreinlocaties.

Voorraad bedrijventerreinen

Een overzicht van de totale voorraad aan bedrijfskavels bij het Grondbedrijf namen we op in het overzicht 'Uitgifte bedrijventerreinen, kantoorlocaties en detailhandel 2023-2027'. Als we de voorraad bedrijfskavels afzetten tegen de prognose blijkt dat de bestaande voorraad voor kleinschalige bedrijvigheid tot en met 2027 voldoende is. Grootschalige bedrijven (meer dan een hectare) kunnen we niet meer onderbrengen. Naast de gemeente hebben ook anderen een beperkt aantal bedrijfskavels in de verkoop. We blijven attent op mogelijkheden

om op het bestaande bedrijventerrein (strategisch gelegen) gronden te verwerven die we na herstructurering weer in de markt kunnen zetten.

Detailhandel

Bij detailhandel ligt het accent op het Winkelhart en wijk- en buurtcentra. Samen met vastgoedeigenaren en ondernemers kijken we naar de positie van het Winkelhart en andere centra. We werken aan concrete maatregelen om de leegstand aan te pakken. Ook bestaat de noodzaak om het totale winkelaanbod terug te brengen. Bij het uitwerken van de Omgevingsvisie komen we met voorstellen.

Kantoren

Op dit moment zijn er geen locaties meer beschikbaar voor groei in de zakelijke dienstverlening. In regionaal verband zijn afspraken gemaakt om daar waar mogelijk het volume (nog verder) te laten krimpen.

Bedrijventerreinen 2023-2027

bedrijventerreinen in m ²	Prognose					Totaal
	2023	2024	2025	2026	> 2026	
Vosdonk-Zuid						
Kavel + woning	8.997	4.544				13.541
Vosdonk-Noord						
Oude Kerkstraat	30.968	9.644	10.016	10.371	11.192	72.191
Totaal	39.965	14.188	10.016	10.371	11.192	85.732

Landelijk gebied

Tot 2028 werken we nauw samen met het waterschap om natte ecologische verbindingzones te realiseren. Ook zijn er in Etten-Leur enkele droge ecologische verbindingzones. De totaalopgave is ongeveer 30 kilometer. Daarvan moeten we nog ongeveer 15 kilometer aanleggen. Voor Etten-Leur Zuid (het gebied ten zuiden van de rijksweg) maakt het waterschap een analyse van de kansen voor grondverwerving voor de resterende trajecten. Het waterschap en de gemeente volgen de kansen voor grondverwerving langs ecologische verbindingzones nauwlettend. Voor de grondverwervingen, de aanleg en het beheer en onderhoud van de natte ecologische verbindingzones zijn middelen beschikbaar uit de Reserve Compenserend Groen van het Grondbedrijf.

Het waterschap werkt samen met de gemeente in het project Verbetering Regionale Keringen ook aan de waterveiligheid voor het noordelijk buitengebied. De realisatie van die opgave is ongeveer halverwege. Er zijn robuuste waterkeermiddelen gerealiseerd in de uitmondingen van de Laakse Vaart en de Leurse Haven en het daartussen gelegen dijktracé is verbeterd. Verbetering van het dijklichaam langs de Zeedijk moet nog plaatsvinden.

LANDELIJK GEBIED	status	oplevering	exploitant	
Ecologische verbindingzone	in uitvoering	2028	gemeente & waterschap	€ 278.000

Waterschap, provincie en Staatsbosbeheer werken verder samen met de gemeente aan het natuurontwikkelingsproject Noordrand Midden. Voor Etten-Leur betreft dat drie deelgebieden: Kelsdonk/Zwermlaken, Strijpen/De Berk en Zwartenbergse Polder (Haagse Dijk).

Risico's

De financiële bedrijfsvoering van het Grondbedrijf is zo opgezet dat we risico's in principe opvangen zonder dat we een beroep doen op de algemene dienst van de gemeente. In de tabel geven we aan:

- het actuele risicoprofiel van de grondexploitaties;
- het noodzakelijke weerstandsvermogen op basis van de risicoberekening;
- de verwachte exploitatieresultaten;
- het aantal m² grond dat in eigendom is.

(bedragen x € 1.000)	risicoprofiel 1-1-2023	Bruto benodigd weerstandsvermogen	Prognose resultaat	voorraad gronden m ²
Grondexploitaties	25.494	8.930	4.537	524.500

We werkten een gedetailleerd overzicht van de grondexploitaties uit. Daarin staat ook een totale berekening van het weerstandsvermogen dat nodig is. Uit dit overzicht blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Risico's grondexploitatie 1 januari 2023

Woningbouwlocaties				
(bedragen x € 1.000)	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Schoenmakershoek-Oost	4.990	2.235	82	25.600
Spoorzone Juvenaat	-505	485	21	0
De Streek	-1.334	1.100	254	0
Nobelaer	2.354	1.340	445	5.500
Haansberg-Oost	4.301	180	1.365	40.500
Hoge Haansberg	2.324	2.335	2.324	293.325
Wipakker	41	5	0	5.700
Woningbouwlocaties	12.171	7.680	4.491	370.625
Bedrijventerreinen				
Vosdonk-Zuid	622	1.010	725	13.500
Vosdonk Noord	10.343	2.365	-1.044	64.750
Bedrijventerreinen	10.965	3.375	-319	78.250
Kantoorlocaties				
Totaal	23.136	11.055	4.172	448.875
Materiële vaste activa				
(bedragen x € 1.000)	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Hilsebaan	70	10	70	11.925
Meeuwisdijk	295	10	295	63.700
Totaal	365	20	365	75.625

Panden	boekwaarde	Risico	OZB of taxatiewaarde	m²
Hoevenseweg 34	600	60	600	12.950
Totaal	600	60	600	12.950
Totaal exploitatiegebieden	24.101	11.135		524.500

Totalen	boekwaarde	Risico
Woningbouwlocaties	12.171	7.680
Bedrijventerreinen	10.965	3.375
	23.136	11.055
Kantoorlocaties	0	0
Materiële vaste activa	365	20
Panden	600	60
Maximaal risico	24.101	11.135

Minimale waarde en voorzieningen	Minimale waarde	Voorzieningen exploitatie tekorten
Woningbouwlocaties	4.086	0
Bedrijventerreinen	3.912	1.044
	7.998	1.044
Kantoorlocaties		
Materiële vaste activa	365	0
Panden	600	0
Minimale waarde en voorzieningen	8.963	1.044

Berekening reëel risico:		
Boekwaarde	24.101	
Risico	11.135	
Planschade risico afgesloten complexen	265	
Maximaal risico		35.501
Minimale waarde gronden en panden	8.963	
Voorziening exploitatie tekorten	1.044	
Minimale waarde en voorzieningen		-10.007
Gecorrigeerd risico		25.494
Reëel risico	35%	8.930

	Prognose resultaat	voorraad gronden m²
Woningbouwlocaties	4.491	370.625
Bedrijventerreinen	-319	78.250
	4.172	448.875
Kantoorlocaties	0	0
Verspreide percelen	365	75.625
Totaal	4.537	524.500

Investeringsen

Investeringsen 2022

Om de gewenste maatschappelijke effecten binnen de programma's te realiseren zijn investeringen nodig.

We geven inzicht in de ontwikkelingen van de investeringen.

In 2022 was € 41 miljoen voor investeringen beschikbaar. We verwachten hiervan in 2022 ongeveer € 15 miljoen uit te geven.

Aan het einde van 2022 is er nog € 26 miljoen over. Hiervan verwachten we € 23 miljoen uit te geven.

investeringsen (bedragen x € 1.000)	nog beschikbaar
Omgevingsvisie	9.500
Vervanging riolering (met name Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan VGRP)	6.500
Herontwikkeling Stationsomgeving	1.000
Investeringsen openbaar gebied	2.000
Herontwikkeling Oude Kerkstraat	1.750
Overige investeringen	2.250
	23.000

Een groot deel van deze investeringen heeft een lange doorlooptijd. We geven dat geld pas in 2023 en later uit.

In onze financiële verordening staan de afschrijvingstermijnen voor investeringen. Die termijnen gebruiken we bij het opstellen van het Investeringsplan 2023-2026.

Tweede bestuursrapportage 2022

In de tweede bestuursrapportage 2022 stellen we de volgende wijzigingen voor.

Investeringsen 2022 (bedragen x € 1.000)	Verhoging (+) Verlaging (-)	Nieuw kredietbedrag
Bouwrijpmaken voor flex wonen	3.500	3.500
Aanpassing stadskantoor	350	350
Vervanging wagen 17	25	250
Mobile devices	28	61
Ondergrondse perscontainers	160	240
Totaal wijzigingen investeringen 2022	4.063	

Flexibele woningen

Op twee locaties realiseren we flexibele woningen. Voor het bouwrijp maken is in totaal € 3,5 miljoen nodig.

Deze kosten schrijven we in 10 jaar af.

Stadskantoor

Vorbereidingskrediet herinrichting begane grond van het Stadskantoor.

Investeringsplan 2023-2026

Naast de investeringen die vanuit 2022 nog doorlopen (zie investeringen 2022) zijn er ook nieuwe investeringen nodig.

Welke dat zijn ziet u hieronder.

Investeringsprogramma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2023	2024	2025	2026
Vervanging audiovisuele apparatuur	5	100	-	-	-
Vervanging materiaal verkiezingen	10	-	25	-	-
Vervanging mobile devices	3	75	75	75	75
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	8 of 10 jaar	65	484	65	-
Vervanging hardware werkplek	5	-	850	-	-
Totaal programma 0		240	1.434	140	75

Investeringsprogramma 3 Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2023	2024	2025	2026
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVVP)	25	100	100	100	-
Leurse Haven, zwaairom	40	28	28	-	-
'de Vaart' oeverbescherming	40	175	175	-	-
Openbare ruimte	40	2.452	2.452	2.452	2.452
Openbare verlichting	20	210	210	210	210
Verlichting Liesbosweg en Bolwerk	40	450	-	-	-
Herontwikkeling Oude Kerkstraat (Fri-Jado)	40	250	300	-	-
Omgevingsvisie, voorbereiding randwegen	40	250	250	250	250
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	40	250	250	250	250
Omgevingsvisie, grondverwerving	40	10.000	10.000	10.000	10.000
Vervanging verkeersregelinstallatie	10	32	-	-	-
Vervanging verkeersregelinstallaties (VRI)	10	135	170	-	-
Westpolderplas	40	150	-	-	-
Speeltoestellen	10	40	66	33	62
Vervanging fontein Raadhuisplein	10	75	-	-	-
Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP)	40	2.134	2.067	1.963	2.046
Totaal programma 2		16.731	16.068	15.258	15.270

Investeringsprogramma 5 Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2023	2024	2025	2026
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	10	25	25	25	25
Vervanging textiel- en glascontainers	10	125	125	125	125
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	40	340	490	490	490
Totaal programma 5		490	640	640	640

Toelichtingen Investeringsplan 2023-2026 (op website anders weergegeven)

Investering	Omschrijving / toelichting
Vervanging audiovisuele apparatuur	Apparatuur bestuurs- en vergadercentrum is naar verwachting in 2023 aan vervanging toe.
Vervanging materiaal verkiezingen	Vervanging van diverse materialen voor verkiezingen zoals hokjes, bewegwijzering en koffers.
Vervanging mobile devices	Om informatie te delen, samen te werken en tijd- en plaatsafhankelijk te werken zetten we mobiele apparatuur in.
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	Vervanging van een deel van het wagenpark. Vervanging wordt zoveel mogelijk geclusterd in aanschaf van hetzelfde type voertuig, om inkoopvoordeel te behalen.
Vervanging hardware werkplek	In 2024 moet de hardware van de werkplekken vervangen worden.
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVVP)	Het GVVP is onderdeel van de omgevingsvisie. Voor de uitvoering investeren we van 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 100.000.
Leurse Haven, zwaaiikom	De oeverbescherming van de Leurse Haven is aan vervanging toe. De vervanging vindt plaats in verschillende fases.
'de Vaart' oeverbescherming	De oeverbescherming van de Leurse Haven is aan vervanging toe. De vervanging vindt plaats in verschillende fases.
Openbare ruimte	Investerings Beheren op Niveau is vanaf 2019 door het deels opheffen van de voorziening Beheren op Niveau onderdeel van het investeringsplan. De uitgaven voor de openbare ruimte boeken we voor 45% op het investeringsplan en voor 55% voor rekening van de voorziening verhardingen.
Openbare verlichting	(Vervangings)investerings openbare verlichting.
Verlichting Liesbosweg en Bolwerk	We brengen verlichting aan bij de Liesbosweg en het Bolwerk.
Herontwikkeling Oude Kerkstraat (Fri-Jado)	Bij de herontwikkeling van de locatie Oude Kerkstraat (Fri-Jado terrein) wordt ook de infrastructuur aangepast met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Omgevingsvisie, voorbereiding randwegen	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur. We onderzoeken mogelijkheden voor randwegen en eventueel een spoortunnel.
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur. We onderzoeken welke aanpassingen noodzakelijk zijn in het bestaande wegennet.
Omgevingsvisie, grondverwerving	Uitvoering van de Omgevingsvisie, onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur, bijvoorbeeld randwegen en eventueel een spoortunnel. Hiervoor moeten gronden aangekocht worden.
Vervanging verkeersregelinstallatie	Vervanging verkeersregelinstallatie Europalaan-Parklaan.
Vervanging verkeersregelinstallaties (VRI)	In het beheer- en investeringsplan is de vervanging van de volgende VRI's opgenomen: 2023 Bredaseweg-Lage Vaartkant en 2024 Schoonhout-Plantijnlaan.
Westpolderplas	Investerings Westpolderplas.
Speeltoestellen	(Vervangings)investerings in speeltoestellen.
Vervanging fontein Raadshuisplein	Vervanging van de fontein voor het stadskantoor
Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP)	Reguliere vervanging en renovatie van het hoofdriool, gemalen en mini-gemalen, conform het rioleringsbeheerplan 2019-2023.
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	Vervanging hekwerk hondenuitlaatterreinen
Vervanging textiel- en glascontainers	Vervanging textiel- en glascontainers
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	Vanuit beheer- en investeringsplan lopen er diverse projecten in de openbare ruimte. De kosten voor vergroening en ontharding zijn veelal niet in het beheerplan opgenomen. Met dit krediet worden de projecten op het moment van onderhoud aangepast aan de klimaatverandering. Het vastgoed van de gemeente wordt bij gepland onderhoud afgekoppeld van het hemelwaterriool en vergroend en daarmee aangepast aan de klimaatverandering.

Subsidies

Subsidies

Hieronder leest u per programma de gereserveerde bedragen voor subsidieverlening.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	0	0	0	0
2. Sociaal	5.675	5.469	5.409	5.470
3. Ruimte voor wonen en leven	96	96	96	96
4. Economie en werk	170	170	170	170
5. Duurzaam denken en doen	582	582	582	82
Totaal	6.523	6.317	6.258	5.819

Financieel

Bij de programma's beschrijven we de beleidsvoornemens en de financiële middelen die daarbij horen. Deze begroting bevat ook een financieel deel.

In dit onderdeel lichten we deze financiële begroting toe. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten stelt hieraan eisen.

Verder geven we inzicht in de financiële positie (balans) van de gemeente.

Aan de hand van de meerjarenraming geven we inzicht in de uitgangspunten en het verloop van het meerjarig begrotingssaldo.

Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?

Totaal overzicht per programma

Dit totaaloverzicht geeft inzicht in de lasten en baten per programma voor de begroting 2023. Ook het saldo van de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien, de mutaties in de reserves en de incidentele lasten en baten nemen we op.

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**. We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

De verschillende onderdelen lichten we toe.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021			Gewijzigde begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-3.247	1.029	-2.218	-6.552	874	-5.679	-5.764	385	-5.379
2. Sociaal	-38.602	2.155	-36.447	-46.184	4.143	-42.041	-47.794	3.862	-43.932
3. Ruimte voor wonen en leven	-32.639	19.768	-12.872	-25.100	16.597	-8.503	-34.047	22.496	-11.551
4. Economie en werk	-23.761	12.129	-11.632	-26.438	10.773	-15.665	-23.912	11.402	-12.510
5. Duurzaam denken en doen	-10.834	8.840	-1.995	-10.189	7.608	-2.581	-10.933	7.027	-3.906
Subtotaal programma's	-109.083	43.920	-65.163	-114.464	39.995	-74.469	-122.451	45.172	-77.279
Algemene dekkingsmiddelen:									
Lokale heffingen	-	8.908	8.908	-	9.180	9.180	-	9.439	9.439
Uitkering Gemeentefonds	-	73.948	73.948	-	83.941	83.941	-	85.896	85.896
Dividenden	-	18	18	-	22	22	-	12	12
Saldo financieringsfunctie	-1.124	51	-1.073	-1.059	34	-1.025	-1.570	33	-1.537
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-1.124	82.925	81.801	-1.059	93.178	92.119	-1.570	95.380	93.810
Overhead	-13.647	2.845	-10.802	-15.397	3.009	-12.388	-15.173	3.113	-12.060
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-70	-	-70
Post onvoorzien	-	-	-	-68	-	-68	-250	-	-250
Totaal saldo van baten en lasten	-123.854	129.690	5.835	-130.989	136.182	5.194	-139.514	143.665	4.152
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-4.243	4.526	283	-4.896	4.237	-659	-5.099	1.455	-3.644
Resultaat	-128.098	134.216	6.119	-135.884	140.419	4.535	-144.613	145.120	507
Incidentele lasten en baten	-2.855	3.392	538	-7.412	9.966	2.554	-5.541	1.677	-3.864
Resultaat structureel	-125.243	130.824	5.581	-128.472	130.453	1.981	-139.072	143.443	4.371

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan uit de verschillende belastingen die de gemeente Etten-Leur doorrekent aan de inwoners.

Het gaat dan om belastingen waar geen specifieke prestatie van de gemeente tegenover staat.

Voor de onroerendezaakbelasting gaan we uit van de actuele woningprognoses en een verhoging van 1,6%.

We verhogen de hondenbelasting en de precariobelasting met 1,6%.

(bedragen x € 1.000)	Gewijzigde		
	Rekening 2021	begroting 2022	Begroting 2023
Onroerendezaakbelasting	8.673	8.939	9.065
Hondenbelasting	235	240	244
Precariobelasting	0	0	48
Toeristenbelasting	0	0	82
Totaal lokale heffingen	8.908	9.180	9.439

Uitkering gemeentefonds

Alle gemeenten ontvangen geld van het Rijk om hun taken uit te voeren. We noemen dat de uitkering Gemeentefonds. Deze uitkering mogen we overal voor inzetten. De raming voor de uitkering Gemeentefonds baseren we op de septembercirculaire 2022.

In de tabel leest u welk bedrag we kregen in 2021 en welke bedragen we verwachten in 2022 en 2023.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Gewijzigde	
		begroting 2022	Begroting 2023
Uitkering gemeentefonds	73.948	83.941	85.896

Dividenden

De gemeente is aandeelhouder van de Bank Nederlandse Gemeenten. Jaarlijks ontvangt de gemeente een dividend.

Standaard gaan we uit van een dividend van € 12.000. Afhankelijk van de resultaten van de BNG valt dit bedrag hoger of lager uit.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Gewijzigde	
		begroting 2022	Begroting 2023
Bank Nederlandse Gemeenten	18	22	12

Financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie is het verschil tussen de te betalen en te ontvangen rente.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Gewijzigde	
		begroting 2022	Begroting 2023
Rentelasten	-1.124	-1.059	-1.570
Rentebaten	51	34	33
Saldo financieringsfunctie	-1.073	-1.025	-1.537

We verwachten dat dit saldo in 2023 € 1.537.000 is (te betalen).

Overhead

Gemeenten zijn verplicht de overhead centraal in de begroting op te nemen. Overhead is gedefinieerd als:

alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Op hoofdlijnen zijn dit de volgende kosten:

- huisvesting en facilitaire zaken (inclusief beveiliging);
- leidinggevenden primair proces;
- financiën, Toezicht en Controle gericht op eigen organisatie;

- personeel en organisatie;
- inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement);
- interne en externe communicatie;
- juridische zaken;
- bestuurszaken en bestuursondersteuning (exclusief griffie);
- informatievoorziening en automatisering;
- documentatie informatievoorziening;
- managementondersteuning primair proces.

Inkomsten worden in mindering gebracht op de overhead.

	Rekening 2021	Gewijzigde begroting 2022	Begroting 2023
Opbouw overhead			
Totale overheadkosten	-14.659	-16.407	-16.370
Totale overheadinkomsten (met name dienstverlening RWB, Werkplein en Zundert)	2.845	3.009	3.113
Totale overhead	-11.814	-13.398	-13.257
Toerekening aan investeringen, Grondexploitaties en voorzieningen	1.012	1.010	1.197
Netto saldo overhead	-10.802	-12.388	-12.060

De totale overhead is € 13,3 miljoen. Op dit bedrag brengen we € 1,2 miljoen in mindering. Deze kosten rekenen we toe aan investeringen, grondexploitaties en voorzieningen.

Aan overhead nemen we in de begroting € 12,1 miljoen op.

Toerekening aan tarieven

Omdat de overhead nu op één centrale plaats in de begroting is opgenomen moeten we de overhead buiten de administratie om (extracomptabel) aan de tarieven toerekenen. Deze toerekening doen we op basis van personeelslasten.

Het overhead percentage berekenen we door de overheadkosten te delen door de personeelslasten. Dit percentage is **80%**.

Dit betekent dat we bij het opstellen van de tarieven voor elke euro personeelslast we er 80 cent overhead op het taakveld bij opnemen.

Vennootschapsbelasting

We dienden aangiften vennootschapsbelasting in over 2016 en 2017. Voor het indienen van de aangiften over 2018 en later kregen we uitstel.

Voor 2018 en verder bestaat nog geen duidelijkheid over de kwalificatie van de parkeergarage. We stemmen de standpunten hierover af met de Belastingdienst. Zodra er duidelijkheid is dienen we de openstaande aangiften in.

We verwachten dat over de periode 2016 tot en met 2021 geen vennootschapsbelasting (vpb) verschuldigd is.

Post onvoorzien

In de begroting 2023 nemen we voor de post onvoorzien € 250.000 op.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2021	Gewijzigde begroting 2022	Begroting 2023
Onvoorzien	0	68	250

Meerjarenraming 2023-2026

De verwachte kosten en opbrengsten voor 2023 tot en met 2026 zien er op basis van de vastgestelde uitgangspunten als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	Raming 2023			Raming 2024			Raming 2025			Raming 2026		
Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-22.827	98.878	76.051	-24.385	104.385	80.000	-24.335	107.726	83.391	-25.137	104.999	79.862
2. Sociaal	-47.794	3.862	-43.932	-48.346	3.544	-44.802	-48.735	3.397	-45.338	-49.381	3.324	-46.057
3. Ruimte voor wonen en leven	-34.047	22.496	-11.551	-34.767	22.973	-11.794	-35.227	22.381	-12.846	-35.203	22.398	-12.805
4. Economie en werk	-23.912	11.402	-12.510	-24.354	11.886	-12.468	-24.945	12.536	-12.409	-25.280	12.906	-12.374
5. Duurzaam denken en doen	-10.933	7.028	-3.906	-10.836	7.119	-3.717	-10.973	7.220	-3.753	-10.325	7.323	-3.002
Totaal saldo van baten en lasten	-139.514	143.665	4.152	-142.687	149.906	7.219	-144.215	153.261	9.046	-145.326	150.950	5.625
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-5.099	1.455	-3.644	-5.817	1.231	-4.586	-4.907	981	-3.926	-6.024	1.872	-4.152
Resultaat	-144.613	145.120	507	-148.504	151.137	2.633	-149.122	154.241	5.120	-151.350	152.822	1.473
Incidentele lasten en baten	-5.541	1.677	3.864	-5.859	2.114	3.745	-4.817	935	3.882	-4.952	1.059	3.893
Resultaat structureel	-139.072	143.443	4.371	-142.645	149.023	6.378	-144.305	153.306	9.002	-146.398	151.763	5.366

Hoe ziet de balans er in 2023 uit?

Prognose balans

We geven inzicht in de financiële positie van de gemeente aan de hand van de geprognosticeerde balans 2023, het EMU-saldo en de reserves en voorzieningen. De financiële positie geeft een beeld hoe financieel gezond de gemeente is.

De (vereenvoudigde) balans voor 2023 en de meerjarenraming ziet er op basis van de begroting als volgt uit.

(bedragen x € 1.000)	Prognose 1-1-2023	Prognose 31-12-2023	Prognose 31-12-2024	Prognose 31-12-2025	Prognose 31-12-2026
Materiële vaste activa	145.000	154.200	155.700	149.500	143.500
Financiële vaste activa	2.300	2.100	1.900	1.800	1.600
Vlottende activa	20.700	17.500	13.300	4.000	200
Overig	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal activa	168.000	173.800	170.900	155.300	145.300
Vaste passiva (reserves)	41.900	45.500	50.100	54.000	58.200
Voorzieningen	36.800	31.600	28.600	25.900	23.200
Schulden	89.300	96.700	92.200	75.400	63.900
Langlopende schulden (huidige leningportefeuille)	77.000	68.000	57.000	50.000	50.000
Langlopende schulden (nieuwe financiering)	2.300	18.700	25.200	15.400	3.900
Kortlopende schulden (nieuwe financiering)	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Overig	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal passiva	168.000	173.800	170.900	155.300	145.300

Activa

Vaste activa

Door investeringen in (met name) de openbare ruimte en riolering neemt de boekwaarde van vaste activa in 2023 toe.

Vlottende activa

Het grootste gedeelte van de vlottende activa zijn de grondvoorraden van het Grondbedrijf.

Materiele vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1-1-2023	Boekwaarde 31-12-2023	Boekwaarde 31-12-2024	Boekwaarde 31-12-2025	Boekwaarde 31-12-2026
Stadskantoor	9.503	0	048	5068,997	
Bestuurs- en vergadercentrum	23	110	0	0	7 126
Personeelskosten algemeen	88	0	0	0	22 66
Financiën	0	0	0	0	0 0
Informatie (overhead)	478	85	0	2	207 356
Samenleving Publiekszaken	0	25	0	0	0 25
Samenleving Facilitaire Diensten	1	0	0	0	0 1
Beheer Civiel	6	0	0	0	2 5
Gemeentewerf	807	0	0	4	47 759
Werkbussen	277	0	0	1	76 201
Vrachtwagens	0	225	0	0	0 225
Veegmachines	320	0	0	2	40 280
Tractoren	194	0	0	1	32 161
Raad	0	0	0	0	0 0
Bestuursondersteuning B&W	22	0	0	0	4 17
Ambitie dienstverlening	98	216	0	0	31 283
Huwelijken	9	0	0	0	2 7
Landmeten	15	0	0	0	4 11
Preparatie	1.195	0	0	6	961.098
Sociale veiligheid	7	0	0	0	4 4
Klein onderhoud verhardingen	15.862	8.192	079	520	3.535
Gladheidbestrijding	342	0	0	2	37 306
Verkeersbeleid	660	200	0	3	27 834
Verkeersregelinstantie	131	0	0	1	15 116
Beheer openbare verlichting	898	0	0	4	48 850
Straatparkeren	1.136	0	0	6	241.112
Parkeergarage	10.416	550	052	3410	625
Parkeerterrein zwembad/Nobelaer	1.266	0	0	6	321.233
Sloten en waterlopen	49	150	0	0	1 197

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde					
	1-1-2023	2023	2023	2023	2023	2023
Verhuur/verpachting grond	6	0	0	0	0	6
Huisvesting BBO	40.379	0	0	0	0	40.379
Nieuwe zwembad De Banakker	8.204	0	0	0	0	8.204
Nieuwe Nobelaer	16.241	0	0	0	0	16.241
Tennisbanen	200	0	0	0	0	200
Lage Banken sportterreinen	3.686	0	0	0	0	3.686
Hoge Neerstraat sportterreinen	967	0	0	0	0	967
De Streek sportpark	1.327	0	0	0	0	1.327
Sportpark Trivium	357	0	0	0	0	357
Gemeentelijke monumenten	241	0	0	0	0	241
Plantsoenen	4	0	0	0	0	4
Hondenuitlaatvoorzieningen	65	0	0	0	0	65
Westpolderplas	11	0	0	0	0	11
Volkstuinen	156	0	0	0	0	156
Speelvoorzieningen	250	0	0	0	0	250
Huisvesting soc. cult. activiteiten	222	0	0	0	0	222
Huisvesting Jeugd- en jongerenwerk	89	0	0	0	0	89
Kunststof	623	0	0	0	0	623
Huisvuil restafval	1.369	0	0	0	0	1.369
Milieustraat	2.208	0	0	0	0	2.208
Compostering	34	0	0	0	0	34
Vrachtwagens afvalinzameling	834	0	0	0	0	834
Haakarm afvalinzameling	334	0	0	0	0	334
Stalling afvalinzameling	198	0	0	0	0	198
Afvalbeheer Algemeen	120	0	0	0	0	120
Pompgemalen/bergbezinkbassins	0	0	0	0	0	0
Drukriolering	0	0	0	0	0	0
Riolering algemeen	22.480	5.433	0	0	0	27.913
Beheer begraafplaatsen	445	0	0	0	0	445
Planologie, opstellen Omgevingsvisie	50	0	0	0	0	50
Beheer begraafplaatsen	86	0	0	0	0	86
	144.987	5.433	0	0	0	150.420

Financiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Boekwaarde	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde	Rente
	1-1-2023	2023	2023	31-12-2023	2023
Aandelen in rechtspersonen	202			202	1
Geldleningen en uitzettingen > 1 jaar	2.081		167	1.914	10
Eindtotaal	2.282	0	167	2.115	11

Passiva

Vaste passiva

Onder de vaste passiva vallen alle reserves. We verwachten dat de reserves in de komende jaren op hetzelfde niveau blijven. Hierbij houden we geen rekening met een positief of negatief rekeningresultaat. Een overzicht van mutaties in de reserves leest u hier.

Voorzieningen

De voorzieningen dalen elk jaar. Onder andere door de bestedingen van de onderhoudsvoorzieningen.

Een overzicht van mutaties in de voorzieningen leest u hier.

Langlopende en kortlopende schulden

Om de investeringen te financieren zetten we eerst de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) in.

Het geld wat we dan tekort komen lenen we.

Hoeveel we precies moeten lenen is erg afhankelijk van de “snelheid” waarmee we investeringen en grondexploitaties realiseren.

In 2023 verwachten we dat externe financiering (leningen) nodig is. De financieringsstrategie lichten we toe in de paragraaf Financiering. Een overzicht van de opgenomen geldleningen nemen we daar ook op.

EMU-Saldo

Het EMU-saldo (Economische en Monetaire Unie) is een in Europees verband gehanteerd en gedefinieerd macro-economisch begrip. Het kan worden omschreven als het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de overheid (collectieve sector).

Het EMU-saldo van een gemeente kan in de jaren sterk fluctueren. Voorbeelden hiervan zijn investeringsuitgaven in een bepaald jaar (uitgaven) of grondverkoop (inkomsten).

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording nemen we in de begroting een berekening van het EMU-saldo op over het vorige begrotingsjaar, het begrotingsjaar en het jaar volgend op het begrotingsjaar.

Het EMU-saldo van de gemeente Etten-Leur is in de begroting 2023:

(bedragen x € 1.000.000)	2022	2023	2024
EMU-saldo	-18,1	-8,5	-1,6

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt verwachten we voor het komende jaar een tekort op het EMU-saldo.

Dit tekort wordt onder andere veroorzaakt door de geplande investeringen in 2023.

Reserves en voorzieningen

Reserves

De uitgangspunten van de financiële positie reserves en voorzieningen uit de Kadernota 2023-2026 gebruiken we voor het opstellen van de begroting 2023.

Het verwachte verloop van de reserves voor het begrotingsjaar 2023 is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2023	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2023
Algemene reserves*	11.175	3.500	0	14.675
Bestemmingsreserves (dekking)	15.793	0	786	15.006
Bestemmingsreserves (overig)	2.200	1.000	422	2.778
Reserves Grondbedrijf	12.711	599	247	13.064
Totaal reserves	41.879	5.099	1.455	45.523

* Bij de algemene reserves is nog geen rekening gehouden met het verwachte resultaat in 2023.

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per reserve op met de begin- en eindstand 2023 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Reserves 2023

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2023	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Vermindering ter dekking van afschrijving	Stand 31-12-2023
Algemene risico reserve*	11.175	3.500	0	0	14.675
Rekeningsaldi	0	0	0	0	0
Totaal algemene reserves	11.175	3.500	0	0	14.675
Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	10.267	0	500	0	9.767
Dekkingsreserve Sportvoorzieningen	5.526	0	0	286	5.240
Totaal bestemmingsreserves (dekking)	15.793	0	500	286	15.006
Reserve Volkshuisvesting algemeen	1	0	0	0	1
Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	418	0	0	0	418
Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	200	0	100	0	100
Reserve Automatisering	223	0	50	0	173
Reserve Elektronische dienstverlening	36	0	0	0	36
Reserve Bomenfonds	49	0	0	0	49
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	272	0	272	0	0
Reserve Tunnel	1.000	1.000	0	0	2.000
Totaal bestemmingsreserves (overig)	2.200	1.000	422	0	2.778
Reserve Exploitatierisico's	10.135	0	70	0	10.065
Reserve Realisatie Omgevingsvisie	2.300	579	46	0	2.833
Reserve Compenserend groen	55	20	75	0	0
Reserve Cultuur	222	0	56	0	165
Totaal reserves Grondbedrijf	12.711	599	247	0	13.064
Totaal reserves Algemene Dienst en Grondbedrijf	41.879	5.099	1.169	286	45.523

* Bij de algemene reserves is nog geen rekening gehouden met het verwacht resultaat in 2023.

Toelichting mutatie reserves

Algemene reserves

Vanaf 2023 tot en met 2026 voegen we € 3.500.000 per jaar toe voor versterking van de financiële positie.

Bestemmingsreserves (dekkingsreserves)

Deze reserves zetten we voor € 786.000 (€ 500.000 + € 286.000) in als dekking om af te schrijven op activa met economisch nut (onderwijs- en sportaccommodaties).

Bestemmingsreserves (overig)

Toevoeging

In 2023 voegen we € 1.000.000 toe aan de reserve voor een toekomstige tunnel.

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 422.000 aan de bestemmingsreserves:

- Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering: inzet voor kosten projectleiderspool (€ 100.000);
- Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap: inzet voor verbetering wandel- en fietspaden (€ 50.000);
- Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden: de ontvangen klimaatgelden van het Rijk geven we pas in 2023 uit (€ 272.000).

Reserves Grondbedrijf

Toevoeging

In totaal voegen we € 599.000 toe aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: tussentijdse winstnemingen op diverse grondexploitaties (€ 579.000);
- bijdrage aan de Reserve Compenserend groen naar rato van de grondverkopen binnen de grondexploitaties (€ 7.000);
- saldoregulatie tussen reserves Grondbedrijf (€ 13.000).

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 247.000 aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Exploitatierisico's: dekking verwachte lasten vennootschapsbelasting (€ 70.000);
- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: dekking exploitatietekorten verspreide percelen (€ 33.000);
- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: saldoregulatie ten gunste van reserve compenserend groen (€ 13.000);
- Reserve Compenserend groen: dekking kosten aanleg ecologische verbindingzones (€ 75.000);
- Reserve Cultuur: dekking kosten voor het verbeteren van de openbare ruimte (€ 56.000).

Meerjarenperspectief reserves

Het verloop van de reservepositie in de komende jaren ziet u hier:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2024
Algemene reserves*	14.675	3.500	0	18.175
Bestemmingsreserves (dekking)	15.006	0	779	14.228
Bestemmingsreserves (overig)	2.778	1.000	273	3.505
Reserves Grondbedrijf	13.064	1.317	179	14.201
Totaal reserves	45.523	5.817	1.231	50.110

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2025
Algemene reserves*	18.175	3.500	0	21.675
Bestemmingsreserves (dekking)	14.228	0	771	13.456
Bestemmingsreserves (overig)	3.505	1.000	0	4.505
Reserves Grondbedrijf	14.201	407	210	14.399
Totaal reserves	50.110	4.907	981	54.036

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2026	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2026
Algemene reserves*	21.675	3.500	0	25.175
Bestemmingsreserves (dekking)	13.456	0	764	12.692
Bestemmingsreserves (overig)	4.505	1.000	0	5.505
Reserves Grondbedrijf	14.399	1.524	1.108	14.815
Totaal reserves	54.036	6.024	1.872	58.188

* Bij de algemene reserves is nog geen rekening gehouden met het verwachte resultaat in 2023 t/m 2026.

Voorzieningen

Het verwachte verloop van de voorzieningen voor het begrotingsjaar 2023 is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2023	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2023
Onderhoudsvoorzieningen	23.778	3.146	6.495	20.429
Overige voorzieningen	11.126	1.498	3.101	9.523
Voorziening Grondbedrijf	1.848	0	170	1.678
Totaal voorzieningen	36.752	4.644	9.766	31.630

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per voorziening op met de begin- en eindstand 2023 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Voorzieningen 2023

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2023	Toevoegingen ten laste van de exploitatie	Afgingen door afschrijving	Stand 31-12-2023
Voorziening Verhardingen	18.374	1.914	301	15.974
Voorziening Onderhoud Gebouwen	2.376	737	704	2.379
Voorziening Sportaccommodaties	2.309	308	369	1.258
Voorziening Inventaris gymlokalen	182	18	89	161
Voorziening Onderhoud nieuw zwembad	462	101	00	563
Voorziening Veiligheid elektrische installaties	74	72	63	94
Totaal onderhoudsvoorzieningen	23.778	3.146	495	20.429
Voorziening Vervanging riolering	838	1.042	800	80
Voorziening Riolering	3.131	328	168	3.291
Voorziening Afval	3.110	1.000		2.103
Voorziening Dubieuze debiteuren	210	50	60	210
Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein	600	0	00	600
Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers	2.707	84	83	2.708
Voorziening Personeel	47	0	00	47
Voorziening Spaarovereenkomsten personeel	159	0	00	159
Voorziening Verlof	326	0	00	326
Totaal overige voorzieningen	11.126	1.498	101	9.523
Voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf	1.848	0	100	1.678
Totaal voorzieningen Algemene Dienst en Grondbedrijf	36.752	4.644	766	31.630

Toelichting mutatie voorzieningen

Onderhoudsvoorzieningen

- Op basis van meerjarenonderhoudsplanningen voor gebouwen, sportaccommodaties, inventaris gymlokalen, onderhoud zwembad De Banakker, veiligheid elektrische installaties en de openbare ruimte onttrekken we jaarlijks de werkelijke kosten en storten we een gemiddeld bedrag in de onderhoudsvoorzieningen. Voor 2023 is de storting € 3.146.000 en de onttrekking € 6.495.000.

Overige voorzieningen

- Volgens het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) 2019-2023 sparen we via het riooltarief voor toekomstige rioolvervangingsinvesteringen. Hiervoor storten we jaarlijks een bedrag in de voorziening vervanging riolering. In 2023 is dit € 1.042.000.
- We gebruiken de voorziening vervanging riolering voor de dekking van gerealiseerde rioolvervangingsinvesteringen. In 2023 gaat het om € 1.800.000.
- Aan de voorziening riolering onttrekken we € 168.000 voor egalisatie van het riooltarief.
- Enkele projecten zijn vertraagd. Hierdoor start de rente en afschrijving later. Voor de voorziening riolering betekent dit een voordeel van € 328.000.
- Aan de voorziening afval onttrekken we € 1.000.000 voor verlaging van het afvaltarief.

- We betalen € 83.000 aan pensioenen uit de voorziening Pensioen politieke ambtsdragers.
Om de voorziening op peil te houden voegen we € 84.000 toe.

Voorziening Grondbedrijf

- Deze voorziening gebruiken we om het berekende negatieve resultaat op exploitaties of projecten op te vangen.

In 2023 verwachten we € 170.000 hiervoor te gebruiken.

Meerjarenperspectief voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in de komende jaren ziet u hier:

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2024
Onderhoudsvoorzieningen	20.429	3.146	5.184	18.391
Overige voorzieningen	9.523	1.298	1.565	9.256
Voorziening Grondbedrijf	1.678	0	725	953
Totaal voorzieningen	31.630	4.444	7.474	28.600

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2025
Onderhoudsvoorzieningen	18.391	3.146	5.478	16.060
Overige voorzieningen	9.256	1.232	1.561	8.927
Voorziening Grondbedrijf	953	0	0	953
Totaal voorzieningen	28.600	4.378	7.039	25.939

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2026	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2026
Onderhoudsvoorzieningen	16.060	3.146	5.478	13.728
Overige voorzieningen	8.927	1.172	1.557	8.541
Voorziening Grondbedrijf	953	0	0	953
Totaal voorzieningen	25.939	4.318	7.034	23.223

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Bij het opstellen van de begroting stellen we een overzicht van incidentele baten en lasten op. We doen dit om te beoordelen of er sprake is van materieel evenwicht (structurele lasten worden gedekt door structurele baten). Dit overzicht gebruikt de provincie voor hun beoordeling als toezichthouder.

In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is.

Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum. We nemen bedragen op groter dan € 50.000.

In de meerjarenraming nemen we per programma de volgende incidentele lasten en baten op:

bedragen x € 1.000	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Incidentele lasten</i>					
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-718	-3.856	-3.511	-3.367	-3.370
2 Sociaal	-	-	-	-	-
3 Ruimte voor wonen en leven	-6.694	-1.685	-2.348	-1.450	-1.582
4 Economie en werk	-	-	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	-	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten	-7.412	-5.541	-5.859	-4.817	-4.952
<i>Incidentele baten</i>					
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	3.193	492	273	-	-
2 Sociaal	507	500	493	485	477
3 Ruimte voor wonen en leven	6.266	685	1.348	450	582
4 Economie en werk	-	-	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	-	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	9.966	1.677	2.114	935	1.059
Saldo incidentele baten en lasten	2.554	-3.864	-3.745	-3.882	-3.893

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Versterking Algemene risicoreserve	-3.500		-3.500		-3.500		-3.500	
2. Projectleiderspool	-100		-100					
2. Projectleiderspool (dekking uit reserve optimalisatie bedrijfsvoering)		100		100				
3. Kosten automatisering	-50		-173					
3. Dekking reserve automatisering		50		173				
4. Vennootschapbelasting Grondbedrijf	-70							
4. Dekking reserves Grondbedrijf VPB		70						
5. Klimaatgelden	-272							
5. Klimaatgelden reserve nog uit te voeren werkzaamheden		272						
6. Onderuitputting kapitaallasten investeringen	136		262		133		130	
Totaal	-3.856	492	-3.511	273	-3.367	0	-3.370	0

1. Versterking algemene risicoreserve

We storten € 3.500.000 in de algemene reserve voor de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Ook verwachten we financiële tegenvallers op allerlei vlakken door de stijging van de energieprijzen en de toenemende armoede.

2. Projectleiderspool

De kosten van de projectleiderspool dekken we uit de reserve optimalisatie bedrijfsvoering.

3. Automatisering

We actualiseren de planning voor incidentele automatiseringskosten. We gebruiken hiervoor de reserve automatisering.

4. Vennootschapsbelasting

De te betalen vennootschapsbelasting onttrekken we aan de reserve exploitatierisico's van het grondbedrijf.

5. Klimaatgelden

De ontvangen klimaatgelden van het Rijk geven we pas in 2023 uit. We storten dit bedrag in de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden.

6. Onderuitputting kapitaallasten

Etten-Leur hanteert de systematiek dat voor de investeringen die we opnemen in het investeringsplan, we in het eerste jaar van de investering geen kapitaallasten ramen. Dit heet onderuitputting kapitaallasten. We nemen de niet geraamde kapitaallasten voor 50% als incidenteel voordeel op in het overzicht incidentele baten en lasten.

2. Sociaal Etten-Leur

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Onttrekking dekkingsreserve onderwijs		500		493		485		477
Totaal	0	500	0	493	0	485	0	477

1. Onttrekking dekkingsreserve Onderwijs

In de begroting nemen we een vast bedrag op voor kapitaallasten onderwijs. Wanneer de kosten hoger zijn dan dit opgenomen bedrag zetten we de reserve hiervoor in.

3. Ruimte voor wonen en leven

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Saldo baten en lasten grondexploitaties		554		1.243		324		499
1. Reserves grondexploitaties	-554		-1.243		-324		-499	
2. Aanleg ecologische verbindingzones	-75		-75		-75		-53	
2. Reserve Compenserend Groen		75		75		75		53
3. Realisatie Kunst in de wijk	-56		-30		-51		-30	
3. Reserve Cultuur		56		30		51		30
4. Storting in de reserve Tunnel	-1.000		-1.000		-1.000		-1.000	
Totaal	-1.685	685	-2.348	1.348	-1.450	450	-1.582	582

1. Saldo baten en lasten grondexploitaties

Het resultaat binnen de grondexploitaties verrekenen we met de reserves Grondbedrijf.

In de begroting en jaarrekening verwerken we het resultaat van het Grondbedrijf budgetneutraal.

2. Aanleg ecologische verbindingzones

Voor de aanleg van ecologische verbindingzones reserveren we jaarlijks een bedrag.

Dit bedrag halen we uit de reserve Compenserend Groen.

3. Kunst in de wijk

Voor de realisatie van kunst in de wijken, gebruiken we de reserve Cultuur.

4. Reserve Tunnel

Voor de toekomstige tunnel reserveren we jaarlijks € 1.000.000.

4. Economie en werk

In dit programma zijn in 2023 geen incidentele posten opgenomen.

5. Duurzaam denken en doen

In dit programma zijn in 2023 geen incidentele posten opgenomen.

Totaal

Samenvatting van alle programma's:

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023		2024		2025		2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-3.856	492	-3.511	273	-3.367	0	-3.370	0
Programma 2 Sociaal	0	500	0	493	0	485	0	477
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	-1.685	685	-2.348	1.348	-1.450	450	-1.582	582
Programma 4 Economie en werk	0	0	0	0	0	0	0	0
Programma 5 Duurzaam denken en doen	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	-5.541	1.677	-5.859	2.114	-4.817	935	-4.952	1.059

Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Een overzicht van de begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves leest u hier. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves zijn in principe incidenteel. Behalve als het gaat om reguliere onttrekkingen aan dekkingsreserves (kapitaallasten).

In het overzicht hierna leest u daarom de structurele mutaties in de reserves, zoals voorgeschreven in artikel 19, onder d. van het BBV.

Lasten (stortingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Totaal stortingen reserves	-	-	-	-

Baten (onttrekkingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Dekkingsreserve kapitaallasten Sportvoorzieningen	286	286	286	286
Totaal onttrekkingen reserves	286	286	286	286

Taakvelden

Om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten mogelijk te maken is een vaste indeling en beschikbaarheid van gegevens noodzakelijk: de taakvelden.

Ook geven we aan hoe de taakvelden zijn verdeeld over de programma's.

Totaal taakvelden

We tonen de verdeling van de taakvelden over de verschillende thema's.

Thema 0 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

0. Bestuur en ondersteuning <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Lasten	Baten	Saldo
0-1 Bestuur	-2.061	0	-2.061
0-2 Burgerzaken	-2.114	464	-1.650
0-3 Beheer overige gebouwen en gronden	-45	0	-45
0-4 Overhead	-15.173	3.113	-12.060
0-5 Treasury	-575	45	-529
0-61 Onroerendezaakbelasting woningen	-548	5.342	4.794
0-62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-105	3.723	3.618
0-63 Parkeerbelasting	0	720	720
0-64 Belastingen overig	-36	292	256
0-7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.062	85.896	84.834
0-8 Overige baten en lasten	-1.083	3	-1.080
0-9 Vennootschapsbelasting	-70	0	-70
0-10 Mutaties reserves	-5.099	1.455	-3.644
0-11 Resultaat rekening baten en lasten	0	0	0
Totaal	-27.971	101.053	73.082

Thema 1 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

1. Veiligheid <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Lasten	Baten	Saldo
1-1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.697	0	-2.697
1-2 Openbare orde en veiligheid	-1.266	30	-1.235
Totaal	-3.963	30	-3.933

Thema 2 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

2. Verkeer, vervoer en waterstaat <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Lasten	Baten	Saldo
2-1 Verkeer en vervoer	-5.697	787	-4.910
2-2 Parkeren	-1.637	1.848	211
2-3 Recreatieve havens	0	0	0
2-4 Economische havens en waterwegen	-232	106	-126
2-5 Openbaar vervoer	-17	0	-17
Totaal	-7.582	2.740	-4.842

Thema 3 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

3. Economie (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
3-1 Economische ontwikkeling	-328	0	-328
3-2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3-3 Bedrijfsloket en regelingen	-71	178	107
3-4 Economische promotie	0	82	82
Totaal	-399	260	-139

Thema 4 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

4. Onderwijs (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4-1 Openbaar basisonderwijs	-202	0	-202
4-2 Onderwijs huisvesting	-4.066	255	-3.811
4-3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-2.911	1.326	-1.584
Totaal	-7.178	1.581	-5.597

Thema 5 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

5. Sport, cultuur en recreatie (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
5-1 Sportbeleid en activering	-234	0	-234
5-2 Sportaccommodaties	-2.835	1.258	-1.577
5-3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	-4.043	839	-3.204
5-4 Musea	-254	18	-236
5-5 Cultureel erfgoed	-144	0	-144
5-6 Media	-27	0	-27
5-7 Openbaar groen en recreatie	-4.068	292	-3.776
Totaal	-11.606	2.407	-9.199

Thema 6 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

6. Sociaal domein (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
6-1 Samenkracht en burgerparticipatie	-5.823	800	-5.023
6-2 Wijkteams	-4.444	31	-4.413
6-3 Inkomensregelingen	-15.773	11.142	-4.631
6-4 Begeleide participatie	-6.030	0	-6.030
6-5 Arbeidsparticipatie	-1.710	0	-1.710
6-6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-5.525	300	-5.225
6-71 Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-6.530	1	-6.529
6-73 Gezinsgericht	-40	0	-40
6-74 Gesloten plaatsing	-10.500	0	-10.500
6-81 Maatschappelijke- en vrouwenopvang	-261	280	19
6-82 Jeugdbescherming	-1.095	0	-1.095
Totaal	-57.731	12.554	-45.177

Thema 7 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

7. Volksgezondheid en milieu (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
7-1 Volksgezondheid	-2.121	30	-2.091
7-2 Riolering	-3.724	4.293	569
7-3 Afval	-5.531	6.884	1.353
7-4 Milieubeheer	-2.024	1	-2.024
7-5 Begraafplaatsen	-109	89	-20
Totaal	-13.509	11.296	-2.213

Thema 8 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
8-1 Ruimtelijke ordening	-1.642	125	-1.517
8-2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-11.679	12.157	479
8-3 Wonen en bouwen	-1.352	916	-437
Totaal	-14.673	13.198	-1.475

Totaal Taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0. Bestuur en ondersteuning	-27.971	101.053	73.082
1. Veiligheid	-3.963	30	-3.933
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.582	2.740	-4.842
3. Economische zaken	-399	260	-139
4. Onderwijs	-7.178	1.581	-5.597
5. Sport, cultuur en recreatie	-11.606	2.407	-9.199
6. Sociaal domein	-57.731	12.554	-45.177
7. Volksgezondheid en milieu	-13.509	11.296	-2.213
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-14.673	13.198	-1.475
Totaal	-144.613	145.120	507

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0-1 Bestuur	-2.061	0	-2.061
0-2 Burgerzaken	-2.114	464	-1.650
0-4 Overhead	-15.173	3.113	-12.060
0-5 Treasury	-575	45	-529
0-61 Onroerendezaakbelasting woningen	-548	5.342	4.794
0-62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-105	3.723	3.618
0-64 Belastingen overig	-36	292	256
0-7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.062	85.896	84.834
0-8 Overige baten en lasten	-1.083	3	-1.080
0-9 Vennootschapsbelasting	-70	0	-70
0-10 Mutaties reserves	-5.099	1.455	-3.644
Totaal	-27.927	100.333	72.406

Programma 2 Sociaal

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4-1 Openbaar basisonderwijs	-202	0	-202
4-2 Onderwijs huisvesting	-4.066	255	-3.811
4-3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-2.911	1.326	-1.584
5-1 Sportbeleid en activering	-234	0	-234
6-1 Samenkracht en burgerparticipatie	-5.823	800	-5.023
6-2 Wijkteams	-4.444	31	-4.413
6-6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-5.525	300	-5.225
6-71 Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-6.530	1	-6.529
6-73 Gezinsgericht	-40	0	-40
6-74 Gesloten plaatsing	-10.500	0	-10.500
6-81 Maatschappelijke- en vrouwenopvang	-261	280	19
6-82 Jeugdbescherming	-1.095	0	-1.095
7-1 Volksgezondheid	-2.121	30	-2.091
Totaal	-43.751	3.024	-40.728

Programma 3 Ruimte voor wonen en leven

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0-3 Beheer overige gebouwen en gronden	-45	0	-45
0-63 Parkeerbelasting	0	720	720
1-1 Crisisbeheersing en brandweer	-2.697	0	-2.697
1-2 Openbare orde en veiligheid	-1.266	30	-1.235
2-1 Verkeer en vervoer	-5.697	787	-4.910
2-2 Parkeren	-1.637	1.848	211
2-3 Recreatieve havens	0	0	0
2-4 Economische havens en waterwegen	-232	106	-126
2-5 Openbaar vervoer	-17	0	-17
5-2 Sportaccommodaties	-2.835	1.258	-1.577
5-3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	-4.043	839	-3.204
5-4 Musea	-254	18	-236
5-5 Cultureel erfgoed	-144	0	-144
5-6 Media	-27	0	-27
5-7 Openbaar groen en recreatie	-4.068	292	-3.776
7-2 Riolering	-3.724	4.293	569
7-5 Begraafplaatsen	-109	89	-20
8-1 Ruimtelijke ordening	-1.642	125	-1.517
8-2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-11.679	12.157	479
8-3 Wonen en bouwen	-1.352	916	-437
Totaal	-41.468	23.478	-17.990

Programma 4 Economie en werk

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
3-1 Economische ontwikkeling	-328	0	-328
3-2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3-3 Bedrijfsloket en regelingen	-71	178	107
3-4 Economische promotie	0	82	82
6-3 Inkomensregelingen	-15.773	11.142	-4.631
6-4 Begeleide participatie	-6.030	0	-6.030
6-5 Arbeidsparticipatie	-1.710	0	-1.710
Totaal	-23.912	11.402	-12.510

Programma 5 Duurzaam denken en doen

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
7-3 Afval	-5.531	6.884	1.353
7-4 Milieubeheer	-2.024	1	-2.024
Totaal	-7.555	6.884	-671

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Lasten	Baten	Saldo
TOTAAL	-144.613	145.120	507

Uitgangspunten 2023-2026

Inwoner- en woningaantallen

De begroting gaat voornamelijk over het jaar 2023. Maar we geven in de begroting ook inzicht in de drie jaren volgend op het begrotingsjaar. Dit zijn de uitgangspunten die we daarvoor gebruiken .

Inwoner- en woningaantallen

De actuele cijfers baseren we op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen en het Centraal Bureau voor de Statistiek. We houden rekening met provinciale prognoses voor de ontwikkeling van de woningvoorraad en het inwoneraantal. Ook houden we rekening met regionale afspraken, die uitgaan van de provinciale prognoses verhoogd met minimaal 30%.

Omdat de definitie van een woning(eenheid) voor de verschillende onderdelen binnen de begroting verschillend is, geven we de mutatie van de woningaantallen als kader mee.

	woningen	toename	inwoners	toename
2022	19.167	535	44.158	696
2023	19.702	465	44.854	605
2024	20.167	230	45.459	299
2025	20.397	250	45.758	325
2026	20.647	250	46.083	325
2027	20.897	250	46.408	325
2028	21.147	200	46.733	260
2029	21.347	200	46.993	260
2030	21.547	200	47.253	260
2031	21.747	200	47.513	260
2032	21.947		47.773	

Kosten

Personeelskosten

De huidige cao heeft een looptijd tot 1 januari 2023.

Voor de volgende jaren baseren we ons op de door het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerde cijfers van de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'.

Op basis van deze aannames ziet de indexering van de totale personeelslasten er als volgt uit:

	2023	2024	2025	2026
CAO ontwikkelingen	1,90%	2,50%	2,60%	2,60%

De CAO ontwikkelingen nemen we op in de paragraaf bedrijfsvoering.

Kosten derden

Voor de kosten derden zoals inhuur personeel, energie, duurzame zaken en overige goederen en diensten gelden de volgende indexeringspercentages:

	2023	2024	2025	2026
Inhuur personeel	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Duurzame zaken	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Overige goederen en diensten	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%

Deze percentages baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Onvoorzien

In de meerjarenraming 2023-2026 nemen we de post onvoorzien op:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Onvoorzien	250	250	250	250

Opbrengsten

Voor de gemeentelijke opbrengsten rekenen we in de begroting met de verhogingen die we in de kadernota 2023-2026 opnamen.

Onroerendezaakbelasting

	2023	2024	2025	2026
Onroerendezaakbelasting (OZB)	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Hondenbelasting	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Precariobelasting	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Toeristenbelasting	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Bij de vaststelling van de begroting stellen we ook de leges en tarieven voor 2023 vast.

Rechten en heffingen

	2023	2024	2025	2026
Rioolheffing	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Lijkbezorgingsrechten	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Marktgelden	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%

Overige

	2023	2024	2025	2026
Leges	1,90%	2,50%	2,60%	2,60%
Huren en pachten	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%
Overige inkomsten	1,60%	1,60%	1,60%	1,60%

Besluitvorming

Besluitvorming

Besluitvorming

Toezeggingen

Vragen gemeenteraad

Contact en privacy

Contact

Contact

Heeft u vragen over de begroting, neemt u dan contact op met de medewerkers van team Financiën. Zij helpen u graag!

Team Financiën is via e-mail bereikbaar op: financien@etten-leur.nl

Privacybeleid

Hier leest u meer over het privacybeleid van de gemeente Etten-Leur.